

**Інститут обліку і фінансів НААН
Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України
Національний центр «Інститут аграрної економіки»
Журнал «Облік і фінанси»**

ОБЛІК ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: НОВАЦІЇ – 2023

**Збірник тез учасників Першого бухгалтерського
воркшопу-стажування
(26 жовтня – 03 листопада 2023 р., м. Київ)**

Київ
ННЦ «ІАЕ»
2023

Редакційна колегія:

Жук В.М., д.е.н., професор, академік НААН
Василішин С.І., д.е.н., доцент
Шендерівська Ю.Л.

Адреса редакційної колегії:

03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10
тел.: +38 (044) 259-01-24/25
e-mail: iaf.buch.info@gmail.com

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту обліку і фінансів
(протокол № 6 від 03.11.2023 р.)*

Електронна pdf-версія збірника доступна на порталі «Облік і фінанси АПК»
<https://magazine.faaf.org.ua/>

- О 16 **Облік діяльності бізнесу в умовах воєнного стану: новації – 2023:**
збірник матеріалів Першого бухгалтерського воркшопу-стажування
(26 жовтня-03 листопада 2023 р., м. Київ, ТДВ «Інститут обліку і
фінансів», ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів та фінансистів
АПК України»). Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 104 с.

Вміщені у збірнику тези присвячені питанням теорії, методиці та організації обліку і оподаткування в галузях економіки в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України; обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку бізнес-суб'єктів; практичним проблемам ведення фінансового та управлінського обліку; діджитал-технологіям в обліку та звітності; аналітичному базису стратегічного менеджменту бізнес-процесів; організації та методиці аудиту тощо.

Збірник розраховано для використання в науково-практичній діяльності науково-педагогічних працівників, практикуючих бухгалтерів, аудиторів, фінансистів, податківців, державних службовців, здобувачів вищої освіти.

***Матеріали друкуються в авторській редакції мовою оригіналу.
Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.***

ЗМІСТ

Жук В. РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ НАУКИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ВПЛИВУ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	6
Акименко О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРВИННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В УМОВАХ ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	8
Бабіч І. УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ	11
Бірченко Н. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	14
Bochulia T. EINE NEUE LINIE DER AUSBILDUNG BERUFLICHER KOMPETENZEN VON SPEZIALISTEN IM BUCHHALTERISCHEN UND ANALYTISCHEN AUSBILDUNGSBEREICH	16
Бруханський Р. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ СТРАТЕГІЧНОГО ВИБОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	18
Василішин С., Ступницький Є. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОБЛІК ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ	20
Гіщук О. ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ	23
Гнедіна К., Нагорний П. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ	25
Гуренко Т. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	28
Дубініна М., Усикова О., Кузьома В. ВИЯВЛЕННЯ ВИКРИВЛЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ	31
Здирко Н. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	34
Кашена Н. БІЗНЕС-АНАЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ: СТРАТЕГІЧНИЙ ВИМІР ТА ІНСТРУМЕНТИ	38

Коваль Н. ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ЗБИТКІВ ВІД ЗАПОДІЯНОЇ ШКОДИ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВАМ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЇХ ОБЛІК	41
Костякова А. КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	44
Криворучко М. СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОБЛІКУ І АУДИТУ	47
Кундеус О., Зарудна Н. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ	50
Мельничук М. ОПТИМІЗАЦІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ	53
Мулик Т. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	56
Нечипорук Т. КАСОВИЙ АПАРАТ, РРО, ПРРО ДЛЯ ФОП В РІЗНИХ СФЕРАХ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	59
Нестеренко С. DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ	61
Новіченко Л. АМОРТИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	64
Пашкуда Т. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ АГРОПІДПРИЄМСТВ	67
Подолянчук О. РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОЦІНКИ ЗБИТКІВ ЗАВДАНИХ ВІЙНОЮ	70
Потриваєва Н. АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	72
Ребрина Н. СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ	75

Садовська І. ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОГО ПРОСТОРУ	78
Слюсар С. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ	80
Ткаченко А., Харенко Т. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	83
Трачова Д., Трачов В. ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО НАВЧАННЯ В ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТАХ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ	86
Трусова Н., Нежид Ю., Мєшкова О. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	88
Фоміна Т. ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ПОТОЧНИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ	91
Царук Н. ОРІЄНТИРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ У ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА	94
Шендерівська Ю., Волошина О. ВІЙСЬКОВИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	97
Ярова В. КРИЗА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ	99
Яцишин С. ВІДБУДОВА УКРАЇНИ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ	101

Валерій ЖУК
доктор економічних наук, професор, академік НААН,
голова Ради ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів
і фінансистів АПК України»,
головний науковий співробітник відділу обліку і оподаткування
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ НАУКИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ВПЛИВУ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Завданням будь-якої науки є вирішення проблем практики: проблем сьогодення або проблем майбутнього. Для цього наука проводить як прикладні, так і фундаментальні дослідження, формує теорії як базис і орієнтир у роботі з гіпотезами та підходами до вирішення проблем практики.

Головною проблемою бухгалтерської науки є слабкість її теоретичного ядра. Це особливо простежується в Україні, коли теорію бухгалтерського обліку в навчальному процесі зводять до застосування методів й інструментів (в т.ч. і програмних) з відображення господарських операцій. Звідси бухгалтерський облік сприймається як сервісна функція управління, яка не здатна самостійно вирішувати проблеми економіки.

Дослідження по вдосконаленню, так би мовити, внутрішніх проблем в методах й інструментах по відображенню в обліку господарських операцій чи методів, забезпечення якості перевірок в аудиті тощо, в економічній науці сприймається як щось дуже камеральне, економічно та соціально незначне. Саме звідси і проблеми сьогодення сприйняття бухгалтерської науки в МОН України та інших урядових установах і відомствах. На жаль, не набагато кращими є позиції бухгалтерської науки в глобальній економіці.

Більше 10 років тому академічною наукою України презентовано основи нової інституційної теорії бухгалтерського обліку. Дана теорія позиціонує систему бухгалтерського обліку як важливий соціально-економічний інститут, який здатний і повинен вирішувати проблеми соціально-економічного середовища. Управлінські функції обліку у новій теорії є лише складовою його значно ширшого потенціалу. У 2017 р. результати цих досліджень відзначені премією імені М.І. Туган-Барановського Національної академії наук України, що є найвищим науковим досягненням в Україні.

Саме з таким теоретичним потенціалом у вчених-бухгалтерів є можливість висувати гіпотези та формувати підходи до вирішення проблем впливу війни та розбудови повоєнної економіки України.

Наразі в Україні основою для наукового забезпечення оцінки завданої шкоди, збитків за наслідками військової агресії російської федерації є методологія та методики швидкої оцінки від Світового банку ROMA (швидка оцінка завданої шкоди та потреб). Разом з тим, швидка (узагальнена) оцінка не може використовуватись для формування інформаційної бази для управлінських рішень щодо компенсації конкретним суб'єктам. Для цих цілей проводиться пооб'єктна оцінка. З початком агресії російської федерації (2014 р.) в Україні

наукове забезпечення пооб'єктної оцінки в основному базувалось на міжнародних стандартах оцінки (МСО). У той же час відображення понесених підприємствами втрат в системі бухгалтерського обліку обмежувалось технічними (рідше методичними) підходами. З початком повномасштабного вторгнення стало очевидно, що масштаб прямої шкоди й збитків в Україні є надзвичайно великим. Обмежена кількість професійних оцінювачів (наразі їх у реєстрі менше 4,2 тис.) та судових експертів (0,3 тис.), які за рішенням вітчизняної влади мають проводити пооб'єктну оцінку, не зможе забезпечити виконання поставлених Урядом цілей. А саме: масова оцінка у розумні терміни для формування інформаційної бази для справедливих та некорупційних компенсацій.

Відтак, з 2022 року в Україні академічною наукою формується методологія та методики бухгалтерської оцінки втрат суб'єктів господарювання від війни. Йдеться не про застосування методів відображення цих втрат в обліку, а про пооб'єктну оцінку завданої шкоди, збитків та потреб на відновлення на базі МСФЗ та бухгалтерського обліку силами бухгалтерів.

Розглядається не альтернатива, а доповнення та/або поєднання такого підходу з експертним. Застосування цих пропозицій направлено на вирішення вищезазначених проблем у досягненні цілей з оцінки втрат економіки України від війни.

Таким чином, роль бухгалтерської науки, освіти та професійної спільноти у вирішенні проблеми оцінки завданих війною підприємствам шкоди та збитків, інформаційному забезпеченні політики компенсацій і відшкодувань та прийнятті управлінських рішень з приводу подальшого використання пошкоджених активів підприємств є надзвичайно важливою.

При цьому, основними перспективами подальших наукових досліджень у сфері бухгалтерської науки, на нашу думку, має стати:

1. удосконалення теоретико-методологічного базису організації обліку підприємств у надзвичайний період;
2. дослідження перспектив визначення збитків на підприємствах (анкетування, організація звітності та ін.);
3. забезпечення процедури нормативного застосування галузевих рекомендацій;
4. розробка методології бухгалтерської оцінки і обліку збитків від війни: аналіз досвіду Кувейту, Ізраїлю та напрацювань вчених світу;
5. оцінка перспектив змін і доповнень до МСО та МСФЗ;
6. визначення можливостей конвергенції бухгалтерської та експертної оцінки.

Олена АКІМЕНКО,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки, обліку та оподаткування
Національного університету «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРВИННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В УМОВАХ ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Враховуючи безпрецедентність подій, пов'язаних із військовим вторгненням Росії на територію України 24 лютого 2022 року, реакції багатьох були панічними, необдуманими, що мало негативний вплив на економічні процеси загалом та викликало значні трансформації у сферах соціальної та економічної діяльності, спричинивши структурні зрушення на ринку праці. У сукупності емоції, як у підприємців, так і у пересічних громадян, викликані війною, змінили їх життєвий устрій.

Темп і непередбачуваність подій у зовнішньому середовищі диктують необхідність оперативних управлінських рішень, що є можливим на підставі оцінювання впливу ситуації на бізнес для подальшого забезпечення функціонування підприємств в умовах воєнного стану [1]. Через це стало актуальним питання релокації бізнесу (повне або часткове) для збереження та розвитку підприємств, створення робочих місць та підтримки економіки країни до перемоги. Програму релокації підприємств Уряд реалізує із середини березня 2022 р. з метою збереження стійкості економіки України шляхом переміщення підприємств із територій, що наближені або перебувають у зоні бойових дій, до безпечніших регіонів Заходу України [2]. Згідно з цією програмою планується повернення потужностей підприємств в рідні місця після закінчення бойових дій та стабілізації ситуації в регіоні, тим більше, що деякі з релокованих підприємств є містоформувальними.

У той час, як деякі підприємці здійснили релокацію бізнесу в більш безпечні області або за кордон, більшість із них адаптувалися до ситуації і продовжили своє функціонування.

Попри триваючий воєнний стан в Україні, продовження ведення підприємцями бухгалтерського обліку є необхідним та усвідомленим з урахуванням принципів безперервності і послідовності [3]. Навіть при незначній кількості операцій на підприємстві ведення бухгалтерського обліку дасть змогу неупередженого контролю над активами і зобов'язаннями підприємства в реальному часі. Є підстави вважати, що відсутність ведення бухгалтерського обліку певний час призводить до суттєвого накопичення здійснених господарських операцій, проведення яких потім буде тривалим, коштовним, і пов'язаним з відновленням бухгалтерського обліку.

Діяльність підприємств перебуває під загрозою не лише поруч з фронтом, а й у глибокому тилу, адже існують ризики як для товарно-матеріальних цінностей, так і для первинних документів. До того ж, загублена з яких-небудь причин звітність або вказівка недостовірних відомостей у звітності, неправильне

ведення бухгалтерського обліку призводять до виникнення суттєвих проблем, пов'язаних з: (1) відсутністю можливості подальшого контролю над активами і фінансами підприємства; (2) нарахуванням штрафних санкцій та пені при податковій перевірці; (3) арештом існуючих активів і зупинкою всіх банківських операцій; (4) залученням до відповідальності (адміністративної або кримінальної) за несплату всіх податків і відсутність правильного ведення обліку; (5) повним припиненням господарської діяльності підприємства [1, 4, 5]. У зв'язку з цим, процес відновлення облікової документації до придатного для використання стану є дуже важливим і необхідним.

Через повномасштабне вторгнення держава пом'якшила вимоги до зберігання та відновлення документів. Отже, у разі втрати первинної документації (наприклад, у результаті потрапляння ракети, дрону, їх уламків по підприємству, випадково чи через власну недбалість), можна діяти за різними алгоритмами: спеціальним (запроваджено під час дії воєнного стану) чи загальним.

Спеціальні правила, установлені пп. 69.28 підр. 10 розд. XX ПК України, діють тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України [6] і поширюються на платників, які (1) не мають можливості пред'явити первинні документи, на підставі яких відбувається ведення обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань; (2) які здійснювали свою діяльність на територіях активних бойових дій та на територіях, тимчасово окупованих російською федерацією (абз. 1 пп. 69.28 підр. 10 розд. XX ПК України) [6, 7].

Щоб мати можливість скористатись податковим пом'якшенням щодо втрачених через війну документів необхідно виконати певну послідовність дій (рисунок), після чого очікувати від ДПС позитивного рішення, в тому числі щодо мораторію на проведення перевірок. В свою чергу ДПС при розгляді даного повідомлення самостійно з'ясовує чи не вводить в оману платник контролюючі органи.

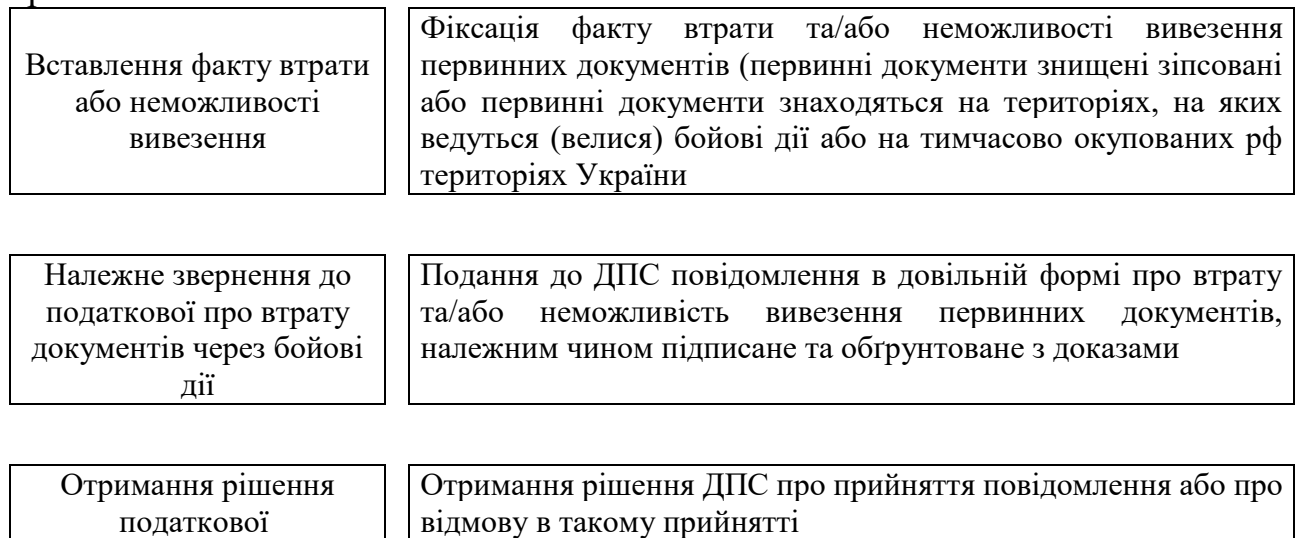

Рис. Послідовність дій щодо можливості використання податкового пом'якшення через втрату первинних документів з причин війни [4, 9]

Класичний алгоритм дій у разі втрати, пошкодження або дострокового знищення первинної документації зафіксовано у п. 44.5. ПКУ та п. 6.10. Положення № 88 [6, 8].

Положення № 88 наказує керівнику підприємства у разі пропажі або знищення первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку і звітності письмово повідомити про це правоохоронні органи та своїм наказом призначити комісію для встановлення переліку відсутніх документів і розслідування причин їх пропажі або знищення. Подальші дії в рамках чинного законодавства пов'язані з відновленням втрачених документів протягом 90 календарних днів з дня, що настає за днем надходження повідомлення до контролюючого органу [8].

Отже, довели необхідність ведення бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану в Україні з урахуванням принципів безперервності і послідовності та обґрунтували черговість дій платника податків щодо відновлення втраченої первинної документації.

Список використаних джерел

1. Облік та фінансова звітність підприємств під час війни. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases> (дата звернення 28.10.2023).
2. Програма релокації підприємств: URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (дата звернення 28.10.2023).
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 28.10.2023).
4. Втрачено первинні документи в зоні бойових дій: ДПС вказала на алгоритм дій. URL: <https://buh.ligazakon.net/news> (дата звернення 28.10.2023).
5. Відновлення бухгалтерського обліку підприємства. URL: <https://vidnovlennya-buhgalterskogo-obliku2.pp.ua/> (дата звернення 28.10.2023).
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 28.10.2023).
7. Наказ Мінінтеграції «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 22 грудня 2022 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text> (дата звернення 28.10.2023).
8. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвержене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 28.10.2023).
9. Втрата документів під час війни. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/16080-vtrata-dokumentiv-pid-chas-viyni> (дата звернення 28.10.2023).

Ірина БАБІЧ,
кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і аудиту
Луцького національного технічного університету, м. Луцьк, Україна

УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ

Важливою є оцінка сучасного стану податкової безпеки компаній і економіки в цілому за такими складовими, як вплив податкового законодавства, податкового адміністрування, внутрішнього середовища суб'єкта господарювання, формальних і неформальних інституцій. Економічне середовище, зокрема його податкова складова, завжди ризиконебезпечне, тому основне питання полягає не у тому як уникнути ризиків, а як мінімізувати їх вплив.

Виходячи з основ Національного стандарту України «Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику», затвердженого Мінекономрозвитку України у 2014 році на основі Міжнародного стандарту ІЕС/ISO 31010:2013, діяльність будь якої організації пов'язана із ризиками, якими треба керувати. «Процес керування ризиком дозволяє приймати рішення з урахуванням невизначеності та можливості настання майбутніх подій чи обставин і їхній вплив на узгоджені цілі»[1].

Увага більшості власників і керівників в процесі управління спрямована на посилення контролю фінансово-економічних і податкових витрат, що виникають у результаті недотримання податкового законодавства, прогнозування та оцінку існуючих податкових ризиків. Адже, податкова безпека і податкова культура суб'єктів господарювання і є запорукою наповнення державного бюджету, тобто надважливим фактором забезпечення воєнних потреб України так і повоєнного відновлення.

Побудова ефективної системи управлінського контролю в рамках окремого суб'єкта господарювання може не тільки забезпечити управлінський персонал надійною інформацією про стан податкової безпеки, але й сприятиме формуванню прозорості і достовірної звітності підприємства, що включає як фінансову, так інформацію про податкові розрахунки. Особливо актуальним це є в умовах зростаючих вимог суспільства до соціальної відповідальності суб'єктів бізнесу.

Поняття податкового ризику визначене у пп.14.1.221 п.14.1 ст.14 Податкового кодексу України, під яким розуміється «ймовірність недекларування (неповного декларування) платником податків податкових зобов'язань, невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи» [2].

Податкові ризики слід розглядати з двох сторін: ризик порушення податкового законодавства суб'єктами господарювання; ризик недосконалого податкового адміністрування органами Державної податкової служби (рисунок).

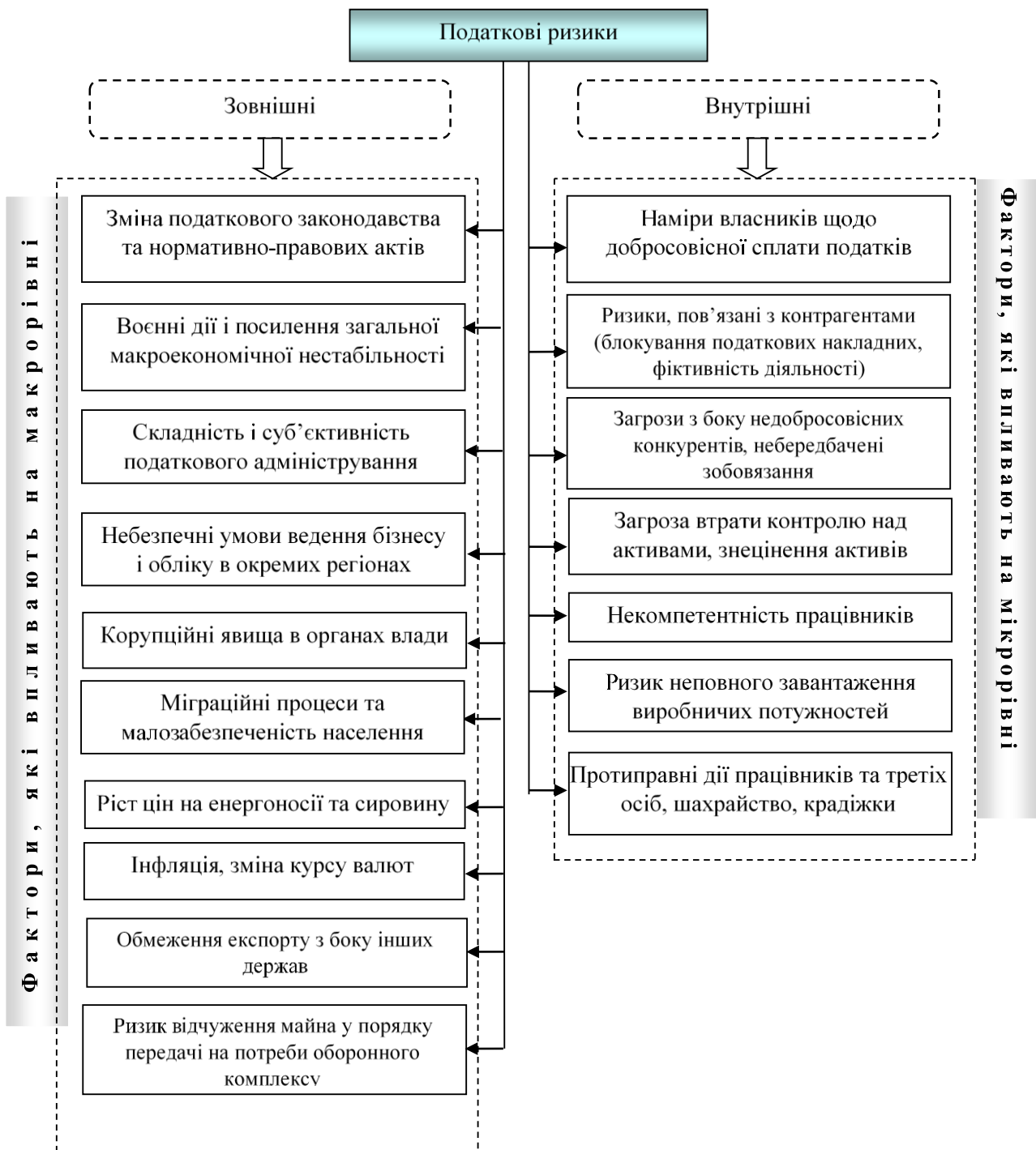

Рис. Фактори впливу на податкові ризики

На рівні платника податків формування ефективної податкової політики та системи податкового комплаєнсу дасть можливість раціонально керувати фінансовими потоками та забезпечити моніторинг і мінімізацію податкових ризиків [4].

В умовах імплементації податкового законодавства України до законодавства країн ЄС важливим є комплексний аналіз складу та структури податків, уникнення ризиків податкового адміністрування з одночасним підсиленням зацікавленості платників податків бути більш податково та соціально відповідальними. Так, в рамках роботи чергової місії Податково-

Бюджетного департаменту МВФ, в якій взяли участь представники ДПС України, було розроблено план заходів для ДПС щодо ключових сфер реформування податкового адміністрування, зокрема, було констатовано прогрес щодо поточної діяльності та планування заходів, спрямованих на забезпечення покращення добровільного дотримання податкового законодавства, використання даних і технологій в діяльності ДПС, кадрового планування та перегляду організаційної структури [4].

Сподіваємось, це сприятиме зниженню рівня податкових ризиків як для суб'єктів господарювання, так і для країни в цілому.

Список використаних джерел

1. ДСТУ ІЕС/ISO 31010:2013. Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2015. 80 с. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/dstu%2031010.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 20.10.2023).
3. Петренко І. Податкові ризики, що впливають на економічну безпеку підприємства. Банкрутство & Ліквідація в Україні. 07.02.2019. URL: <https://bankruptcy-ua.com/articles/10955> (дата звернення: 30.10.2023).
4. Офіційний портал Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/723502.html> (дата звернення: 31.10.2023).

Наталія БІРЧЕНКО,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету, м. Харків, Україна

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Цифрові технології стали невід'ємною частиною підприємницької діяльності, змінивши спосіб спілкування, роботи та доступу до інформації. В останні роки ці технології також зробили значний вплив на сферу бухгалтерського обліку та звітності. Використання цифрових технологій значно спростило та оптимізувало процеси, пов'язані з реєстрацією господарських операцій, обробкою інформації та формуванням звітів.

Однією з ключових переваг цифрових технологій в бухгалтерському обліку є автоматизація. Інструменти цифрового обліку можуть автоматично записувати та аналізувати фінансові дані, усуваючи потребу в ручному введенні даних і зменшуючи людські помилки. Наприклад, бухгалтерське програмне забезпечення може автоматично класифікувати витрати, розраховувати податки та створювати фінансові звіти. Автоматизація не тільки економить час, але й підвищує точність та надійність даних бухгалтерського обліку.

Крім того, цифрові технології забезпечують доступ до фінансових даних у реальному часі, дозволяючи підприємствам приймати обґрунтовані та своєчасні рішення. За допомогою хмарних систем бухгалтерського обліку, наприклад, підприємства можуть отримати доступ до своєї фінансової інформації з будь-якого пристрою, підключеного до інтернету. Ця доступність гарантує, що менеджери та зацікавлені сторони мають повне розуміння фінансового стану свого бізнесу, що сприяє прийняттю обґрунтованих ефективних управлінських рішень і стратегічному плануванню.

Ще одна суттєва перевага цифрових технологій в бухгалтерському обліку та звітності – можливість формувати індивідуальні звіти. Ці інструменти пропонують широкий вибір шаблонів і опцій для створення звітів, гарантуючи, що підприємства можуть представити свою фінансову інформацію у форматі, який відповідає їхнім унікальним потребам. Ця гнучкість дає змогу більш повно аналізувати фінансові дані та краще розуміти результати діяльності підприємства.

Цифрові технології також покращують співпрацю й спілкування між структурними підрозділами та відділами підприємства і зацікавленими сторонами. Кілька користувачів можуть отримувати доступ до фінансових даних і працювати з ними одночасно, зменшуючи фізичну паперову роботу та трудомісткий процес обміну документами. Крім того, спілкування між бухгалтерами підприємства та зовнішніми сторонами, такими як аудитори та податкові органи, можна полегшити за допомогою цифрових засобів, підвищуючи ефективність і прозорість.

Цифрові технології спрощують процес аудиту та сприяють дотриманню правил бухгалтерського обліку. З впровадженням електронних систем стає легше відстежувати фінансові операції та створювати детальні журнали аудиту. Ця функція допомагає підприємствам продемонструвати прозорість і відповідність вимогам законодавства. Крім того, цифрові рішення часто включають вбудовані функції відповідності, такі як автоматичні розрахунки податків, що забезпечує точність і знижує ризик невідповідності.

У той час як переваги цифрових технологій у бухгалтерському обліку та звітності є величезними, є також деякі аспекти цифровізації для підприємств і окремих осіб, які слід враховувати. Одним із них є потреба в належній підготовці фахівців та досвіді роботи для ефективного використання цих інструментів. Бухгалтери та спеціалісти з фінансів повинні володіти необхідними навичками роботи в програмному забезпеченні автоматизації бухгалтерського обліку. Неврахування цього може призвести до помилок або неправильного використання інструментів, що призведе до неточних фінансових записів.

Незважаючи на численні переваги, використанні цифрових технологій у бухгалтерському обліку та при формуванні фінансової звітності призводить до виникнення потенційних ризиків кібербезпеки, пов'язаних зі зберіганням і передачею фінансових даних. Оскільки підприємства все більше покладаються на цифрові системи, вони стають уразливими до кіберзагроз, таких як хакерство, крадіжка особистих даних і зловмисне програмне забезпечення. Тому для підприємств вкрай важливо впроваджувати надійні заходи кібербезпеки та регулярно оновлювати програмне забезпечення, щоб захистити свою конфіденційну інформацію від несанкціонованого доступу або кібератак. Це особливо важливо в епоху, коли витоки даних і випадки злому стають все більш поширеними. Завдяки надійному шифруванню та багатофакторній автентифікації підприємства можуть забезпечити цілісність своїх фінансових даних.

Іншою проблемою є вартість впровадження технологій цифрового обліку. Хоча початкові інвестиції можуть знадобитися для придбання бухгалтерського програмного забезпечення та навчання працівників, довгострокові вигоди переважають витрати. Однак ця вартість може стати перешкодою для невеликих підприємств з обмеженим бюджетом.

Отже, використання цифрових технологій у бухгалтерському обліку та звітності змінило спосіб, у який підприємства здійснюють фінансові операції та складають фінансову звітність. Ці удосконалення автоматизували завдання, надали доступ до фінансових даних у режимі реального часу, налаштували звіти, покращили співпрацю та зв'язок. Однак, важливо визнати необхідність навчання та дотримання заходів кібербезпеки для забезпечення ефективного та безпечного використання цих технологій. Незважаючи на ці виклики, переваги інтеграції цифрових технологій у процеси бухгалтерського обліку та звітності значно переважають недоліки, тому підприємствам необхідно здійснювати процес цифровізації, що буде сприяти більш ефективному управлінню бізнесом.

Tetiana BOCHULIA,
Doktor der Wirtschaftswissenschaften, Professor,
Abteilung für Rechnungswesen, Wirtschaftsprüfung und Steuern
Staatliche Biotechnologische Universität, Harkiw, Ukraine

EINE NEUE LINIE DER AUSBILDUNG BERUFLICHER KOMPETENZEN VON SPEZIALISTEN IM BUCHHALTERISCHEN UND ANALYTISCHEN AUSBILDUNGSBEREICH

Im zweiten Jahr in Folge lösen Hochschulen und Berufsverbände unter den Bedingungen eines schwierigen Kriegszustands ein äußerst wichtiges Problem, nämlich die Ausbildung junger Fachkräfte. Es ist die neue Generation von Spezialisten, die dazu berufen ist, zur Wiederherstellung der Ukraine und ihrer Entwicklung beizutragen und den Grundstein für neue wirtschaftliche, kulturelle und soziale Beziehungen zu legen. Zusammengenommen führten die Veränderung der politischen und wirtschaftlichen Landkarten der Welt, die Festlegung neuer Prioritäten in den Leitlinien der Länder der Europäischen Union und der Weltstaaten sowie der Ausgleich zwischen Bedürfnissen und Möglichkeiten zur Wahrnehmung der Notwendigkeit von innovativen Veränderungen. Dies betrifft insbesondere das System der Ausbildung von Fachkräften auf allen Bildungsebenen, vor allem auf der Ebene der höheren Berufsbildung.

Nach tiefer Überzeugung von Experten besteht das Hauptziel der Transformation des Bildungssystems der Ukraine darin, den Menschen, seine Bedürfnisse und Werte in den Mittelpunkt zu stellen. Derzeit arbeitet das Ministerium zusammen mit fast 1.700 Experten weiter an der Erstellung einer Nationalen Strategie für Bildung und Wissenschaft der Ukraine. Die Vision der Zukunft der ukrainischen Bildung und Wissenschaft wurde bereits entwickelt. Sie basiert auf dem Wunsch der Ukrainer nach europäischer Integration und der Bereitstellung wichtiger europäischer und universeller Werte. [1].

Fachleute für Rechnungswesen, Wirtschaftsprüfung und Steuern der Nachkriegsgeneration müssen über neue adaptive Arbeitsfähigkeiten verfügen, die es ihnen ermöglichen, Aufgaben unterschiedlicher Komplexität mit größerer Flexibilität bei der Akzeptanz von Geschäftsbedingungen zu lösen. Dabei handelt es sich nicht so sehr um die Verarbeitung von Informationen, sondern um die Arbeit mit Entscheidungen bezüglich deren Verarbeitung und Präsentation, angepasst an die Aktivitätsstrategie, die für einen bestimmten Zeitraum optimal ist. In diesem Ansatz ist die Idee eines funktionsübergreifenden Ansatzes verankert, bei dem der Spezialist sein Wissen entsprechend der Aufgabenrealität unter ständiger Anpassung des «Zählers der Fähigkeiten» an den «Nenner der Ausgangssituation» anwenden muss.

Selbstverständlich bleibt die allgemeine Ausbildung zum Buchhalter unverändert und basiert auf einer Reihe von Regeln, Methoden und Verfahren zur Buchhaltung, Wirtschaftsprüfung und Steuerberechnung. Die Bildungsstrategie sollte jedoch durch neue Elemente ergänzt werden, die eine neue Denk- und Verhaltensweise der Buchhalter hervorbringen, die es ihnen ermöglicht, Informationen und analytische Unterstützung für die Geschäftsentwicklung unter unsicheren Bedingungen zu bilden.

Die Hauptvoraussetzung bzw. die Grundlage eines neuen beruflichen Niveaus ist die Vielseitigkeit von Spezialisten, was ihre Fähigkeit voraussetzt, nicht nur eine berufliche Aufgabe zu erfüllen, sondern auch in der realen Zeit, in der das Unternehmen tätig ist, improvisieren zu können. Es ist weniger die Flexibilität der Kompetenzen als vielmehr die Anpassungsfähigkeit im Denken und Handeln, die den effektivsten Einsatz beruflichen Wissens und Potenzials «am richtigen Ort und zur richtigen Zeit» ermöglicht.

Die neue Art der kompetenten Ausbildung sollte die Endgültigkeit des Ergebnisses sein, die die Erfüllung der Aufgabe gemäß den Anforderungen der Führung und unter Berücksichtigung der Umstände mit der Generierung von Entscheidungen und der Übernahme von Verantwortung mit einem gewissen Maß an Improvisation beinhaltet. Das bedeutet, über die traditionelle Verantwortung hinauszugehen und sich der Notwendigkeit bewusst zu sein, schnelle Entscheidungen zu treffen und sowohl positive als auch negative Konsequenzen zu akzeptieren.

Eine wichtige Rolle für die neue Strategie der Ausbildung von Fachkräften in den Bereichen Rechnungswesen, Wirtschaftsprüfung und Steuern spielt die Kritikalität, nämlich das ständige Bewusstsein dafür, dass Kenntnisse und Fähigkeiten zur Lösung beruflicher Aufgaben ausreichen. Kritikalität ermöglicht es Fachkräften, unabhängig vom Niveau ihrer beruflichen Ausbildung ständig zu lernen und sich neues Wissen anzueignen. Diese Kompetenz ermöglicht es, eine Reihe erworbener Kompetenzen zu interpretieren und diejenigen zu bestimmen, die für die Entwicklung beruflicher Fähigkeiten erforderlich sind. Die Kritikalität ist die Grundlage für Innovationen bei Lösungen und Ansätzen und ermöglicht es daher Spezialisten, ihr Wissen anzupassen und weiterzuentwickeln.

Eine wichtige Kompetenz für Fachkräfte der neuen Generation ist auch die emotionale Reife, nämlich die Fähigkeit, unter Stressbedingungen zu arbeiten und dabei Stress, Drama und Konflikte zu vermeiden. Diese Kompetenz ist heute für Fachkräfte von entscheidender Bedeutung, da sie eine fruchtbare Arbeitsatmosphäre schafft und somit ein echtes Ergebnis gewährleistet. Dabei handelt es sich nicht nur um Kompetenz, sondern um eine gewisse Einstellung, die die Kultur der beruflichen Tätigkeit stärkt und das Geschäft auf ein neues Niveau hebt.

Im Gegensatz zum russischen Angriffskrieg beweist die Ukraine Stärke und Stabilität in Richtung weiterer Bewegung mit der Entwicklung einer neuen Strategie, die es ihr ermöglicht, an der Seite der führenden Länder der Welt zu stehen. Die Bildungsreformen der Ukraine zeigen der Weltgemeinschaft die Bereitschaft ukrainischer Fachkräfte, sich sowohl zum Wohle des ukrainischen Volkes als auch für die globale Entwicklung einzusetzen. Unter diesem Gesichtspunkt werden ukrainische Bildungsdienstleistungen attraktiver und können zur Entwicklung einer neuen Generation von Fachkräften beitragen.

Referenzen

1. 2023, 'Osvita i nauka v umovakh voiennoho stanu' (Education and Science of Ukraine under the Conditions of the State of Martial), *Informatsiino-analitychnyi zbirnyk. Informational and analytical collection*, Kyiv. 64.

Руслан БРУХАНСЬКИЙ,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу
Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль, Україна

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ СТРАТЕГІЧНОГО ВИБОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану в Україні генерувало спектр проблем, критичних як для більшості суб'єктів підприємницької діяльності, так і для країни в цілому.

Висновки щодо втрат України у війні за перший рік (у період з 24.02.2022 року до 24.02.2023 року), відображені у спільному звіті Світового банку, Уряду України, Європейського Союзу й Організації Об'єднаних Націй «Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022 – February 2023», констатують, зокрема, обсяг лише прямих збитків у понад 135 млрд дол. США (найбільшої прямої шкоди завдано житловій сфері – 50,4 млрд дол. США, транспортній сфері – 35,7 млрд дол. США, торгівлі та промисловості – 10,9 млрд дол. США, енергетиці – 10,6 млрд дол. США, сільському господарству – 8,7 млрд дол. США), а загальних економічних збитків, у тому числі пов'язаних з розбалансуванням економічних відносин, зменшенням темпів виробництва і спектром додаткових витрат, пов'язаних з веденням бойових дій, – понад 290 млрд дол. США [6].

Традиційна модель управління, побудована на засадах стабільності та довгострокового планування, виявилась абсолютно непридатною для сучасних умов воєнного стану. Наукова спільнота України активно досліджує проблеми адаптації поведінки підприємств в умовах війни, зокрема коригування стратегії [3; 5], трансформації менеджменту [1; 2; 4] тощо.

Одним із найбільш проблемних аспектів діяльності підприємств в умовах війни є обліково-аналітичне забезпечення раціонального вибору тактичних і стратегічних векторів розвитку. На нашу думку, за вказаних обставин доцільно застосовувати адаптивний підхід, в основі якого – ідентифікація та сприйняття об'єктивного існування критичного зовнішнього середовища, відповідно до трансформації якого відбувається перегляд стратегій підприємства та системи його обліково-аналітичного забезпечення.

З метою процедурної адаптації функціоналу стратегічного вибору бізнесу, ускладненого безпрецедентними форсмажорними обставинами, доцільним вважаємо застосування системи стратегічних обліково-аналітичних показників, розрахованих на основі фактографічних даних підсистеми стратегічного обліку. При цьому моделювання аналітичного супроводу обрання стратегічних альтернатив пропонуємо проводити з допомогою 7 основних показників: 1) чистих активів; 2) чистих активів з урахуванням коригувань; 3) стратегічних чистих активів; 4) чистих пасивів; 5) вартісного ефекту; 6) стратегічного

вартісного ефекту; 7) коефіцієнта адекватності обліково-аналітичної системи вимогам стратегічного менеджменту в умовах воєнного стану.

Втілення конкретної стратегічної альтернативи передбачатиме процес генерування особливих значень наведених показників (на основі відповідних коригуючих, інжинірингових, стратегічних проведень), які характеризуватимуть її індивідуальну специфіку та унікальний порядок реалізації зусиллями команди обліковців, аналітиків і менеджерів.

Домінуюча позиція при здійсненні стратегічного вибору із ймовірних альтернатив на основі стратегічної обліково-аналітичної інформації належатиме аналізу можливих стратегічних сценаріїв розвитку. В його основі – сценарна аналітика розвитку прийнятної стратегії, яка повинна стимулювати формування обґрунтованих відповідей на питання – що відбудеться за умови ...?

Для забезпечення належної реалізації цієї методики необхідно ретельно проаналізувати всі можливі альтернативні варіанти здійснення інжинірингових процедур з врахуванням ступеня ймовірності настання стратегічних подій, які формуватимуть рівень і динаміку стратегічних обліково-аналітичних показників.

У процесі генерування похідного гіпотетичного стратегічного балансу підприємства аналіз альтернативних сценаріїв доцільно вважати прийнятним на стадіях коригуючих проведень, інжинірингових проведень, стратегічних проведень і гіпотетичних проведень, що забезпечить належну інтерпретацію інформації та дозволить моделювати й аналізувати нестандартні ситуації.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України : матеріали доп. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 571 с.
2. Копчак Ю. С., Матвеев М. Е., Пугачов В. М. Трансформація сучасного менеджменту в умовах війни. Економіка та суспільство. Вип. 51. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2480/2399>
3. Ляхович Л. А. Стратегічна поведінка компаній в умовах війни та повоєнного відновлення. Економічний простір. 180. 2022. С. 139-143.
4. Менеджмент і безпека в умовах війни: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 348 с.
5. Сапотницька Н., Козак В. Стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства та їх синергія в умовах війни. Трансформаційна економіка. № 2. 2023. С. 49-52.
6. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment, February: 2022 – February 2023. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-03/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

Станіслав ВАСИЛШИН,
доктор економічних наук, доцент, САРА,
член Ради ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів
і фінансистів АПК України»,
професор кафедри обліку і оподаткування
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

Євген СТУПНИЦЬКИЙ,
САР, DipIFR, DipFA, головний бухгалтер
ТОВ «ДТЕК ЕНЕРГО», м. Київ, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОБЛІК ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ

В перший день повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України Президентом було оголошено військовий стан, який продовжується кожні 90 днів і обумовлює наявність певних особливостей, які стосуються господарської діяльності бізнес-суб'єктів.

Облік та звітність як джерела достовірної, точної та своєчасної інформації про діяльність бізнесу зазнали суттєвих трансформацій внаслідок впливу окремих аспектів, викликаних військовим станом, серед яких:

- збитки та шкода необоротним активам і запасам, крадіжки, відчуження активів чи тимчасова окупація територій перебування бізнесу;
- зміна податкових наслідків щодо ліквідації чи знищення активів;
- суттєве знецінення та зменшення корисності активів, особливо фінансових;
- відчуження/передача майна у порядку передачі на потреби оборонного комплексу;
- поява нових об'єктів обліку (зокрема військової допомоги);
- зміна окремих підходів до розкриття бізнесу у звітності;
- трансформація окремих облікових припущень та оцінок тощо.

Як відомо, згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», господарська операція – це дія або подія, що викликає зміну в структурі активів і зобов'язань, власному капіталі підприємства [1]. Водночас, необхідними умовами, коли дія чи подія вважається господарською операцією та була відображена в бухгалтерському обліку, є: факт, що вона спричиняє зміну в активах і пасивах, тобто балансі підприємства; вона має відображення у первинних документах [1]. Ці обставини спричиняють ситуацію, за якої всі дії та події, які призводять до змін у складі активів та пасивів підприємств, незалежно від територій їх перебування та реалій воєнного часу, мають оформлюватися відповідними первинними документами та відображатися у системі рахунків бухгалтерського обліку, і у подальшому - розкриватися у фінансовій звітності.

Згідно листа Торгово-промислової палати № 2024/02.0-7.1 від 28.02.2022 р., визначено, що «форс-мажорні обставини, які виникли внаслідок військової агресії російської федерації, з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення, є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та/або фізичних осіб по договору, окремим податковим та/чи іншим зобов'язанням/обов'язком, виконання яких/-го настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і виконання відповідно яких/-го стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили)» [2]. Таким чином, дані обставини в міру їх виникнення потребують максимально своєчасного документування та відображення в обліку. Особливо це важливо для фіксації знищення, завдання шкоди, втрат, пошкоджень чи крадіжок майна бізнес-суб'єктів.

За даними Інституту вивчення війни, наразі під тимчасовою окупацією залишаються близько 487 кв. км території України. Загалом російські війська контролюють близько 18% території України, зокрема Крим і Донбас, захоплені ще 2014 року. Згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «За державою Україна, територіальними громадами сіл, селищ, міст, розташованих на тимчасово окупованій території, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території» [3]. Водночас, згідно Листа Міністерства фінансів України «об'єкти, які перебувають на тимчасово окупованій території, у бухгалтерському обліку відображають у складі активів підприємства; щодо зазначених об'єктів підприємство має застосовувати процедуру знецінення (визнавати втрати від зменшення корисності) за правилами НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» [3, 4].

Таким чином, згідно законодавства та інструктивних матеріалів підприємство має приймати рішення щодо можливого контролю за майном та визначати можливі моделі їх відображення в обліку:

- визнання знецінення (зменшення корисності) активів, що пошкоджені внаслідок бойових дій з дати такого пошкодження (на підставі первинних документів);
- списання активів, що пошкоджені внаслідок бойових дій, щодо яких втрачено контроль чи які перебувають у зоні активних бойових дій (на підставі первинних документів).

При цьому варто наголосити, що поки не відбудеться повноцінна інвентаризація, неможливо припинити обліковувати майно, навіть якщо воно не відповідає умовам для визнання його активами згідно чинних норм НП(С)БО.

Отже, потенційними наслідками часткового чи повного призупинення ведення обліку в умовах воєнного стану є втрата реального контролю та часу; накопичення господарських операцій; додаткові витрати на відновлення реєстрів та облікових даних; ускладнення процедур подальшої підготовки

звітності тощо. Тому ведення обліку, зокрема відображення дій та подій, які реально виникають внаслідок воєнних подій та тимчасової окупації, є запорукою достовірного та реального відображення інформації, яка використовується стейкхолдерами для прийняття управлінських рішень на мікро, мезо- та макрорівнях.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996–XIV від 16.07.1999 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 25.10.2023).
2. Лист ТПП №2024/02.0-7.1 від 28.02.2022 р. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf> (дата звернення: 25.10.2023).
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України № 1207-VII від 15.04.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 25.10.2023).
4. Лист МФУ № 31-11410-07-10/18732 від 29.06.2016. URL: <https://ibuhgalter.net/storage/web/source/1/18732.pdf> (дата звернення: 25.10.2023).

Оксана ГЩУК,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач – методист Відокремленого
структурного підрозділу «Фаховий коледж
Чернівецького національного університету імені
Юрія Федьковича», м. Чернівці, Україна

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ

*Бухгалтерський облік - непогрішний суддя минулого, необхідний
керівник сьогодення і надійний консультант майбутнього
кожного підприємства.*

Йоганн Фрідріх Шер

Основні масиви інформації, необхідної для управління, продукуються саме системою бухгалтерського обліку. Вона забезпечує управлінські потреби необхідною інформацією, слугує для обґрунтування відповідних управлінських рішень. Функціонування та розвиток даної системи залежить від низки факторів (внутрішніх чи зовнішніх), які тісно взаємопов'язані, взаємодіють з нею і є надзвичайно мінливими, а в сукупності утворюють інформаційне середовище.

Інформаційне середовище можна розглядати, як «сукупність інформаційних технологій, що входять до складу інформаційного простору і використовуються конкретно одиницею в системі управлінської діяльності» [1], що відіграє як фактичну, так і потенційну роль в житті окремого підприємства і держави в цілому.

Досліджуюючи актуальність системи бухгалтерського обліку та середовища функціонування окреслюють коло завдань різних спрямувань:

- екологічне: дотримання екологічних принципів в умовах війни стає об'єктивною необхідністю суспільного виробництва, сприяє раціональному управлінню природними ресурсами на мікро та макрорівнях; враховується при екологічній характеристиці підприємства.

- соціальне: передбачає колективну соціальну відповідальність бізнесу та створення ефективної системи мотивації персоналу, а це є об'єктивною необхідністю в трансформаційних умовах війни.

- економічне: взаємозв'язки із зовнішніми суб'єктами, взаємодії внутрішніх підрозділів в умовах цифровізації.

Бухгалтерський облік в умовах деструктуризації потребує наочного порівняння з історичними впливами минулого на сьогодення з урахуванням поточних і перспективних завдань, зокрема доцільним є запровадження державного регулювання і встановлення єдиних методологічних засад обліку.

- управлінське: налагодження ефективного зворотного онлайн зв'язку між різними суб'єктами інформаційної взаємодії.

Таким чином розвиток сучасного інформаційного суспільства призводить до появи нових запитів, які потребують їх чіткого визначення, опису та вирішення.

Список використаних джерел

1. Яруліна Н. Теоретичні підходи до визначення понять «інформаційний простір», «інформаційне середовище», «інформаційно-комунікативне середовище» //Актуальні проблеми державного управління – 2019. – №2(78). – С.26-31

Катерина ГНЕДІНА,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

Павло НАГОРНИЙ,
здобувач вищої освіти (магістрант)
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Внаслідок складної економічної ситуації в Україні та високої конкуренції на ринку перед вітчизняними підприємствами постає нагальна проблема пошуку раціональних підходів і засад управління діяльністю в умовах нестабільного середовища функціонування. Наразі розроблено та запропоновано численні адаптивні методи ухвалення управлінських рішень залежно від конкретних вихідних обставин, проте ефективне застосування зазначених методів на практиці можливе лише за умови належного інформаційного забезпечення відповідних управлінських бізнес-процесів. Виявлення, збір, попередня обробка, аналіз і надання управлінському персоналу необхідної інформації можливе завдяки веденню на підприємстві управлінського обліку.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» внутрішньогосподарським (управлінським) обліком є «система збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством» [1]. У своєму розвитку управлінський облік пройшов етапи від існування у вигляді певної сукупності допоміжних методів фіксування виробничих витрат до виокремлення в якості комплексної підсистеми бухгалтерського обліку, метою якої є задоволення інформаційних потреб керівників різних рівнів управління [2]. Наразі управлінський облік успішно використовується в контексті різних напрямів діяльності суб'єктів господарювання. Винятком не є й сфера ризик-менеджменту.

Ризик-менеджмент є системою управління ризиками діяльності підприємства. Поняття ризику в сучасній економічній науці інтерпретується як якісний і кількісний виразник невизначеності внутрішнього та зовнішнього середовищ функціонування суб'єкта господарювання [3]. Процес управління ризиками діяльності передбачає етапи ідентифікації, якісної та кількісної оцінки, планування та практичного застосування певного методу реагування на виявлений ризик [4].

Хоча економічна категорія ризику фактично уособлює філософську сутність невизначеності, проте для ідентифікації та оцінки ризиків необхідно володіти певною інформацією про внутрішнє та зовнішнє середовища

функціонування суб'єкта господарювання. У той же час отримання відповідної інформації можливе завдяки веденню управлінського обліку на підприємстві.

Для комплексного виявлення та оцінювання ризиків діяльності компанії необхідно володіти такою інформацією:

- ринкова кон'юнктура, економічні умови, характерні риси середовища функціонування;
- наявність, стан та особливості використання виробничих ресурсів;
- аналітична характеристика діяльності структурних підрозділів підприємства з позицій доходів і витрат;
- ступінь інноваційності та темпи оновлення технологій, що використовуються;
- раціональність та адекватність системи управління;
- кількісні та якісні показники фінансово-господарської діяльності;
- особливості розвитку людського капіталу;
- наявність стратегії діяльності підприємства з позицій сталого розвитку.

Наведені характеристики мають переважно узагальнюючий характер, можуть бути виражені якісно чи кількісно за допомогою різних вимірників. Отримання такої інформації неможливе виключно за допомогою фінансового обліку, який передбачає жорстку нормативну регламентацію правил фіксування та систематизації даних про діяльність підприємства переважно для потреб зовнішніх користувачів. Водночас управлінський облік спроможний надавати різнотипну аналітичну узагальнену інформацію, форма якої є адаптованою для конкретних завдань управління підприємством, зокрема ризик-менеджменту.

Практичне значення ведення управлінського обліку в контексті управління ризиками діяльності суб'єкта господарювання полягає також у використанні ризик-орієнтованих методів. До таких методів управлінського обліку можна віднести GAP-аналіз, CVP-аналіз, аналіз ланцюга цінностей, аналіз фінансових показників, трендовий і структурний аналіз тощо [5]. Використання зазначених методів дозволяє ідентифікувати, оцінити та спрогнозувати фактори ризику, визначити найбільш суттєві загрози поточній і майбутній діяльності підприємства.

Особливо ефективним у контексті ризик-менеджменту є впровадження сучасного напряму розвитку управлінського обліку – стратегічного управлінського обліку. Стратегічний управлінський облік передбачає комплексний підхід для оцінювання діяльності суб'єкта господарювання насамперед із позицій визначення і дотримання стратегічних пріоритетів розвитку. Методам стратегічного управлінського обліку у порівнянні з традиційним управлінським обліком властива орієнтованість на досягнення віддалених у часі стратегічних орієнтирів. Стратегічний управлінський облік призначений надавати інформаційне забезпечення саме для стратегічного управління підприємством [6].

Вихідна та отримана інформація, методологічна база стратегічного управлінського обліку може бути ефективно використана для задоволення потреб системи управління ризиками діяльності суб'єкта господарювання. Більш того, взаємозв'язок стратегічного управлінського обліку та ризик-менеджменту

дозволяє виділити окремий напрям управлінського обліку – стратегічний управлінський облік ризиками, основною метою якого є виявлення факторів тих чи інших ризиків, оцінювання та моніторинг відповідних ризиків, визначення їх потенційного впливу на стійкість розвитку компанії [7].

Варто зауважити, що незважаючи на значний потенціал використання в контексті управління ризиками діяльності, на сьогодні управлінський облік недостатньо впроваджений в систему ризик-менеджменту українських підприємств. Серед ймовірних причин: нерозуміння можливостей підсистеми управління ризиками, небажання здійснювати додаткові витрати на вдосконалення підходів ризик-менеджменту тощо. Втім, численні теоретичні та практичні дослідження доводять доцільність і результативність застосування методів та інструментів управлінського обліку в контексті управління ризиками діяльності підприємства [7].

Таким чином, можна стверджувати, що доцільним є використання управлінського обліку у системі ризик-менеджменту підприємства. Методи та інструменти, отримані результати управлінського обліку можуть бути досить інформативними щодо ідентифікації, оцінки та аналізу ризиків діяльності суб'єкта господарювання. Зважаючи на це, доречною є розробка підсистем управління ризиками як складової системи управлінського обліку на вітчизняних підприємствах.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.
2. Белова І.М. Суть управлінського обліку та його місце в системі управління підприємством. *Інноваційна економіка*. 2015. № 2 (57). С. 240-245.
3. Гросул В.А., Усова М.О. Ризик: сутність, причини виникнення та основні види. *Економічний простір*. 2021. № 176. С. 58-64.
4. Шматько Н.М., Кармінська-Белоброва М.В. Ризик-менеджмент, як аспект операційного менеджменту. *Вісник НТУ "ХПІ". Економічні науки*. 2021. № 1. С. 36-40.
5. Іржицький В.М. Інструменти управлінського обліку в управлінні підприємницькими ризиками. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасні концепції розвитку*: зб. мат. VI Всеукр. студ. наук.-практ. конф., КНЕУ (Київ, 14 травня), Київ, 2020. С. 144-146.
6. Шматковська Т., Мачулка О. Концептуальні засади стратегічного управлінського обліку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 4 (236). С. 242-254.
7. Бондар М. І., Єршова Н. Ю. Стратегічний управлінський облік ризиків: теоретичні та практичні аспекти. *Фінанси України*. 2019. № 2. С. 69-81.

Тамара ГУРЕНКО,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інформація, в загальному розумінні, є однією з найважливіших категорій суспільних відносин, а облікова інформація – основа забезпечення управлінського персоналу підприємства знаннями, що дозволяють усунути невизначеність про стан об'єктів, поточні події, стратегічну мету. Сучасні вимоги до інформації, яку бажає бачити система управління потребують фахівців широкого профілю. Тому обліково-аналітичний інформаційний простір потребує взаємозв'язку та знань від управлінського персоналу основ обліку, а від обліковців – основ аналізу.

Даний період для України є складними, а для бізнесу ще більш ризиковим. Зменшення кількості спеціалістів відповідного профілю є негативним явищем. Аграрний сектор напевне на даний час найбільш потребує кваліфікованих спеціалістів виробничого напрямку та фахівців з правильності ведення сільськогосподарського обліку й аналітичного забезпечення.

Отже, облікова інформація – це інформація, що формується, акумулюється і оброблюється в рамках обліково-аналітичної системи підприємств на основі бухгалтерських і економічних методів; подається в упорядкованому і стандартизованому вигляді для розробки і обґрунтування окремих управлінських рішень [2]. При оцінці якості облікової інформації використовуються наступні методи:

1. Нормативний метод проводиться на основі законодавчих і нормативних документів, які використано для формування облікової інформації, а також стандартів, що регламентують бухгалтерський облік та порядок формування бухгалтерської (фінансової) звітності. Застосування нормативного методу обумовлює створення документів різного статусу. До кожного документа, незалежно від його рівня, пред'являються жорсткі вимоги щодо якості змісту. Тільки в цьому випадку можливе застосування даного методу для оцінки контролю якості облікової інформації [2].

На нашу думку, якість облікової інформації залежатиме і від правильності і повноти заповнення усіх реквізитів; відсутності записів фіктивних (недійсних) господарських операцій; наявності переліку нормативно-законодавчих документів та компетентнісне застосування їх вимог для якісного ведення обліку, що призводить до зменшення виникнення помилок.

2. Статистичний метод, при якому значення показників якості облікової інформації визначають з використанням методів теорії ймовірності та математичної статистики. Цьому методу властива кількісна визначеність [2].

Можна також долучити:

- метод порівняння якісної облікової інформації за періодами;
- метод розподілу вагомості облікової інформації;
- оцінка впливу певних властивостей на якість облікової інформації.

3. Експертний метод використовується при вирішенні завдань оцінки якості облікової інформації в умовах кількісної невизначеності критеріїв якості і оснований на усередненні різними способами думок фахівців – експертів з досліджуваних питань. Безсумнівною перевагою експертного методу є швидкість отримання результатів та можливість оцінювати якість облікової інформації без кількісних показників. Достовірність результатів оцінки залежить від компетентності і кваліфікації експертів [2].

Зауважимо, що цінується не тільки компетентність експертів, а й їх впевненість у власному професійному судженні з ефективним впливом на прийняття управлінських рішень. Для цього експерти повинні володіти глибокими знаннями з питань обліку, оподаткування, аналізу і фінансів. Відповідно повинна бути злагоджена співпраця усіх структурних підрозділів та взаємозв'язок між центрами відповідальності.

4. Соціологічний метод ґрунтується на зборі і аналізі думок споживачів. Для отримання достовірних результатів потрібна науково обґрунтована система опитування споживачів, а також використання методів математичної статистики для збору й обробки інформації. Соціологічні методи широко використовують на стадії виконання маркетингових досліджень, при вивченні попиту [2].

Тобто необхідно вдосконалювати систему анкетування, спостереження, опитування споживачів, працівників тощо.

Облікова інформація має цінність на усіх етапах її формування (табл. 1).

Алгоритм забезпечення користувачів фінансовою інформацією:

- система бухгалтерського обліку і звітності;
- господарська діяльність підприємства;
- ідентифікація подій, фактів, процесів господарської діяльності;
- ідентифікація типу інформації для користувачів;
- доступність та правдиве подання інформації;
- прийняття управлінських рішень користувачами;
- вивчення вимог та потреб користувачів;
- удосконалення організації системи бухгалтерського обліку і звітності [1].

Отже, можна зробити висновок, що кожне підприємство і в період воєнного стану та особливо післявоєнного відновлення повинні працювати на високу якість опрацювання та подання облікової інформації. Основними чинниками її якості повинні виступати:

- правильність організації бухгалтерського обліку та обробки інформації;
- удосконалення облікової політики;
- правильність підходів щодо обрання методів оцінки об'єктів обліку;
- удосконалення ведення управлінського обліку (усвідомлення його значущості і цінності) та складання управлінської бухгалтерської звітності;
- обґрунтованість доходів і витрат тощо.

Оскільки явним є відставання теорії від практики, що зумовлює постійне внесення змін у прийняті положення, то позитивний вплив на якість облікової інформації має також якість нормативно-правових актів. Щоб забезпечити продукування обліком якісної інформації нормативно-правові акти повинні бути викладені на високому рівні без протиріч, двозначних трактувань і дискусійних моментів та забезпечувати можливість чіткого застосування норм у практичній діяльності підприємства [3].

Таблиця 1

Переваги та недоліки облікової інформації на етапах її формування

Етапи	Переваги	Недоліки
Первинна документація	реєстрація інформації в момент здійснення господарської операції; контроль за надходження, станом та списанням об'єктів обліку; юридичне підтвердження господарських операцій	можливість невчасності надходження первинних документів від різних контрагентів; невчасне опрацювання первинних документів; відсутність в них повноти інформації
Регістри бухгалтерського обліку	зведена якісна інформація за кількісними і якісними показниками об'єктів обліку; деталізація облікової інформації з використанням даних аналітичного обліку; розробка та формування управлінської бухгалтерської звітності	відсутність розроблених форм управлінської бухгалтерської звітності
Фінансова звітність	аналіз фінансового стану підприємства; оцінка впливу основних показників на діяльність підприємства; оцінка ризиків та визначення причин їх виникнення і шляхів зменшення	складність оцінки облікової інформації за умов відсутності відповідних знань; узагальнена інформація без деталізації; розрахована на спеціалістів відповідного профілю
Нефінансова звітність	містить інформацію про економічні показники діяльності підприємства; якісна інформація про екологічні і соціальні питання; забезпечення інвестиційної привабливості	ведеться та подається тільки великими та середніми підприємствами; велика частка малих підприємств, які теж мають вплив на навколишнє середовище

Розробка автора

Список використаних джерел

1. Засадний Б.А. Комплексне оцінювання якості облікової інформації. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2016. № 11. С. 849 – 853. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/175.pdf> (дата звернення: 02.11.2023).
2. Єршова Н.Ю. Якість облікової інформації: методичний підхід до оцінювання. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2014. № 8 (158). С. 368 – 374. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50587497.pdf> (дата звернення: 02.11.2023).
3. Омецінська І. Облікова інформація: економічна сутність та критерії якості. *Вісник тернопільського національного економічного університету*. 2016. Вип. 3. С. 131 – 141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2016_3_15 (дата звернення: 03.11.2023).

Марина ДУБІННА,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Миколаївського національного аграрного університету,
м. Миколаїв, Україна

Олена УСИКОВА,
доктор економічних наук, професор,
директор навчально-наукового інституту бізнесу, інноваційного
розвитку та міжнародної діяльності
Миколаївського національного аграрного університету,
м. Миколаїв, Україна

Віталій КУЗЬОМА,
кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації
Миколаївського національного аграрного університету,
м. Миколаїв, Україна

ВИЯВЛЕННЯ ВИКРИВЛЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Наявність достовірної інформації про фінансовий стан суб'єктів економічної діяльності є ключовою умовою успішного фінансового управління та ефективної господарської діяльності як на локальному, так і на державному рівнях. Можливі викривлення фінансової звітності – це проблема бухгалтерського обліку. До того ж, слід відзначити, що ця проблема недостатньо вивчена.

Виявлення викривлень у фінансової звітності – комплексне поняття, яке слід розглядати, беручи до уваги правовий, бухгалтерський, податковий аспекти. Найбільш поширеними викривленнями фінансової звітності є:

- 1) маніпуляція обліковими даними підприємств;
- 2) фальсифікація первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку та звітності;
- 3) проведення різних видів шахрайських угод та інше [1].

В даний час вітчизняна законодавча система має істотні недоліки щодо встановлення бар'єрів для здійснення фальсифікації звітності як на регулятивному рівні, так і в частині встановлення відповідальності за фальсифікацію фінансової звітності. У виявленні викривлень фінансової звітності велике значення мають причини їх виникнення та наслідки для фінансової системи підприємства, тому їх прийнято групувати за двома факторами:

- причина - навмисні та ненавмисні викривлення звітності;
- наслідки – несуттєві та суттєві викривлення звітності.

Найчастіше навмисне викривлення звітної інформації відбувається в рамках ділової політики підприємства, наприклад, у випадках, коли керівництво

хоче представити показники своєї діяльності краще чи гірше, ніж вони є насправді. Це добре видно на прикладі тих публічних та приватних акціонерних товариств, які спеціально спотворюють форму і зміст балансів, що публікуються.

Навмисні викривлення умовно поділяються на ті, що суперечать, і ті, що не суперечать законодавству.

До тих, що суперечать відносяться податкові злочини та фальсифікації балансу.

Якщо підприємство ухиляється від сплати податків шляхом приховування наявних коштів або майна, то йдеться про податковий злочин. У документи бухгалтерської звітності навмисно вноситься недостовірна інформація щодо об'єктів оподаткування, або їх розмірів і цінності. Сюди можна віднести заниження обсягу проданих товарів, наданих послуг, виконаних робіт, заниження чисельності співробітників або розрахункових показників фонду оплати праці. Підприємство надсилає до контролюючих органів неправдиву інформацію, тим самим ухиляючись від податків.

Фальсифікація балансу - це сукупність операцій, які проводяться з метою подання економічної інформації в більш вигідному світлі: заміна одних показників іншими, створення хибного уявлення про стан підприємства, результати його діяльності тощо [3].

До викривлень, які не суперечать законодавству, можна віднести податкову оптимізацію та вуалювання балансу.

Податкова оптимізація це сукупність дій, орієнтованих на легальне зменшення податків. Це можливо за рахунок використання пільг та переваг, наданих чинним законодавством.

Вуалювання балансу – це дії, що призводять до «розмитості» фінансових результатів та отримання хибних висновків про економіку підприємства. Наприклад, за допомогою таких спотворень можна приховати негативні моменти роботи або ускладнити їхнє виявлення.

Ненавмисні викривлення можливі через неуважність, недбалість чи некомпетентність відповідальних осіб, або в тих ситуаціях, коли система бухобліку чи чинного законодавства недосконала по відношенню до конкретних видів діяльності. Як і у разі вуалювання, ймовірність виникнення ненавмисних помилок зростає при змінах методичних матеріалів з бухобліку та оподаткування.

Ненавмисні спотворення можуть бути технічними чи бухгалтерськими. Сюди можна віднести всі викривлення, які допущені по неуважності, але піддаються виявленню та усуненню системою внутрішнього контролю підприємства.

Бухгалтерські викривлення можуть відбуватися у разі відображення фінансово-господарських операцій на бухгалтерських рахунках. При цьому допущені помилки можуть як занижувати, так і завищувати характеристики об'єктів оподаткування і призводити до зовсім невігідних для підприємства фінансових результатів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що природа викривлень у фінансовій звітності носить складний характер, при цьому явище фальсифікації має

тенденцію до ускладнення через збільшення кількості цілей скоєння фальсифікації та видів викривлень фінансової звітності. Виявлення викривлень бухгалтерської (фінансової) звітності, як зазначалося, є актуальним завданням, яке слід розглядати як з боку виявлення фальсифікації бухгалтерської (фінансової) звітності, так й у частині створення правового механізму, що перешкоджає фальсифікаціям.

Список використаних джерел

1. Канцедал Н. Ідентифікація та способи виправлення бухгалтерських помилок. Актуальні проблеми економіки і управління в сучасних соціально-економічних умовах : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (2–3 жовтня 2012 р.). Дніпропетровськ : Герда, 2012. С. 282–284.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Мінфіну України від 7.02.2013 р. № 73 із змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Лугова О., Ворошилова О., Лата Ю. Помилки в бухгалтерському обліку: виявлення та виправлення. *Modern economics*. 2018. № 12. С. 133–139.

Наталія ЗДИРКО,
доктор економічних наук, професор,
в.о. директора Навчально-наукового інституту
економіки та управління
Вінницького національного аграрного університету,
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

В умовах складної соціально-економічної ситуації в Україні, воєнного стану та спричиненого ним дефіциту бюджетних коштів особливо важливим є дослідження питань, пов'язаних із державним контролем за використанням фінансових ресурсів в частині забезпечення фінансової безпеки України. Одним із суб'єктів державного фінансового контролю (далі - ДФК) є Державна аудиторська служба України (далі - Держаудитслужба), яка є представником виконавчої влади та реалізує свої контрольні функції у різних формах та видах.

Місією Державної аудиторської служби України є забезпечення економічного добробуту країни шляхом реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю. Принципами Держаудитслужби є: верховенство права; законність; професіоналізм; прозорість; політична неупередженість; незалежність; конфіденційність; добросовісність. Базовими засадами діяльності Держаудитслужби є [1]:

- 1) захист реальних (не формальних) державних інтересів;
- 2) виявлення втрат (збитків) та їх відшкодування;
- 3) попередження фінансових порушень та їх наслідків;
- 4) оперативність реагування на економічні загрози державі;
- 5) ризикоорієнтований підхід до планування;
- 6) мінімізація втручання в діяльність об'єктів контролю;
- 7) висока якість доказової бази, невідворотність відповідальності за вчинені порушення.

Основними стратегічними цілями Держаудитслужби є сприяння ефективному державному управлінню шляхом посилення урядового державного фінансового контролю за найбільш ризиковими сферами, а також посилення інституційної спроможності органів Держаудитслужби на центральному та місцевому рівнях.

Згідно Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [2] ДФК забезпечується через проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівель.

Держаудитслужба здійснює контроль за органами виконавчої влади, державними фондами, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетними установами, суб'єктами господарювання державного сектора економіки, підприємствами, установами та організаціями, які отримують

(отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують державне чи комунальне майно.

Положенням про Державну аудиторську службу України [3] визначені основні її завдання:

- забезпеченням формування і реалізацією державної політики у сфері державного фінансового контролю;
- здійсненням державного фінансового контролю, метою якого є оцінка ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів;
- наданням у передбачених законом випадках адміністративних послуг.

Відповідно до цього Положення [3] Держаудитслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовує і координує КМУ через міністра фінансів, який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.

До складу міжрегіональних територіальних органів Держаудитслужби належать: Західний офіс, Південний офіс, Північний офіс, Північно-східний офіс та Східний офіс [1]. Всі територіальні органи утворені Кабінетом Міністрів України шляхом приєднання реорганізованих територіальних органів Державної фінансової інспекції України. Під час утворення даних територіальних органів функції щодо кадрової роботи, організаційної роботи, фінансового забезпечення, та інші функції, безпосередньо не пов'язані з проведенням заходів державного фінансового контролю, залишились у віданні центральних апаратів офісів, натомість до приєднання такі підрозділи були у складі всіх обласних фінансових інспекцій.

Державна аудиторська служба є органом контролю виконавчої влади і здійснює контроль через проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівель.

Аналітична оцінка діяльності Держаудитслужби свідчить, що за останні десять років рівень фінансової дисципліни в державі погіршився, оскільки в разі збільшений обсяг встановлених фінансових порушень. Разом з тим, кількість проведених контрольних заходів в динаміці також зменшилася. За групами та видами правопорушень, варто зазначити, що за останні десять років збільшилися обсяги недоотриманих фінансових ресурсів, нецільових та незаконних витрат. Низькі частки відшкодування витрат (втрат) бюджетних ресурсів свідчить про зниження відповідальності підконтрольних об'єктів перед державою та послаблення контрольних функцій Держаудитслужбою.

Одним із недоліків у сфері державного фінансового контролю є відсутність національного стандарту, який би давав можливість оцінювати дії підконтрольних суб'єктів згідно законодавчих вимог. Недоліком в сфері державного контролю є відсутність ефективної взаємодії, що перешкоджає забезпеченню повноти інформації щодо функціонування цілісної системи державного контролю. Відтак, необхідно було б запроваджувати та використовувати інформаційно-комунікаційні автоматизовані системи, які б

сприяли забезпеченню відкритості та прозорості діяльності органів державного контролю. Також, для забезпечення належного рівня державного фінансового контролю, його ефективності та дієвості, суттєвого доопрацювання потребують законодавчі акти щодо посилення відповідальності за порушення фінансової дисципліни.

Таблиця 1

Територіальні органи Держаудитслужби

№ п/п	Офіси	Управління
1	2	3
1	Північний офіс Держаудитслужби (м. Київ)	Управління Північного офісу Держаудитслужби у Вінницькій області
		Управління Північного офісу Держаудитслужби в Житомирській області
		Управління Північного офісу Держаудитслужби в Черкаській області
		Управління Північного офісу Держаудитслужби в Чернігівській області
2	Північно-східний офіс Держаудитслужби (м. Харків)	Управління Північно-східного офісу Держаудитслужби в Луганській області
		Управління Північно-східного офісу Держаудитслужби в Полтавській області
		Управління Північно-східного офісу Держаудитслужби в Сумській області
4	Східний офіс Держаудитслужби (м. Дніпро)	Управління Східного офісу Держаудитслужби в Донецькій області
		Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області
		Управління Східного офісу Держаудитслужби в Кіровоградській області
3	Західний офіс Держаудитслужби (м. Львів)	Управління Західного офісу Держаудитслужби у Волинській області
		Управління Західного офісу Держаудитслужби в Закарпатській області
		Управління Західного офісу Держаудитслужби в Івано-Франківській області
		Управління Західного офісу Держаудитслужби в Рівненській області
		Управління Західного офісу Держаудитслужби в Тернопільській області
		Управління Західного офісу Держаудитслужби в Хмельницькій області
		Управління Західного офісу Держаудитслужби в Чернівецькій області
5	Південний офіс Держаудитслужби (м. Одеса)	Управління Південного офісу Держаудитслужби в Миколаївській області
		Управління Південного офісу Держаудитслужби в Херсонській області

Джерело: узагальнено на основі даних Держаудитслужби [1]

В перспективі, з метою недопущення ненавмисних порушень рекомендується запровадження інституту бюджетної консультації, а також систематизація результативної інформації за різними розрізами в текстових, графічних та табличних форматах на сайтах суб'єктів контролю, що дозволить

підвищувати рівень доступності даних та розуміння їх потенційними користувачами.

Список використаних джерел

1. Про службу: офіційний сайт Державної аудиторської служби України.
URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/1414> (дата звернення: 01.11.2023).
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-ХІІ.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (дата звернення 01.11.2023).
3. Положення про Державну аудиторську службу України: затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.11.2023).

Наталія КАЩЕНА,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету, м. Харків, Україна

БІЗНЕС-АНАЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ: СТРАТЕГІЧНИЙ ВИМІР ТА ІНСТРУМЕНТИ

Екстраординарні виклики та перешкоди військового стану змушують підприємства адаптуватись до нових реалій, та навіть більше – бути на крок попереду, передбачаючи зміни й перетворюючи їх на стратегічні можливості сталого функціонування та розвитку. Векторами управлінських впливів стають втримання й забезпечення цілісності бізнесу, продуктивність бізнес-процесів, контроль ризиків, здатність працювати далі та інтеграція у світові зміни через фокус-підхід ESG. Їх ефективність визначається дієвими механізмами менеджменту, що не лише дають повне розуміння ситуації та контроль над нею, але й є точкою зростання, зокрема такими як бізнес-аналітика.

Бізнес-аналітика особливо корисна для підприємств імперативами тактики і стратегії яких є екологічні, соціальні й управлінські міркування. За даними експертного дослідження [1], здійсненого Європейською Бізнес Асоціацією, наразі 96% бізнесів у своїй діяльності продовжують орієнтуватися на Цілі сталого розвитку (ЦСР). Рівень інтеграції ЦСР у стратегію бізнесу та стратегію розвитку України оцінено експертами на 3,5 бали з 5-ти можливих, що на 0,23 пункти вище, ніж результат 2021 року. На рівні 3,5 бали ідентифіковано також рівень інтеграції компонентів сталого розвитку у Національний план відновлення країни, й на 3,79 бали – вклад бізнес-середовища в реалізацію ЦСР, що свідчить про свідомість й соціальну відповідальність вітчизняного бізнесу.

Перспектива відновлення стійкості в парадигмі сталого розвитку та дизайн ділового ландшафту нашої країни у світовій системі координат потребуватимуть інвестицій та скоординованих дій менеджменту підприємств на засадах адаптивності, інноваційності та прозорості. Конструктивна взаємодія зі стейкхолдерами, залучення приватного й публічного капіталу для реалізації проєктів відновлення і розвитку та збільшення експортного потенціалу вітчизняних підприємств можливі лише за умов зрозумілого діалогу. І тут на допомогу приходить бізнес-аналітика. Саме вона забезпечує обґрунтованість і доцільність управлінських впливів, оперативність, гнучкість, відкритість і прозорість корпоративного управління (рисунок), переводячи на системний відстежуваний рівень звітування за фінансовими та нефінансовими показниками.

Ділова практика бізнес-аналітики вимагає наявності певних *hard skills*, довершених технологій, якісних і актуальних даних та інструментів їх обробки задля виявлення тенденцій та патернів, які сприятимуть розробці стратегій розвитку підприємства. Ефективними системами збору, аналізу та обробки даних є OLAP (Online Analytical Processing) та OLTP (Online Transaction Processing) (табл. 1), і для найбільш повного задоволення аналітичних потреб управління доцільним бачиться їх поєднання.

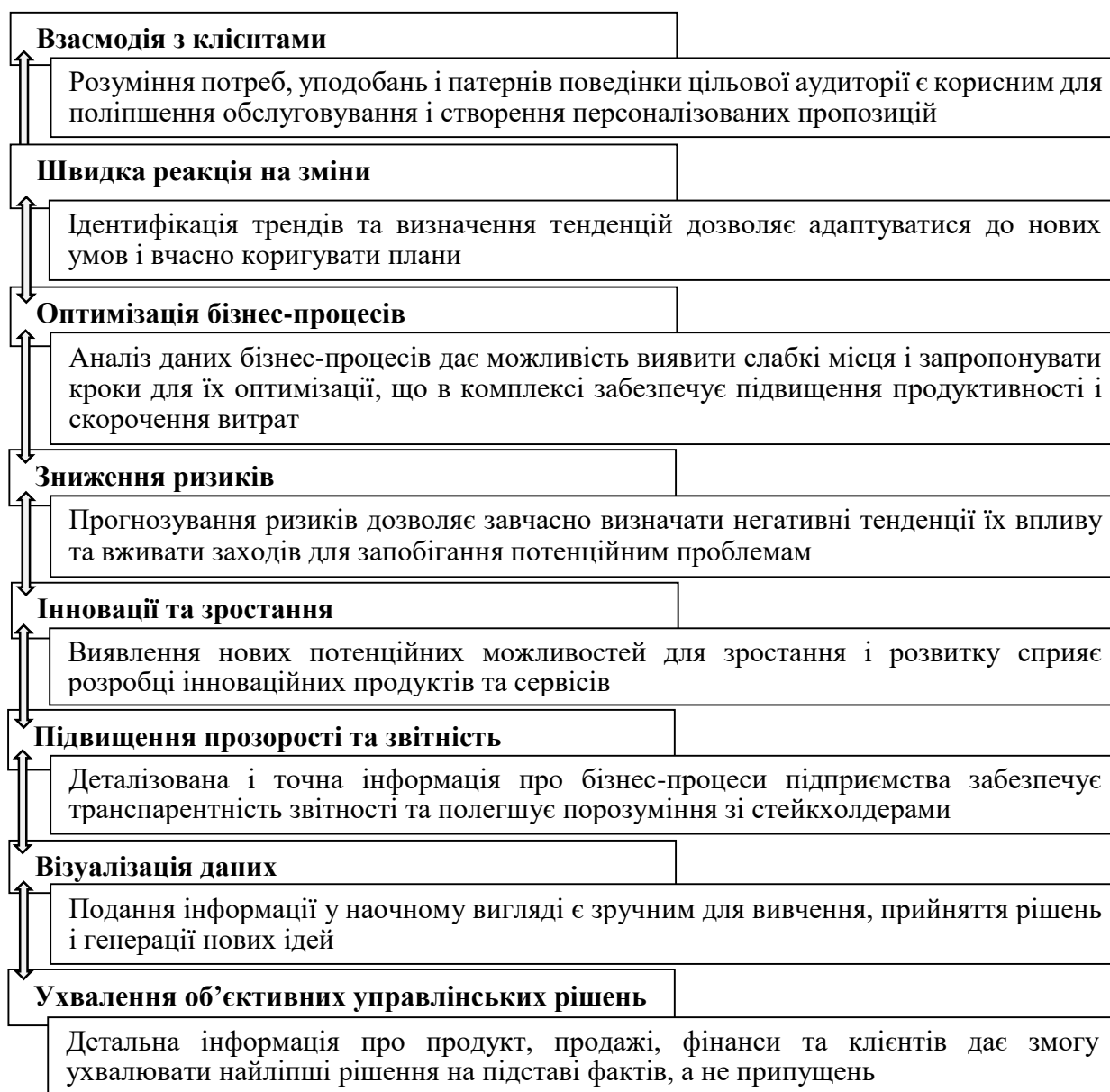

Рис. Детермінанти впливу бізнес-аналітики на розвиток підприємства

OLAP є основним інструментом Business intelligence (BI), що дозволяє здійснювати фінансовий аналіз, аналіз продажів, ризиків і витрат, планувати і прогнозувати, управляти запасами та клієнтською базою, і є корисним для складного аналізу даних і складання звітів за великими наборами даних через скорочення часу на відповідь та підвищення продуктивності складних запитів. OLTP – одним з інструментів ERP-систем, що використовується в бізнес-процесах підприємств, зокрема управлінських, забезпечуючи їх безперебійність, синхронізацію даних в реальному часі, швидку обробку транзакцій, високу надійність, безпеку та інтеграцію з іншими системами, і є важливим для інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень в оперативному порядку на всіх рівнях системи менеджменту, оскільки забезпечує швидкий доступ до даних та їх обробку.

Паралель систем управління базами даних

№ з/п	Атрибути	Системи управління базами даних	
		OLAP	OLTP
1.	Призначення	Обробка великих обсягів даних для їх аналізу та складання звітів	Ефективна обробка великого обсягу транзакцій онлайн
2.	Джерела даних	Історичні та об'єднані дані з кількох джерел	Транзакційні дані у реальному часі з одного джерела
3.	Форматування даних	Багатовимірні моделі, що дозволяють розглядати дані під різними кутами	Одновимірні та зосереджені на одному аспекті моделі, що дозволяють використовувати реляційну базу даних для їх представлення у таблиці
4.	Архітектура даних	Пріоритет операціям читання даних, що дозволяє швидко та ефективно виконувати складні запити до великих обсягів даних	Пріоритет операціям запису даних, що дозволяє оновлювати високочастотні транзакційні дані великого обсягу без шкоди їх цілісності
5.	Продуктивність	Час обробки даних варіюється в межах хвилин чи годин, залежно від їх типу та обсягу. Періодичне (щоденно; щотижнево; щомісячно) пакетне оновлення баз даних, ініційоване користувачами	Час обробки даних вимірюється в мілісекундах або менше. Потокове оновлення баз даних у реальному часі, – швидке, енергійне, ініційоване користувачами
6.	Вимоги до ресурсів обчислювання і зберігання даних	Високі – терабайти (ТБ) та петабайти (ПБ)	Порівняно не високі (для зберігання) – гигабайти (ГБ), й високі для обробки
7.	Додатки	Аналіз тенденцій, прогнозування поведінки клієнтів та визначення прибутковості	Обробка платежів, замовлень та управління даними клієнтів
8.	Напрямок використання	Створення звітів, виконання складного аналізу даних та виявлення тенденцій	Обробка замовлень, оновлення запасів та управління рахунками клієнтів

Джерело: розроблено на підставі [2].

Отже, бізнес-аналітика є потужним механізмом стратегічно-орієнтованих адаптивних систем управління підприємствами, що дозволяє виявити нові можливості для їх функціонування і розвитку у повоєнний період виходячи з трендів сталості, і зробити бізнес зрозумілим для усіх стейкхолдерів. Базисом обґрунтованості управлінських впливів є інструменти OLAP та OLTP. Доцільним є гібридний підхід до їх використання.

Список використаних джерел

1. Війна не змусила бізнес відмовитись від принципів сталого розвитку, – дослідження ЕВА. URL: <https://eba.com.ua/vijna-ne-zmusyla-biznes-vidmovytys-vid-pryntsyviv-stalogo-rozvytku-doslidzhennya-eva/>
2. OLAP vs. OLTP: What's the Difference? URL: <https://www.ibm.com/blog/olap-vs-oltp/>

Наталія КОВАЛЬ,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри обліку і оподаткування
Вінницького національного аграрного університету,
м. Вінниця. Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ЗБИТКІВ ВІД ЗАПОДІЯНОЇ ШКОДИ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВАМ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЇХ ОБЛІК

У результаті військової агресії російської федерації проти України, що супроводжується введенням воєнного стану в Україні з 24.02.2022, щодня завдаються збитки аграрному сектору економіки країни шляхом знищення виробничих приміщень аграріїв, земельного фонду та мародерства.

В умовах сьогодення надзвичайно важливим є відновлення економічної спроможності аграрного сектору для забезпечення продовольчої безпеки України та світу. Документування злочинів, фіксація збитків, завданих аграріям і відшкодування їх стануть ключовим кроком для підтримки економічного відновлення аграрного сектору загалом та кожного аграрія зокрема [1].

Виникає необхідність у формуванні Методичних рекомендацій для допомоги обліково-економічним службам сільськогосподарських підприємств у фіксуванні, документуванні та формуванні доказової бази про факти прямих втрат (шкоди) від руйнування, втрати чи часткового пошкодження внаслідок російської воєнної агресії належного їм майна, а також у оприлюдненні відповідної інформації, зокрема на державних інтернет-ресурсах.

Ситуації воєнного характеру частина 4 статті 5 Кодексу цивільного захисту України класифікує як надзвичайну ситуацію. Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності [2].

Факт настання надзвичайної ситуації через воєнні дії та їхні наслідки – це сигнал зафіксувати подію – для сільгоспвиробника та оформити і провести подію у бухгалтерському й податковому обліку – для бухгалтера.

У березні 2022 року була ухвалена Постанова Кабінету Міністрів України № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», яка визначає основних п'ятнадцять напрямів шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російською федерацією, та основні показники за кожним напрямом:

людські втрати та пов'язані з ними соціальні витрати; економічні втрати, пов'язані з людськими втратами; військові втрати; втрати, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю, забезпеченням безпеки дорожнього руху; втрати житлового фонду і об'єктів житлово-комунального господарства; втрати земельного фонду; втрати лісового фонду; втрати надр; втрати акваторії; збитки, завдані природно-заповідному фонду; втрати інфраструктури транспорту, телекомунікаційної мережі і зв'язку; втрати енергетичної інфраструктури; втрати культурної спадщини; економічні втрати підприємств; втрати установ та організацій [3]. За кожним із напрямів закріплено відповідальне міністерство, інший центральний чи місцевий орган виконавчої влади, які зобов'язані протягом шести місяців розробити і затвердити відповідні методики визначення шкоди та збитків [1].

Окрім того, провідні вітчизняні науковці також, досить активно займаються дослідженням проблем визначення розміру збитків від заподіяної шкоди аграрним підприємствам в умовах війни та особливості відображення їх в обліку. Так, науковці Інституту обліку і фінансів та ННЦ «Інститут аграрної економіки» у квітні 2022 року сформулювали «Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації» [4]. У даних методичних рекомендаціях досить детально представили основні складові, які допоможуть обліково-економічним службам сільськогосподарських підприємств правильно провести фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації.

Зміст методичних рекомендацій з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації базується на послідовності фіксації завданої прямої матеріальної шкоди, а саме: загальних положень, організації роботи, інвентаризації та документуванню завданої шкоди, оприлюдненню інформації про факти завданої шкоди, визначення розміру прямих збитків та їх обліку, інформування місцевих органів влади, органів управління держпідприємством, галузевих громадських об'єднань та прикінцевих положень.

Погоджуємось із думкою науковців Валерія Жука, Юлії Бездушної, Євгенії Попко, що значна частина об'єктів нерухомості на сьогодні зруйнована або перейшла до рук окупантів. Проблема загострюються через слабкий вітчизняний ринок страхування майна. Також, додатковим ризиком для сільськогосподарських машин і обладнання є польові роботи воєнний час. Тому, потребують як законодавчо-нормативного, так і методичного забезпечення зміни до облікової політики підприємств у частині розширення можливостей застосування прискореної амортизації активів і зокрема нерухомості [5].

Варто зазначити, що значну увагу у «Методичних рекомендаціях з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації» запропонованих науковцями Інституту обліку і фінансів та ННЦ «Інститут аграрної економіки» зосереджено на визначенні розміру прямих збитків та їх обліку. Авторами зазначено, що у бухгалтерському обліку списання зруйнованих основних засобів на суму

накопиченої амортизації варто відображати за дебетом 131 «Знос основних засобів» і кредитом 10 «Основні засоби», а на суму залишкової вартості за дебетом 976 «Списання необоротних активів» і кредитом 10 «Основні засоби». Списання знищених запасів відображається в бухгалтерському обліку за дебетом субрахунку 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей» в кореспонденції з кредитом відповідного субрахунку запасів 203, 271 і т.д. [4; 5].

Після фіксації інформації про завдану шкоду на державних ресурсах на суму завданих збитків підприємству необхідно відображати заборгованість за дебетом субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» і кредитом рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів». Після отримання відшкодування завданих збитків від російської федерації підприємство повинно буде визнати дохід за дебетом рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів» та кредитом рахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів» чи рахунку 746 «Інші доходи». До встановлення судами чи іншими рішеннями справедливості вини російської федерації суми нестачі і втрат, списані на витрати підприємства, відображаються одночасно на позабалансовому субрахунку 072 «Невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей» [5].

Отже, війна зумовлює небезпечні та непередбачувані умови використання майна. Надзвичайно важливим є формування методики з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації, та є обов'язковою для використання під час оцінки збитків, завданих господарюючим суб'єктам.

Список використаних джерел

1. Документування витрат аграрних підприємств внаслідок військової агресії росії проти України: практичні рекомендації зі зразками документів. 2022. URL: https://agro.dn.gov.ua/downloads/2022/10/Dokumentuvannya_vtrat_agrariyiv_pракtychni_rekomendatsiyi_iz_zrazkami.pdf (дата звернення: 30.10.2023).
2. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.04.2012 № 10294. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF7XY00A> (дата звернення: 30.10.2023).
3. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF> (дата звернення: 29.10.2023).
4. Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації. 2022. URL: <https://iaf.kiev.ua/features/metodyky-i-recomendatsii/76-metodrekomendatsiyi-z-fiksatsiyi-shkody-vnaslidok-boyovykh-diy> (дата звернення: 29.10.2022).
5. Жук В., Бездушна Ю., Попко Є. Амортизація активів підприємств у воєнний час. *Облік і фінанси* № 1(95). 2022. С. 6-12.

Анна КОСТЯКОВА,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Згідно ст.2 Закону № 996 [1] всі юридичні особи, створені відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність. Механізм складання та подання фінансової звітності в період запровадження воєнного часу та стану війни в Україні зазнав змін.

В першу чергу, доцільно проаналізувати вплив війни на дотримання принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Під час складання фінансової звітності виникла суттєва невизначеність щодо здатності суб'єктів господарювання продовжувати діяльність на безперервній основі та послідовності, зокрема з позиції ведення бізнесу з країною агресором, з врахуванням окупованої території, підприємств, що наближені або перебувають у зоні бойових дій.

Так, суб'єкти господарювання, що мають бізнес у зоні бойових дій, можуть частково або повністю перевести працівників та виробничі потужності підприємств до західних безпечних областей країни, що відповідає державній програмі релокації бізнесу [2].

Експорт продукції вітчизняними підприємствами на території країни агресора після 24.02.2023 року стало недопустимим в форматі економічних відносин. З даного приводу на допомогу прийшли європейські держави, запропонувавши свої ринки збуту.

Найбільш складнішим питанням було і залишається - співіснування та робота підприємств, що залишилися на окупованих територіях Запорізької, Херсонської та Донецької областей.

На сьогодні, багато науково-методичних джерел, присвячені розгляду наслідків від збройної агресії російської федерації, зокрема фіксації втрат, збитків, шкоди, спричиненою даною агресією. Так, згідно низки важливих для відновлення економіки України Методик [3] завдані збитки (втрати, шкоду) пропонується розмежовувати на прямі та непрямі.

Прямі – фіксація фактів руйнувань, втрати чи пошкодження майна з майбутнім можливим документуванням та формуванням доказової бази з обов'язковим оприлюдненням її на державних інтернет-ресурсах.

Непрямі – упущена вигода від повного або часткового унеможливлення використання земель, що знаходяться в обробітку, та від повного або часткового зниження потенціалу біологічних активів за умов виявлення, документального підтвердження та оцінки.

Тобто непрямі збитки – це дійсно упущена вигода від втрати повноцінного господарювання на земельних ділянках та продуктивності довгострокових біологічних активів рослинництва та тваринництва (якщо розглядати в межах більше, ніж рік повномасштабного вторгнення військ російської федерації, зокрема на окупованих, замінованих територіях), поточні біологічні активи тваринництва, тоді як, прямі втрати (збитки) – характеризують більш масштабні факти шкоди та результати діяльності сільськогосподарських підприємств внаслідок збройної агресії росії. Але й прямі втрати, й непрямі збитки притаманні бути, як окремо один від одного, так і в сукупності співіснування, що іноді унеможливорює їх відокремлення. Виникнення даних втрат (збитків, шкоди) пов'язано із об'єктами обліку, що відображаються у фінансовій звітності.

За умови отриманої шкоди в процесі проведення обов'язкової інвентаризації та документування з послідуочим оприлюдненням інформації на спеціально створених офіційних державних ресурсах є обов'язковими діями суб'єктів господарювання, зокрема для підготовки інформаційної бази для початкового етапу складання фінансової звітності. Саме процес інвентаризації сприятиме оцінці прямих збитків та постановки їх на облік. Це стосується, першочергово, основних засобів та запасів, та регламентується наступними нормативно-правовими актами:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996р. № 116 – визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення матеріальних цінностей [4];
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891 – методика оцінки та втрата майна з державною часткою в статутному капіталі суб'єкта господарювання [5];
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.1997 № 1183 - консервація основних засобів [6];
- НП(С)БО 9 «Запаси» - стосовно запасів, що придатні до використання, але погіршилися їх якісні характеристики [7];
- НП(С)БО 10 «Основні засоби» - амортизація необоротних активів: відображення в обліку [8];
- НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» - знецінення, списання знищених / зіпсованих необоротних активів [9].

Що стосується фіксації та визначення непрямих збитків (упущеної вигоди) агропідприємств від наслідків агресії на законодавчому рівні розроблено та впровадження до використання Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» від 20.03.2022р. № 326 [10].

В сучасних умовах для бізнес-суб'єктів важливого значення набуває ведення обліку та складання звітності в умовах воєнного стану. Враховуючи повномасштабне вторгнення агресора на територію України, держава швидко реагувала на наслідки даного вторгнення та з перших днів здійснювалися зміни на законодавчо-нормативному полі, що стало в допомогу в першу чергу, бухгалтерам, фінансистам, аудиторам тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 02.11.2023)
2. Мінекономіки: Що потрібно знати бізнесу про програму релокації підприємств. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-shcho-potribno-znati-biznesu-pro-programu-relokaciyi-pidpriyemstv> (дата звернення: 01.11.2023)
3. Лист Кабінету Міністрів України «Щодо визначення шкоди та збитків, завданих підприємством війною». URL: <http://surl.li/mtvig> (дата звернення: 02.11.2023)
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF> (дата звернення: 31.10.2023)
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження методики оцінки майна». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF> (дата звернення: 31.10.2023)
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.10.2023)
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 31.10.2023)
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 02.11.2023)
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05> (дата звернення: 02.11.2023)
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.11.2023)

Михайло КРИВОРУЧКО,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, управління та адміністрування
Черкаського державного бізнес-коледжу, Черкаси, Україна

СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОБЛІКУ І АУДИТУ

Сучасне господарське життя характеризується високим рівнем складності і високою швидкістю здійснення транзакцій. Процеси глобалізації та цифровізації поглиблюють наслідки соціально-економічних криз, обумовлених викликами світового рівня, такими як пандемія Covid-19, військові конфлікти тощо. Подібні виклики посилюють актуальність врахування суспільного інтересу – інтересів широкого кола стейкхолдерів (власників, інвесторів, бізнес-партнерів, місцевої громади тощо). У світлі врахування суб'єктами господарювання в процесі власної діяльності суспільного інтересу постає питання етичної складової професії обліковця і аудитора.

Освіта відіграє важливу роль в процесі формування компетентностей, пов'язаних із здатністю діяти на основі етичних міркувань. Розуміння професійної діяльності у сфері обліку і аудиту як виконання ролі щодо надання впевненості, забезпечення довіри і взаєморозуміння між економічними агентами покликане посилити соціальну відповідальність бізнесу.

В процесі здійснення своєї діяльності фахівці-обліковці зіштовхуються з різними видами морально-етичних дилем, суть яких зводиться до протиріччя між досягненням підприємством економічної ефективності (максимізація прибутку і мінімізація витрат) і захистом суспільних інтересів. Іншими словами, професія обліковця – це не лише інтелектуальний виклик, пов'язаний з виконанням безпосередніх трудових функцій, а й моральний виклик, пов'язаний з вибором між особистим інтересом (він визначається зацікавленістю в задоволенні потреб керівництва компанії) і суспільною корисністю (визначається зацікавленістю інвесторів і власників у збереженні і раціональному використанні майна і фінансових ресурсів компанії) [1, с. 155].

Науковці вказують на загострення морально-етичних протиріч у сфері обліку і аудиту у період пандемії Covid-19, що пов'язане з підвищенням рівня використання технологій внаслідок поширення дистанційного формату роботи. Вказана проблема характерна в першу чергу для фахівців аудиторських компаній «Великої четвірки», керівництво яких зробило акцент на технологічній складовій, що негативно вплинуло на реалізацію принципу професійного скептицизму [2, с. 14-15].

Важливим аспектом суспільної довіри виступає критерій суттєвості – визначення релевантності чи нерелевантності інформації для прийняття рішень користувачами звітності на основі оцінки не лише кількісних та/або якісних її характеристик, а й шляхом врахування поведінкових аспектів – в першу чергу, пов'язаних з уникненням ризику. Таким чином, можна зробити висновок про

вплив етичного аспекту на критерій суттєвості, який у свою чергу посилює чи послаблює суспільну довіру до інституту обліку і аудиту [3].

Прозорість розглядається як фактор забезпечення якості інформації, відображеної у фінансовій звітності. Серед дослідницьких підходів щодо вимірів прозорості можна виокремити такі – інформативність, відкритість, розкриття (див. табл. 1). Відповідно до даного підходу, кожен вимір прозорості можна оцінити не лише якісно, а й кількісно - шляхом використання відповідного показника (індикатора).

Таблиця 1

Виміри прозорості як фактору забезпеченості якості інформації, відображеної у фінансовій звітності

Вимір	Показник (індикатор)
Інформативність	Достатність; простота доступу
Відкритість	Відкритість для ЗМІ; врахування думки стейкхолдерів
Розкриття	Фінансовий стан; структура і склад керівництва; планування і результати діяльності

* складено за джерелом [4, с. 4]

Рекомендації Міжнародної федерації бухгалтерів (США) щодо розробки освітніх програм з обліку і аудиту передбачають виокремлення етичного компоненту як особливої компетентності – поряд із загальними і спеціальними. Досягнення результатів навчання передбачає формування компетентностей щодо професійного скептицизму та професійного судження, етичних принципів, врахування суспільного інтересу (див. табл. 2).

Таблиця 2

Компетентності та результати навчання за підсумком опанування етичної складової освітніх програм з обліку і аудиту

Компетентність	Результати навчання – демонструвати здатність:
Професійне судження і професійний скептицизм	- здійснювати критичну оцінку при зборі та аналізі даних
	- використовувати технології для нівелювання упередженості при формуванні професійного судження
	- застосовувати критичне мислення для аналізу і оцінки альтернатив при визначенні плану дій
Етичні принципи	- пояснити природу етики
	- пояснити переваги і недоліки підходів до етики, в основі яких лежать правила або принципи
	- ідентифікувати та оцінити ризики, пов'язані з недотриманням етичних принципів
	- діяти належним чином у відповідь на ризики, пов'язані з недотриманням етичних принципів
	- застосовувати етичні принципи в процесі збору, узагальнення, зберігання, оцінки, використання та поширення даних та інформації
- відповідати етичним вимогам професійної поведінки відповідно до стандартів	
Врахування суспільного інтересу	- пояснювати роль та значення етики в межах професійної діяльності та соціальної відповідальності
	- пояснювати роль та значення етики у сфері бізнесу та врядування
	- аналізувати взаємозв'язок між етикою та правом, включаючи взаємозв'язок між нормативно-правовою базою і суспільним інтересом
	- аналізувати наслідки неетичної поведінки на рівні особи, професійного середовища та суспільства в цілому.

* складено за джерелом [5, с. 140-143]

Можна зробити висновок, що суспільний інтерес є основою професійної діяльності у сфері обліку та аудиту. Формування відповідних компетентностей досягається шляхом опанування етичної складової в рамках освітніх програм. Етична складова у свою чергу безпосередньо впливає на формування професійного скептицизму і професійного судження, які відіграють вирішальну роль при підготовці фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Accounting Ethics Education: Teaching Virtues and Values. Edited by Margarida M. Pinheiro and Alberto J. Costa. 2021. Routledge: NY. 181 p.
2. Boulianne, E., Lecompte, A., Fortin, M. Technology, Ethics, and the Pandemic: Responses from Key Accounting Actors. *Accounting and the Public Interest*. Volume 23. Number 1. 2023. Pp. 1-18.
3. Juma'h, A. (2019). Behavioral Elements Related to Consideration and Use of the Materiality Concept in Accounting. URL: https://www.researchgate.net/publication/340579755_Behavioral_Elements_Related_to_Consideration_and_Use_of_the_Materiality_Concept_in_Accounting_Practices
4. Fuadah, H., & Setiyawati, H. (2020). The Effects of the Implementation of Transparency and Accounting Information Systems on the Quality of Financial Reports. *International Journal of Business Management*. 3(11). 01-12. Retrieved from <http://www.ijojournals.com/index.php/bm/article/view/371>
5. International Federation of Accountants (2019) International Accounting Education Standards Board. Handbook of International Education Pronouncements. 2019 ed. NY: IFAC. 206 p. URL: <https://www.iaesb.org/iaesb/publications/2019-handbook-international-education-standards>

Олександр КУНДЕУС,
кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя, м. Тернопіль, Україна

Наталія ЗАРУДНА,
кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

На шляху України до інклюзивної економіки досить актуальним є поняття «цифрова трансформація», яке розглядається як певний процес, технологія, перехід, стратегія і навіть інтеграція до нових сучасних методів і моделей. Хоча, на нашу думку, трактування цього поняття найбільш широко розкривається у визначенні процесу переходу на новий рівень ведення бізнесу, а саме, прагнення зробити з найманої людини інвестора. Тому діджиталізація підприємницької діяльності сприяє подальшому підвищенню ефективності діяльності підприємств у всіх сферах бізнесу та сприяє налагодженню внутрішніх та зовнішніх зв'язків. Тим самим діджиталізація сприяє генеруванню нових ідей ведення бізнесу, застосуванню креативних та інноваційних видів діяльності, оскільки, надшвидка зміна зовнішнього середовища змушує пристосовуватися до нових цифрових інновацій. Звичайно, що комплекс соціально-економічних викликів, які були у нашій країні спочатку через поширення Covid-19, а зараз через перебування країни у стані війни, що призвело до катастрофічного зменшення людського ресурсу, змушують пришвидшувати процес діджиталізації підприємництва в країні, що активно підтверджується із роботи Міністерства цифрової трансформації. Цифрові технології, які націлені на зміну бізнес моделі, стратегічну оптимізацію бізнес-процесів, побудову гнучкої системи управління раніше впроваджували на великих підприємствах.

У бухгалтерському обліку розвиток цифрового напрямку дасть змогу уникнути порушення основних його принципів, визначених у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1] зокрема: періодичності, безперервності, повного висвітлення, нарахування та відповідності, тощо.

Вважаємо позитивним сучасний тренд у розвитку цифрових технологій портал електронних сервісів «Дія», який дає змогу надавати певні послуги через віддалений доступ та використовувати підтвердження особи за допомогою кваліфікованого електронного підпису для отримання необхідних документів або BankID [2]. У підкаталозі згадуваного порталу створено новий сервіс для полегшення ведення бізнесу «Дія-бізнес», власне за допомогою якого можна проводити окремі дистанційні операції з реєстрації та закриття діяльності ФОП, вибору йому системи оподаткування та реєстрації його як платника ПДВ тощо.

Окрім цього, в податковій системі працює електронний кабінет платника податків, який дозволяє подавати поточну звітність, переглядати попередні звіти, отримувати інформацію про розрахунки з бюджетом та реєструватися для

отримання податкових накладних, розрахунків коригування, зареєструватися в програмі РРО, в електронному форматі спілкуватися з працівниками ДПС.

Постановою КМУ від 04.08.2021 № 808 затверджено Порядок надання комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець», який діє з 7 серпня 2021 року. За її допомогою можна отримати 24 послуги [3].

Нами уже не одноразово досліджувалися питання діджиталізації та місця бухгалтера у цьому процесі [4], проте залишається незмінною думка, що цифрова трансформація надає нові можливості для суб'єктів господарювання, вимагаючи певних змін в системах обліку та оподаткування. Підсумовуючи проведені нами дослідження вважаємо, що особливості обліку та оподаткування суб'єктів господарювання у зв'язку з цифровою трансформацією включають наступне:

1. Електронний обмін даними. За допомогою цифрових технологій є можливість забезпечити автоматичний електронний обмін інформацією між суб'єктами господарювання та органами влади. Це дозволяє зменшити час для обробки даних та скоротити витрати на отримання адміністративної послуги.

2. Використання хмарних технологій. Хмарні технології дозволяють зберегти та обробити великі обсяги даних за допомогою віддаленого доступу до обчислювальних ресурсів. Це буде сприяти зменшенню витрат на інфраструктуру та забезпечить більш ефективний облік та звітність.

3. Використання розумних контрактів. Розумні контракти дають можливість автоматизувати виконання угод між суб'єктами господарювання та суттєво зменшити ризики виникнення спорів. Вони можуть бути використанні у різних галузях, таких як логістика, страхування та фінанси.

4. Зміна бізнес-моделі. Цифрова трансформація може призвести до зміни бізнес-моделі суб'єктів господарювання, а саме способів взаємодії з клієнтами та постачальниками. Це може вплинути на результати звітності та оподаткування.

5. Віртуальні валюти: Із поширенням криптовалюти та блокчейн технологій є актуальним для вирішення питання оподаткування операцій з віртуальними валютами. Одним з найбільш важливих аспектів є визначення статусу криптовалюти – як майна, валюти або іншого активу.

6. Автоматизація процесів. Використання цифрових технологій дає змогу автоматизувати багато процесів, що в свою чергу, зменшує кількість помилок та забезпечує швидкий та ефективний облік. Але, це може мати вплив на зайнятість персоналу та вимагати від суб'єктів господарювання додаткових інвестицій у технології у його перепідготовку.

7. Big Data та аналітика. Цифрова трансформація також дозволяє збирати більше даних про господарську діяльність, для використання їх з метою покращення стратегії планування та прийняття управлінських рішень. Аналітика даних може допомогти зменшити витрати та суттєво покращити ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства.

8. Електронна звітність. Впровадження електронної звітності дозволяє суттєво зменшити кількість паперової документації та зробить процес формування та передачі звітності швидким та ефективним.

9. Кібербезпека. При переході до цифрового обліку та оподаткування, необхідно забезпечити надзвичайно високий рівень кібербезпеки щодо наявної інформації, оскільки цифрові дані можуть піддаватися кібератакам та крадіжкам.

10. Для зберігання та обробки даних часто використовуються блокчейн-технології, які забезпечують високий рівень безпеки даних, а також дають змогу відстежувати всі етапи їх обробки.

11. Використання штучного інтелекту, для аналізу даних та прогнозування показників, дозволить більш точно планувати бізнес-стратегію.

Отже, розвиток системи бухгалтерського обліку в даних умовах пов'язаний передусім із використанням ІТ-засобів, які допомагають подолати недоліки традиційної системи бухгалтерського обліку, аналізу та контролю. Оновлення цифрової трансформації обліку в майбутньому стане ще більш актуальним, оскільки використання ІТ-інновацій дозволить вирішити нові проблеми та забезпечить ефективність бухгалтерських процесів. Окрім звичайних функцій бухгалтерського обліку та звітності, потрібне посилення процесів управління та ІТ-послуг. Модернізація ІТ-бухгалтерії повинна включати програмний, інформаційний, організаційний та методологічний компоненти, які є найважливішими інформаційними системами, що інтегровані навколо веб-системи. Надійна та масштабована система аналізу інформації дозволяє автоматизувати процеси управління всіма компонентами організації.

Якісний розвиток цифрових послуг в бухгалтерському обліку спрямований на мінімізацію людського фактору у прийнятті рішень та отримання швидкої та якісної інформації про процеси. Оцифрування є інструментом для створення, впровадження та використання переваг системи бухгалтерського обліку, що вдосконалюється ІТ-технологіями.

Впровадження цифрових технологій в системи бухгалтерського обліку впливає на практику та теорію бухгалтерського обліку. По-перше, цифрові системи бухгалтерського обліку забезпечують віддалений доступ до фінансових даних установи. По-друге, хмарні сервіси, пакети цифрового бухгалтерського програмного забезпечення дозволяють входити в систему та відстежувати результати та дані в будь-який час і в будь-якому місці. По-третє, гнучкість з іншими бізнес-інструментами, програми забезпечать вільний обмін даними та зможуть оновлювати одна одну в режимі реального часу, щодня або на вимогу за допомогою автоматичної синхронізації даних. Власне від такої успішної інтеграції буде залежати простота майбутніх бізнес-процесів.

Список використаних джерел

1. Загальні вимоги до фінансової звітності, НП(С)БО 1 від 07.02.2013 р. №73 із змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Державні послуги он-лайн. URL: <https://diia.gov.ua/>.
3. Порядок надання комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець» затв. Постановою КМУ від 04.08.2021 р. № 808 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-2021-%D0%BF#Text>.
4. Зарудна Н.Я., Кундеус О.М. Професія бухгалтера у в умовах діджиталізації. // *Збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Нові інформаційні технології управління бізнесом»*. Київ. 2020. 206 с.

Марина МЕЛЬНИЧУК,
кандидат економічних наук,
Голова циклової комісії економіки,
управління та адміністрування
ВСП «Харківський торговельно-економічний
фаховий коледж» ДТЕУ,
м. Харків, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ

Основне завдання бухгалтерського обліку на підприємстві в сучасних умовах – це формування повної та достовірної звітності про господарські процеси та підсумки діяльності підприємства. Така інформація потрібна не тільки керуючого персоналу для оперативного керівництва та бачення істинної ситуації, а також інвесторам, кредиторам, а також фінансовим та банківським органам. Враховуючи, що прибуток є не тільки метою будь-якого комерційного підприємства, а й найбільш наочним показником ефективності діяльності підприємства, особливе значення має можливість максимально досконально розглянути облік показників витрат та формування прибутку.

Одне із завдань даної роботи полягає у визначенні таких шляхів поліпшення обліку та розподілу прибутку, як правильне відображення в бухгалтерському обліку та розкладання за рахунками бухгалтерського обліку всіх показників діяльності, впровадження систем облік, які можуть надати великі можливості для більш повного аналізу прибутку і, як наслідок, більш обґрунтованого на вірних даних прийняття рішень, які дозволять точніше здійснювати контроль над фінансовими роботами підприємства.

Система обліку виробничих витрат та їх класифікація є важливими для будь-якого підприємства. Задля формування системи обліку виробничих витрат необхідно дотримуватися таких принципів:

- рахунки обліку виробничих витрат передбачаються робочим планом рахунків;
- методологія обліку виробничих витрат та алгоритми формування собівартості продукції (робіт, послуг) закріплюються в обліковій політиці та залишаються незмінними протягом звітного року;
- всі виробничі витрати при відображенні на рахунках бухгалтерського обліку мають бути обґрунтовані та документально підтверджені;
- інформація в обліку про виробничі витрати має бути повною та достовірною;
- необхідно дотримання «тимчасового» принципу - правильне віднесення витрат до звітних періодів;
- обґрунтоване угруповання витрат у розрізі поточних та капітальних;
- інші організаційні принципи (з урахуванням специфіки роботи організації, видів витрат, розв'язуваних завдань та ін.).

Пропонуємо формувати загальновиробничі витрати використовуючи робочий план рахунків з формуванням синтетичних рахунків. А саме до рахунку 91 «Загальновиробничі витрати», відкривати 91.1 «Змінні загальновиробничі витрати» та 91.2 «Постійні загальновиробничі витрати». В свою чергу до рахунка 91.2 відкривати рахунки 91.2.1 «Розподілені постійні загальновиробничі витрати» та 91.1.2 «Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати».

Запропонований порядок розподілу загальновиробничих витрат та формування собівартості продукції з удосконаленням синтетичних рахунків обліку показано на рисунку.

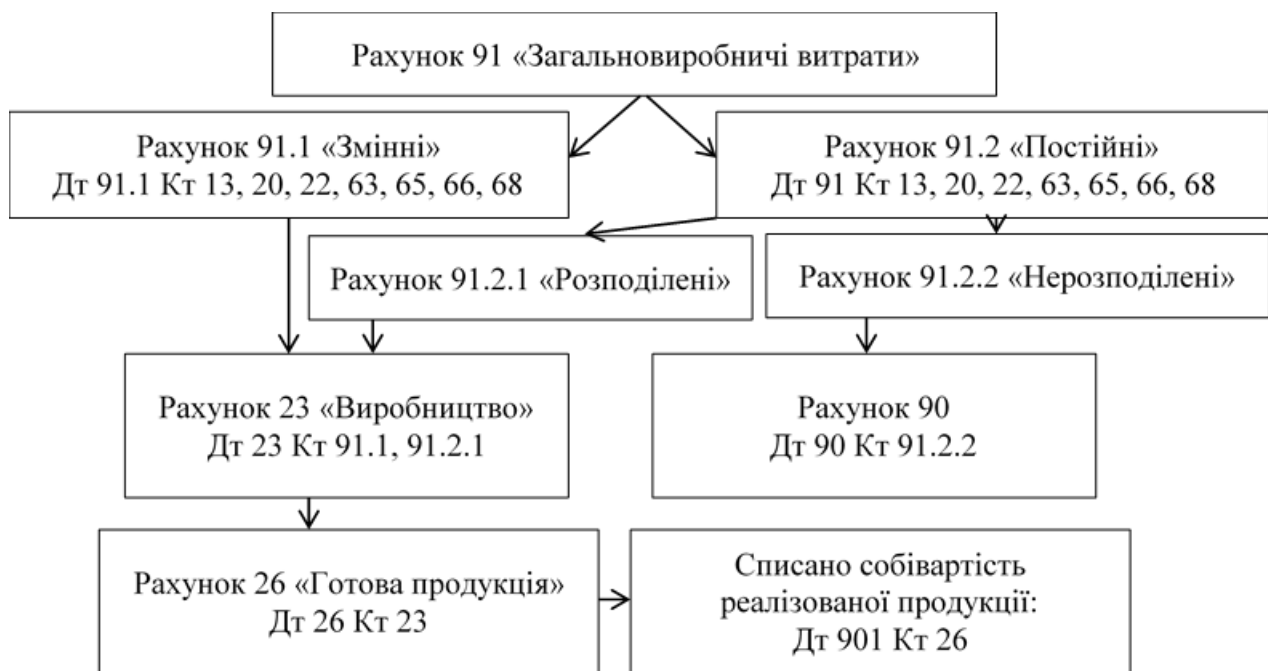

Рисунок. Запропонований порядок розподілу загальновиробничих витрат та формування собівартості продукції

Задля формування Звіту про фінансові результати та оперативного аналізу пропонуємо також відкривати синтетичні рахунки для рахунка 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)», а саме: 44.1 «Валовий прибуток», 44.2 «Валовий збиток»; 44.1.1 «Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток», 44.2.1 «Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток»; 44.1.1.1 «Фінансовий результат до оподаткування: прибуток», 44.2.1.1 «Фінансовий результат до оподаткування: збиток»; 44.1.1.1.1 «Чистий фінансовий результат: прибуток», 44.2.1.1.1 «Чистий фінансовий результат: збиток».

Правильна організація для підприємства системи обліку виробничих витрат дозволить:

- домогтися своєчасного, достовірного та повного відображення в обліку та звітності виробничих витрат;
- обчислювати фактичну собівартість продукції (робіт, послуг) та окремих її видів;

- контролювати раціональне використання ресурсів підприємства;
- визначати обґрунтовані ціни на продукцію (роботи, послуги);
- вирішувати інші обліково-виробничі та організаційно-управлінські завдання.

Крім цього, у системі обліку доходів і витрат на підприємстві має бути графік документообігу. Графік документообігу первинних документів має сприяти поліпшенню всієї роботи для підприємства, посиленню контрольних функцій бухгалтерського обліку підвищення рівня автоматизації облікових робіт.

Графік документообігу має основні засади побудови: документ слід складати на момент виконання господарської операції; після оформлення він проходить лише ті інстанції, де здійснюється контроль за даною господарською операцією або за достовірністю показників документа; оперативні документи повинні, минаючи головного бухгалтера, направлятися безпосередньо виконавцям; час проходження документа від місця складання до бухгалтерії має бути мінімальним, а надходження документів до бухгалтерії рівномірним, тому що тільки за цих умов бухгалтерія зможе оперативно здійснювати свої контрольні функції, для цього необхідно обмежити коло осіб, які беруть участь у складанні того чи іншого документа; у графіку має бути чітко зазначений термін складання документа, визначаючи терміни виконання окремих операцій (оформлення обробки документа), слід враховувати трудомісткість кожної з них.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності системи бухгалтерського обліку витрат та формування прибутку.

Список використаних джерел

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433 База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2003 р. № 73. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>

4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 21 грудня 1999 р. № 892/4185. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>

Тетяна МУЛИК,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аналізу та аудиту
Вінницького національного аграрного університету,
м. Вінниця, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Із запровадження воєнного стану в Україні, визначальні зміни відбулись у нормативно-правовому регулюванні та організації процедур публічних та оборонних закупівель. Це стосувалось роботи в галузі закупівель, процедур здійснення річних та вже розпочатих закупівель, спрощення закупівель, забезпечення швидкості придбання необхідних товарів, робіт і послуг та конфіденційності інформації, роботи Антимонопольного комітету України (АМКУ) тощо.

Важливих та актуальних особливостей набувають також питання щодо проведення реформи публічних закупівель у повоєнний період, а саме адаптація українського законодавства до вимог Європейського Союзу (ЄС), спрощення процедур здійснювання публічних закупівель, їх стратегічне використання для досягнення певних цілей державної політики, а також використання digital-інновацій у цій сфері.

Нині кількість оголошених публічних закупівель стрімко зростає (рис. 1) за винятком 2022 року, коли 24.02.2022 р. Указом Президента «Про введення воєнного стану в Україні» [1] було запроваджено воєнний стан.

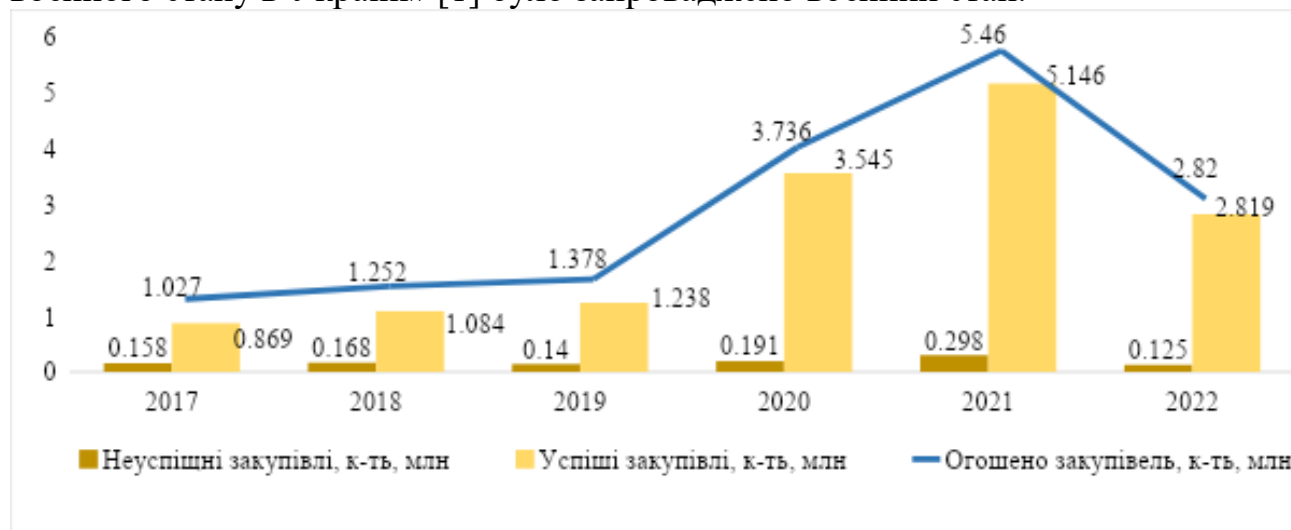

Рис. 1. Кількість оголошених, успішних та неуспішних публічних закупівель протягом 2017-2022 років, млн

Джерело: сформовано за даними [2;3].

Нормативно-правове регулювання ринку публічних закупівель відіграє важливу роль в цій сфері, воно має сприяти стимулюванню загального економічного розвитку, забезпеченню обороноздатності країни та спонукати до

формування стійких ринків збуту товарів, робіт і послуг із метою задоволення різних суспільних потреб, які супроводжуються останнім часом докорінними змінами внаслідок глобальної пандемії COVID-19 та збройної агресії проти України.

За результатами досліджень, було сформовано схему – перелік нормативних актів, що регулюють питання здійснення публічних закупівель в умовах воєнного стану, яку представлено на рис. 2.

Нормативно-правові акти, що регулюють публічні закупівлі в умовах воєнного стану

<i>Нормативно-правові акти вищої юридичної сили, що регулюють публічні закупівлі</i>	Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 р. № 808-IX. Про затвердження Порядку формування та використання електронного каталогу: Постанова КМУ від 14.09.2020 р. № 822. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
<i>Нормативно-правові акти щодо введення воєнного стану та його правового режиму</i>	Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента від 24.02.2022 р. № 64/2022 та інші укази про продовження строку дії воєнного стану в Україні. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII.
<i>Нормативно-правові акти що регулюють публічні закупівлі в умовах воєнного стану</i>	Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану: Постанова КМУ від 28.02.2022 р. № 169. Деякі питання здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для задоволення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану: Постанова КМУ від 02.03.2022 р. № 185. Про деякі питання організації діяльності Антимонопольного комітету України в умовах воєнного стану: Розпорядження Антимонопольного комітету України від 03.03.2022 р. № 1-рп. Деякі питання закупівлі лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них: Постанова КМУ від 07.03.2022 р. № 216. Про деякі питання здійснення оплати товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану: Постанова КМУ від 20.03.2022 р. № 335. Про затвердження Порядку фінансового забезпечення діяльності військових адміністрацій: Постанова КМУ від 01.04.2022 р. № 397. Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету: Розпорядження КМУ від 10.04.2022 р. № 280 та інші розпорядження КМУ про виділення коштів постраждалим регіонам Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування»: Постанова КМУ від 12.10.2022 р. № 1178. Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану: Постанова КМУ від 11.11.2022 р. № 1275.

Рис. 2. Перелік нормативних актів, що регулюють питання здійснення публічних закупівель в умовах воєнного стану

Джерело: сформовано автором.

Оцінка наведених нормативно-правих актів, дає підстави стверджувати, що в період дії воєнного стану вони забезпечують право замовників використовувати достатньо гнучкий порядок забезпечення необхідними товарами, роботами та послугами, зокрема, забезпечення швидкості їх придбання, спрощення процедури придбання, збереження конфіденційності інформації, тощо; їх захищеність від воєнних загроз на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів його припинення або скасування; заборону замовникам здійснювати публічні закупівлі у резидентів Російської Федерації та Республіки Білорусь; виділення коштів постраждалим регіонам з резервного фонду державного бюджету; призупинення на певний період розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, поданих до АМКУ, та, звичайно, враховують національні інтереси безпеки країни.

В умовах повоєнного відновлення України, нормативно-правове забезпечення публічних закупівель має розвиватися у напрямках: відкритості та прозорості; розвитку електронних систем закупівель; розвитку систем контролю та моніторингу за проведенням закупівель; розвитку інновацій; запровадження механізмів та стимулів для залучення більшої кількості постачальників та забезпечення справедливої конкуренції; ефективного використання бюджетних коштів. Загалом, розвиток нормативно-правового забезпечення публічних закупівель має бути спрямований на забезпечення максимальної ефективності та прозорості цього процесу, щоб він відповідав потребам сучасного суспільства та сприяв відновленню та розвитку післявоєнної відбудови України.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 15.10.2023).
2. Звіт про результати аналізу щорічного звіту Міністерства економіки України, що містить аналіз функціонування системи публічних закупівель (щодо кількісних і вартісних показників закупівель у розрізі процедур і предметів закупівель, рівня конкуренції, кількості скарг) та узагальнену інформацію про результати здійснення контролю у сфері закупівель. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2022/23-7_2022/Zvit_23-7_2022.pdf (дата звернення: 15.10.2023).
3. Публічний модуль аналітики URL: <https://bi.prozorro.org/sense/app/2595af2b-985f-4771-aa36-2133e1f89df0/sheet/HbXjQep/state/analysis> (дата звернення: 15.10.2023).
4. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 15.10.2023).

Наталія НЕЧИПОРУК,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів та обліку
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»,
м. Київ, Україна

КАСОВИЙ АПАРАТ, РРО, ПРРО ДЛЯ ФОП В РІЗНИХ СФЕРАХ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

в умовах воєнного стану суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю товарами/послугами, як і раніше, повинні застосовувати РРО/ПРРО. Тобто такої пільги, як дозвіл здійснювати торгівлю без застосування РРО/ПРРО на час воєнного стану, немає.

Усі фізичні особи-підприємці, які є платниками єдиного податку другої-четвертої груп, з 1 жовтня 2023 року мають використовувати РРО.

Реєстратор розрахункових операцій (РРО) — реєстратор розрахункових операцій - пристрій або програмно-технічний комплекс, в якому реалізовані фіскальні функції і який призначений для реєстрації розрахункових операцій при продажу товарів (наданні послуг), операцій з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі та/або реєстрації кількості проданих товарів (наданих послуг), операцій з видачі готівкових коштів держателям електронних платіжних засобів та з приймання готівки для виконання платіжних операцій.

До реєстраторів розрахункових операцій належать: електронний контрольно-касовий апарат, електронний контрольно-касовий реєстратор, вбудований електронний контрольно-касовий реєстратор, комп'ютерно-касова система, електронний таксометр, автомат з продажу товарів (послуг) тощо

ПРРО – це альтернатива класичним РРО, що має чимало переваг, зокрема:

-суб'єкт господарювання за власним вибором та виходячи з власних потреб та фінансових можливостей обирає що йому більше підходить - РРО чи ПРРО;

-застосування ПРРО передбачає передачу даних до фіскального сервера без послуг еквайєра, експлуатація ПРРО не потребує сервісного обслуговування центрами сервісного обслуговування;

-застосування будь-якого ПРРО не вимагає його сертифікації чи проходження експертиз. Єдина умов – перебування ПРРО в реєстрі ПРРО;

-ПРРО може бути встановленим на смартфон, планшет, комп'ютер чи на будь-який інший пристрій, що підтримує операційну систему Windows, Android та має підключення до мережі Інтернет;

-реєстрація ПРРО в контролюючому органі здійснюється в режимі онлайн без додаткових документів та лише в електронній формі;

-обмін документами між ПРРО та фіскальним сервером здійснюється виключно в електронній формі, що виключає будь-які контакти суб'єкта господарювання з посадовими особами ДПС;

-наявність безкоштовного програмного рішення ДПС робить застосування РРО/ПРРО фінансово доступним;

-не потребує реєстрації та ведення КОРО.

Проте є ті категорії осіб, які можуть і не встановлювати РРО з 1 жовтня.

До них належать:

- ті, хто здійснює розрахунок на ІВАН;
- ті, хто приймає до оплати картки і надає послуги;
- ті, що працюють в сільській місцевості, крім тих, хто продає ризикові групи товарів або має обіг більше 167 МЗП.
- окремі групи підприємців та юридичних осіб згідно законодавства

Не встановлювати РРО можуть ті особи, які продають товари або надають послуги і надсилають клієнтам для розрахунку стандартний номер ІВАН, за яким ті щоразу заходять в банк і за реквізитами сплачують. Другою категорією, яка може не встановлювати РРО, є особи, які надають саме послуги.

Список використаних джерел

1. Закон України від 30 червня 2023 року № 3219-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text> (дата звернення 02.11.2023).

2. Закон України від 06.07.1995 року № 3219-IX «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 02.11.2023).

3. ПРРО це альтернатива класичним РРО – Державна податкова служба України URL: <https://od.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-526257.html> (дата звернення 02.11.2023).

Світлана НЕСТЕРЕНКО,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
ЗВО Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна», м. Київ, Україна

DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Сучасні реалії сьогодення, світовий розвиток, вимоги Болонського процесу, визначають нові, більш глибокі завдання перед системою обліку, звітності та оподаткування на підприємстві. Глобальна інформатизація, digital – технології, зміни нормативно-законодавчої бази, економіка країни під час воєнного стану вимагає складнішої, розгорнутої інформації про всі сфери господарського життя підприємства.

Функціональні обов'язки працівників, що зайняті в бухгалтерсько-обліковому апараті, зазнають змін. Вони зобов'язані не лише надавати достовірну інформації про минулі операції, події, факти, ситуації, а й забезпечувати економічну безпеку підприємства, здійснювати моніторинг поточних подій, приймати участь у формуванні стратегії розвитку підприємства на майбутнє [4].

Проблема формування сучасної системи освіти з підготовки фахівців з обліку та оподаткування у закладах вищої освіти України є актуальною та необхідною завжди. Водночас нагальним залишається питання підготовки бухгалтерів, аудиторів, аналітиків, бізнес-консультантів, які можуть бути конкурентоспроможними на європейському ринку праці. Додатковим фактором реформування в контексті євроінтеграції є професійна підготовка фахівців облікової сфери з виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Затребуваність у підготовці та випуску конкурентоспроможних фахівців з бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування, що набули знань та навичок відповідно до загальнодержавних і міжнародних критеріїв та стандартів освіти, щороку зростає все більше та більше [3].

Нові ринкові форми господарювання в Україні визначають потребу вищого якісного зростання професіоналізму економічних кадрів, які б володіли не лише філософією ринкового менеджменту, але й мали необхідні вміння для фахового оцінювання інформаційних потоків про стан та динаміку розвитку економічних систем, активно використовували digital – технології, та були здатними забезпечувати ефективність підприємництва у діючому правовому полі.

В умовах цифровізації та діджиталізації підготовка висококонкурентного фахівця будь-якого профілю неможлива без формування знань та навичок використання ІТ-технологій. Майбутнім фахівцям різних галузей та напрямів

підготовки буде сформований свій набір таких soft skills, які формуються Всесвітнім економічним форумом на майбутні п'ять років. Так, для фахівця 2025 року він містить (у порядку зниження актуальності):

1. аналітичне мислення та інновації (Analytical thinking and innovation);
2. активне навчання (Active learning and learning strategies);
3. комплексне вирішення проблем (Complex problem-solving);
4. критичне мислення та аналіз (Critical thinking and analysis);
5. стійкість до стресів та гнучкість (Resilience, stress tolerance, and flexibility);
6. творчість, оригінальність та ініціативність (Creativity, originality, and initiative);
7. лідерство та соціальний вплив (Leadership and social influence);
8. міркування та вирішення проблем (Reasoning, problem-solving, and ideation);
9. емоційний інтелект (Emotional intelligence);
10. технологічне проектування та програмування (Technology design and programming).

В межах представлених soft skills, головний бухгалтер, бухгалтер, економіст, аналітик та аудитор опрацьовують великі обсяги даних від нормативно-законодавчої бази до господарського життя підприємства, його статистичних даних та бізнес –процесів. Відповідно, знання та використання digital – технології наразі є обов'язковими фаховими вміннями для будь-якого суб'єкта господарювання. Крім того, діяльність середнього та великого бізнесу сьогодні не можна організувати ефективно без автоматизації бізнес-процесів та управління, зокрема, бухгалтерського обліку. Знання найсучасніших, найбільш розповсюджених чи галузевих програм автоматизації обліку – обов'язкова вимога для претендентів при працевлаштуванні [2].

З урахуванням динаміки нормативних змін регулювання господарської діяльності, організації, ведення обліку та складання бухгалтерської звітності, а також економічних процесів в Україні та світі доцільно ввести в освітній процес закладів вищої освіти перелік навчальних дисциплін першого бакалаврського рівня за освітньою програмою «Облік і оподаткування» чисельне моделювання та програмування. Саме ці навички допоможуть зрозуміти принципи роботи програмного забезпечення при автоматизації обліку, управлінні, аналізі та прогнозуванні, і, відповідно, покращать якість інформаційної підтримки управлінських рішень.

У ланцюгу «ЗВО-роботодавець-здобувач» слабкою є ланка між закладом вищої освіти та роботодавцем. Слід активізувати співпрацю закладів вищої освіти із підприємствами, організаціями, банками, бюджетними установами, котрі є потенційними роботодавцями для здобувачів.

Список використаних джерел

1. The Future of Jobs Report 2020. The World Economic Forum. Retrieved from URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf.
2. Гевлич Л. Л. Професія бухгалтера у цифровій економіці. *Економіка і організація управління*, 2021 р. 3 (43), 138-146.
3. Гелей І.В. Кончаковський Є.О. Проблеми підготовки фахівців з напряму облік і аудит у контексті євроінтеграції. *1 Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки»*, 427-429.
4. Крупка Я.Д. Проблеми підготовки фахівців з обліку і аудиту. Збірник тез доповідей Міжнародної навчально-методичної конференції (10-11 грудня 2009 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2010. – с.25-28
5. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 07 – Управління та адміністрування, спеціальність 071 – Облік і оподаткування: наказ Міністерства освіти і науки України від 19.11.2018 р. № 1260. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/071.pdf>.

Людмила НОВІЧЕНКО,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Національної академії статистики,
обліку та аудиту, м. Київ, Україна

АМОРТИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Впровадження військового стану на території України позначилось на різних сферах діяльності суб'єктів господарювання. Динамічні зміни та ускладнення процесів здійснення економічних відносин, зумовлюють потребу оцінки впливу зовнішнього економічного середовища та військового стану на результати діяльності підприємства, їх вплив на достовірність показників фінансової звітності та ухвалення дієвих управлінських рішень. Військовий стан також позначився на процесах пов'язаних з рухом та використанням основних засобів, що зумовило виникнення особливостей нарахування амортизації. На сьогодні наявні підприємства основні засоби яких знаходяться на тимчасово окупованій території, частина суб'єктів господарювання через оголошення простою та тимчасове призупинення діяльності не експлуатує основні засоби за їх призначенням, а також наявні випадки мобілізації основних засобів для військових потреб. Зазначені господарські операції зумовлюють необхідність врегулювання питання нарахування амортизації основних засобів в умовах військового стану відповідно до вимог національного законодавства в сфері бухгалтерського обліку.

Оголошення простою в умовах військового стану стало вимушеною причиною тимчасового або повного призупинення діяльності підприємства. В такому випадку основні засоби підприємства не використовуються в господарській діяльності незважаючи на справний стан. В такому випадку простій відповідно до норм національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку не є підставою для призупинення нарахування амортизації і амортизація на такі основні засоби повинна нараховуватися та включатися до складу витрат підприємства за функціональним призначенням. Лише при умові, що в період простою підприємства буде документально оформлена консервація основних засобів, амортизація на такі основні засоби може не нараховуватися.

Підтримуємо позицію Т.Г. Китайчук, І.В. Копчикової, що «основні засоби можуть бути законсервовані, якщо за техніко-економічним обґрунтуванням подальше використання їх у виробництві визнано тимчасово недоцільним. У випадку воєнного стану простій основних засобів пов'язаний не з недоцільністю, а з неможливістю використання. Крім того, консервація основних засобів – це право підприємства, а не обов'язок. Звідси випливає те, що консервувати основні засоби на період простою підприємство не зобов'язане. Отже, можемо зробити висновок, що під час простою підприємство може не призупиняти нарахування

амортизації в обліку. ПСБО 7 не містить такої вимоги. Тобто це рішення – виключно в компетенції менеджменту компанії» [1, с. 76].

Для потреб оборони в період військового стану транспортні засоби та техніка можуть вилучатися у підприємств для задоволення потреб військових формувань на особливий період. У випадку, якщо транспортний засіб підприємства мобілізовано, право власності на даний основний засіб залишається за суб'єктом господарювання і такий транспортний засіб обліковується у складі необоротних активів підприємства. Підстав для припинення нарахування амортизації основних засобів в такому випадку не виникає, тому амортизація нараховується і надалі відповідно до обраного методу нарахування амортизації.

Часткова окупація території України також призводить до виникнення особливостей нарахування амортизації на основні засоби підприємств, які залишились або знаходяться на окупованих територіях. Факт перебування основних засобів на тимчасово окупованій території не є підставою для припинення нарахування амортизації. Відповідно до вимог НПСБО 7 «Основні засоби» [2] «нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів, переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання, консервацію». Тобто в національних стандартах бухгалтерського обліку відсутня підстава для припинення нарахування амортизації у випадку, якщо вони знаходяться на окупованій території. Проте, саме перебування основних засобів підприємства на окупованій території створює обмеження доступу до них та відсутності фактичного використання в господарській діяльності, суб'єкт господарювання втрачає функцію контролю над такими основними засобами.

Незважаючи на вищенаведені фактори, якщо основні засоби перебувають на тимчасово окупованій території або в районах проведення воєнних (бойових) дій, продовжують обліковуватись у складі необоротних активів підприємства, амортизація на такі активи повинна нараховуватись відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Якщо нарахування амортизації на такі основні засоби не припиняється в бухгалтерському обліку, то в податковому обліку такі основні засоби також амортизуються та впливають на обчислення податкових різниць з податку на прибуток.

Припинити нарахування амортизації на основні засоби відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку можна з місяця наступного, що настає за місяцем вибуття об'єкта основних засобів. Для того щоб списати основні засоби, які перебувають на окупованій території, передусім потрібно провести їх інвентаризацію та встановити наявність фактів знищення, пошкодження основних засобів, їх розкрадання. Лише за результатами проведеної інвентаризації та за наявності безперешкодного доступу до основних засобів, встановлення їх фактичного технічного стану, можна здійснити списання основних засобів з балансу і припинити з наступного місяця нарахування амортизації на такі основні засоби. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що впровадження військового стану в

Україні суттєво позначилось на особливостях нарахування амортизації основних засобів та правомірності їх списання з балансу.

Список використаних джерел

1. Китайчук Т.Г., Копчикова І.В. Особливості нарахування амортизації основних засобів в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 19-20. С. 73-77

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України від 27.04.00 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 02.11.2023).

Тетяна ПАШКУДА,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та фінансів підприємства
Державного торговельно-економічного університету, м. Київ, Україна

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ АГРОПІДПРИЄМСТВ

В умовах посилення глобалізаційних процесів економіки, надзвичайно важливим є питання управління земельними ресурсами підприємств аграрного сектору, соціального благополуччя та екологічної безпеки на конкретних територіях. У зв'язку зі зміною законодавства, прийняттям ряду нормативно-правових актів щодо регулювання володіння земельними ресурсами, управління земельними ресурсами підприємств аграрного сектору набуває особливого значення.

За даними Державної служби статистики [1] з-поміж загальної кількості зареєстрованих у 2022 році суб'єктів господарювання в Україні 53281 займаються сільським господарством. Порівняно з 2012 роком їх кількість значно скоротилась, що пов'язано веденням військових дій на території України та тимчасовою окупацією певних регіонів, що унеможлиблює ведення даного виду економічної діяльності підприємствами (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка кількості суб'єктів господарювання аграрного сектору України упродовж 2012-2022 рр.

Поруч з проблемами браку ресурсів, пошкодження та руйнування агроінфраструктури та техніки, окупації підприємств, неможливості проведення технологічних операцій, перебої з електроенергією найбільшим викликом для вітчизняного агробізнесу стала блокада портів. До початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України близько 95% всього агроекспорту здійснювалося морськими шляхами. З кінця лютого заблоковано фактично всі порти, окрім Дунайських. Звісно, частково проблему вирішила «зернова угода»

за посередництва ООН та Туреччини, однак, порти велика кількість портів залишилися заблокованими. Це звело до зростання логістичних витрат у 2-3 рази.

Через військову агресію росії проти України агросектор зазнав непрямих втрат в сумі \$34,25 млрд. [2]: логістика та зниження цін на експортно-орієнтовані товари – \$18,5 млрд.; зниження виробництва у с/г культур – \$11,2 млрд.; втрати через зменшення урожаю озимих у 2023 році очікуються у сумі \$3 млрд.; підвищення виробничих витрат \$0,9 млрд.; зменшення виробництва продукції тваринництва \$0,3 млрд.

У зв'язку зі зміною земельного законодавства з 1 липня 2021 року по 31 грудня 2022 року під операції купівлі продажу потрапили 171 тис. га землі. Укладено 51 тис. операцій продажу. Окремою проблемою стало – замінування територій. За рік війни замінованими є орієнтовно 15% всіх сільськогосподарських угідь. При цьому 13,6 млн га потенційно небезпечні території, де відбувалися, або проходять воєнні дії.

Проте, незважаючи на доволі песимістичний сценарій, наявні митні обмеження, Україна не полишає лідерських позицій на світовій арені. Залежна від експорту економіка України у 2023 році продовжує боротись із наслідками скорочення обсягів постачань українських товарів за кордон через повномасштабне вторгнення росії.

Земля є основним елементом національного багатства і головним засобом виробництва в аграрному секторі економіки. Для оцінки землевикористання вивчають і аналізують використання земельних ресурсів, класифікацію яких наведено на рис. 2.

Ключовими завданням аналізу використання земельних ресурсів є: вивчення складу і структури земельного фонду, визначення порушень у землекористуванні та виявлення резервів розширення і покращання сільськогосподарських угідь; оцінка ефективності використання земель і розробка заходів, спрямованих на її підвищення. Земельні угіддя аграрних підприємств об'єднують у дві основні групи – сільськогосподарського і несільськогосподарського призначення (рис. 2).

У аграрному секторі економіки триває процес трансформації земельних угідь, тобто переведення одних видів угідь в інші. При цьому частину несільськогосподарських угідь переводять у сільськогосподарські, а, водночас, певну частину угідь сільськогосподарського призначення відводять під забудову міст, житла, промислових і культурно-побутових об'єктів, доріг, тобто вилучають з господарського обороту. За відсутності належного контролю така ситуація стає причиною абсолютного і відносного зменшення продуктивних угідь.

Тому аналізуючи земельні ресурси, вивчають зміни у співвідношенні угідь сільськогосподарського і несільськогосподарського призначення, тенденції і темпи цих змін. Це дає змогу не допустити або обмежити використання сільськогосподарських угідь, насамперед, їх інтенсивної частини, для потреб, безпосередньо не пов'язаних з вирощуванням сільськогосподарських культур.

Важливе місце належить аналізу обґрунтування проектів розміщення будівель, споруд тощо, тобто, як і в інших випадках, аналіз використання

земельних ресурсів повинен мати чітко виражену профілактичну спрямованість [3].

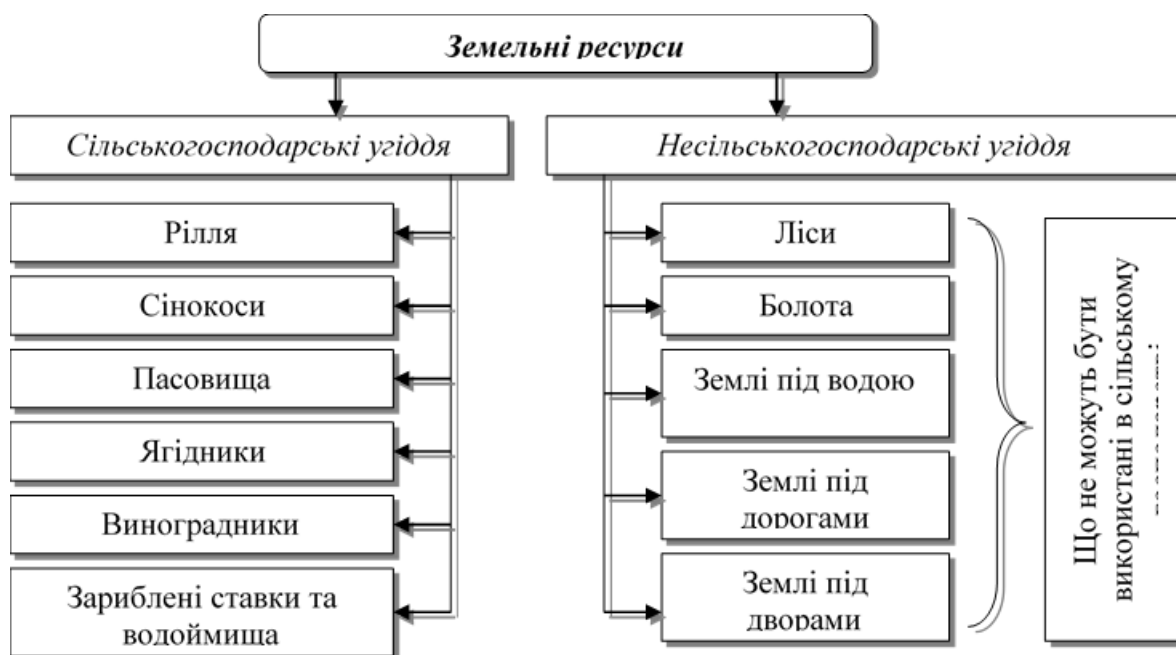

Рис.2. Класифікація земельних ресурсів

Управління ефективністю землекористування на підприємствах аграрного сектору України має надзвичайно важливе значення як на мікро- так і на макрорівні. Україна займає лідерські позиції за експортом продукції рослинництва, незважаючи на такі проблеми, як брак ресурсів, пошкодження і руйнування аграрної інфраструктури та техніки, окупація аграрних підприємств, неможливість проведення технологічних операцій, перебої з електроенергією та блокада портів. У зв'язку з цим, питаннями подальших досліджень має стати пошук шляхів подолання цих проблем, адже скорочення діяльності підприємств аграрного сектору, як одного зі структуроутворюючих секторів економіки України, призводить і до скорочення обсягів продукції рослинництва, доходу від реалізації продукції, чисельності зайнятих працівників в аграрному секторі економіки України та є передумовою виникнення та загострення кризових явищ економіки.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Агросектор України під час війни – інфографічний довідник за 2023 рік. Інформаційний портал AgroPolit.com: URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/1003-agrosector-ukrayini-pid-chas-viyni--infografichiy-dovidnik-za-2023-rik>
3. Барабаш Н.С. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ: КНТЕУ. 2005, 394 с.

Олена ПОДОЛЯНЧУК,
кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування
факультету обліку, фінансів та аудиту ННІ економіки та управління
Вінницького національного аграрного університету, м. Вінниця, Україна

РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОЦІНКИ ЗБИТКІВ ЗАВДАНИХ ВІЙНОЮ

Діяльність українських суб'єктів господарювання перебуває нині в загрозованих умовах і потребує оцінки різного роду факторів на їх життєдіяльність. Інформаційними потоками для такої оцінки є масив даних бухгалтерського обліку. Система обліку підприємства надає користувачам узагальнену інформацію про склад майна, результати роботи, процеси, розрахунки, заборгованість тощо і впливає на прийняття управлінських рішень.

Науковцями доведено, що облік є однією із функцій управління. Разом з тим він одночасно виконує власні бухгалтерські функції, які виходять за межі управління підприємством. Інформація, сформована за даними бухгалтерського обліку, має забезпечувати транспарентність усіх процесів, які відбуваються в соціально-економічному середовищі.

На законодавчому рівні визначено, що бухгалтерський облік спрямований на фіксацію фактів господарського життя підприємства, документальну їх візуалізацію та вартісне відображення задля акумулювання інформації, її узагальнення і передачі учасникам економічних відносин. З метою формування ефективної облікової системи необхідно належним чином забезпечити методологічні засади об'єктивності ідентифікації господарських операцій та методики відображення об'єктів в системі рахунків бухгалтерського обліку. Наразі постає необхідність зосередження уваги, як науковців, так і практиків та державних діячів, на інструментарії бухгалтерського обліку.

Відзначимо, що основою достовірності бухгалтерського обліку є вартісна оцінка об'єктів обліку. Разом з тим, визначення вартості окремих об'єктів бухгалтерського обліку є досить складним в умовах воєнного стану. Це пов'язано з тим, що діяльність господарюючих суб'єктів може здійснюватися як на безпечних територіях (поза межами бойових дій) так і в зоні бойових дій. Тому порядок оцінки об'єктів обліку впливатиме на об'єктивність та реальність даних обліку і показників фінансової звітності.

На сьогодні Міністерством економіки України та Фондом державного майна України затверджено Методику визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності (Методика ФДМУ). Механізми оцінки (визначення розміру) реальних збитків, упущеної вигоди та оцінки потреб у відновленні, що наведені в Методиці ФДМУ, розроблені на підставі національних та міжнародних стандартів оцінки, а також керівних принципів

Світового банку щодо оцінки збитків та інших матеріалів, що розроблені організаціями, визнаними у світовому співтоваристві. Також Методикою ФДМУ передбачено застосування інших нормативно-правових актів з питань оцінки майна, що визначені такими згідно із Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» та оціночні процедури, що передбачені міжнародними та національними стандартами оцінки, міжнародною оціночною практикою. Необхідність та доцільність застосування інших нормативно-правових актів з питань оцінки майна обґрунтовується у звіті про оцінку збитків (висновку експерта) [1]. Відповідно до зазначеної Методики ФДМУ, витрати пов'язані з оплатою послуг експерта з проведення незалежної експертизи покладається на суб'єкт господарювання, який замовив експертизу. Таким чином – це витрати підприємства. З цього приводу, вартують уваги пропозиції науковців і фахівців ННЦ «Інститут аграрної економіки» та Інституту обліку і фінансів, якими розроблено Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації. Даним документом визначено методичні підходи облікового відображення списання знищених матеріальних цінностей. Дані Методичні рекомендації надають можливість самостійно здійснити розрахунок розміру завданих збитків [2; 3, с. 27].

Таким чином, в умовах сьогодення, коли Україна перебуває в стані надзвичайних подій воєнного характеру, система обліку охоплює широке коло фактів життєдіяльності суб'єктів господарювання, в т.ч. і результати форс-мажорних обставин, пов'язаних з війною. Тому, наразі облікова система повинна бути спрямована на створення інформаційного ресурсу для задоволення мінливих потреб різних груп стейкхолдерів.

Список використаних джерел

1. Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності: Наказ Міністерства економіки України та Фонду державного майна України №3904/1223 від 18.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (дата звернення: 01.11.2023).

2. Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації: Протокол №3 від 14.04.2022 р. Вченої Ради Інституту обліку і фінансів, Протокол №4 від 15.04.2022 р. Вченої Ради ННЦ «Інститут аграрної економіки». URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1859/files/Losses_2022_04_28_13_34_46_772662.pdf (дата звернення: 01.11.2023).

3. Подолянчук О.А., Гудзенко Н.М., Коваль Н.І. Фінансова звітність в умовах воєнного стану. Агросвіт. 2023. №13. С. 21-29.

Наталя ПОТРИВАЄВА,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Миколаївського національного аграрного університету,
м. Миколаїв, Україна

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність автоматизації обліку та звітності в умовах воєнного стану набула особливого значення з початком повномасштабного вторгнення 22 лютого 2022 року. У надзвичайних умовах важливим є забезпечення ефективного обліку ресурсів, їхнього раціонального розподілу та оперативної звітності, зважаючи на небезпеку для людей та обмеженість фізичного доступу до територій, об'єктів тощо. При цьому автоматизація стає ключовим інструментом для забезпечення точності та швидкості обліку ресурсів.

Автоматизовані системи, з огляду на складні умови воєнного стану, дозволяють ефективно керувати ресурсами й забезпечують можливість швидкого реагування на зміни задля оперативного розподілу ресурсів в межах потреб. До того ж у зв'язку з постійною динамікою глобальних ринків й повсякчасними перетвореннями їхньої структури вітчизняний аграрний сектор постійно піддається впливу зовнішніх чинників.

За даними IT Ukraine Association, автоматизація обліку та звітності є важливою складовою аутсорсингового ринку IT-галузі. Провідні фахівці digital-індустрії вважають, що ринок IT-аутсорсингу гідно витримує випробування війною. За даними звіту, понад 34,3% компаній-аутсорсерів успішно адаптували свої процеси до складних умов воєнного часу, а 61,3% із них продовжують працювати досить стабільно попри складнощі. Це доводить важливість автоматизації процесів обліку та звітності для збереження стійкості аутсорсингових компаній в таких умовах. Загалом, 77% компаній-аутсорсерів зберегли своїх клієнтів та обсяги контрактів завдяки антикризовим бізнес-планам, більшість з яких вони розробили ще до початку воєнних дій [1].

Вплив війни на кадрове забезпечення компаній полягає в зменшенні кількості кваліфікованих працівників і зростанні нестабільності на ринку. Компанія Advanter Group представила результати проведених досліджень, де зазначається, що «...процент працівників, які були звільнені на той час, у листопаді 2022 року скоротився до 25% (у вересні цей показник становив 28%), проте це вище, ніж у червні (20%). Усього станом на листопад було скорочено 1 млн 155 тисяч працівників, що є меншим показником, ніж у вересні. Додатково 14% належать до категорії осіб, які перебувають у стані прихованого безробіття, але спостерігається тенденція до його зменшення, порівняно з червнем. Понад половина підприємств не здійснювала наймів нових працівників за останні вісім місяців.» [2].

У контексті автоматизації бухгалтерського обліку та звітності в умовах воєнного стану, основними споживачами послуг аутсорсингових компаній

залишаються малі та середні підприємства, які виявляють інтерес до розширення своєї діяльності на міжнародних ринках. Згідно з дослідженням Advanter Group, однією зі стратегій для подолання негативного впливу воєнних подій на українське підприємництво є розвиток експортних операцій. Станом на листопад 2023 року, 27% опитаних підприємців вже займаються експортом, і ще 17% виразили намір активно розвивати цей напрямок. Консультанти аутсорсингових компаній, які орієнтовані на забезпечення якісного бухгалтерського обліку та податкової звітності в інших країнах світу, можуть надати значущу підтримку. Ця експертиза сприяє подоланню однієї з основних труднощів, з якими стикаються підприємці – недостатньої кваліфікації, відсутності досвіду та кваліфікованих кадрів [2].

В умовах воєнного стану автоматизація обліку та звітності стає нагальною потребою для забезпечення ефективного управління ресурсами та вирішення важливих завдань в аграрному секторі. В той же час необхідним є створення максимально безпечних умов для життя та здоров'я працівників під час виконання ними посадових обов'язків, пересування по території населених пунктів тощо. Відтак саме максимальне забезпечення цифровізації господарських процесів дає змогу, де це можливо, поєднувати роботу у безпечному місці та на території працедавця, загалом продовжити працювати, підтримуючи економіку країни, у тому числі і в аграрній сфері [3, с. 81].

Проаналізувавши іноземний досвід застосування бухгалтерського аутсорсингу, вважаємо за доцільне запропонувати впровадження аналогічних практик в Україні стосовно включення до національного законодавства стандартів, що регулюють застосування аутсорсингу для забезпечення вищого рівня захисту аутсорсингових компаній та їх клієнтів [4]. Доцільним також є підвищення прозорості діяльності аутсорсингових компаній, у тому числі публікацію інформації про їх клієнтів, що сприятиме підвищенню рівня довіри до компаній, які розглядають можливість співпраці. Впровадження цих заходів сприятиме подальшому розвитку аутсорсингової діяльності в умовах воєнних дій.

До переваг впровадження практики аутсорсингу бухгалтерських послуг в умовах подолання перешкод, спричинених війною, вважаємо віднести наступне:

- зменшення ризику помилок у бухгалтерському обліку та звітності. Аутсорсингові компанії володіють системами контролю якості, які дозволяють уникати неправильних даних та порушень. Це сприяє зниженню ризику фінансових втрат та сприяє поліпшенню фінансової стабільності підприємства;
- підвищення ефективності та точності бухгалтерських операцій через отримання доступу до передових технологій та програмного забезпечення. Аутсорсингові компанії володіють сучасними рішеннями, які сприяють автоматизації та оптимізації бухгалтерських процесів;
- легкий доступ до фінансової звітності, яка є корисною для управління бізнесом та прийняття комерційних рішень. Аутсорсинг дозволяє забезпечити швидкий доступ до важливої фінансової інформації, що важливо в умовах воєнного конфлікту для прийняття найоптимальніших стратегічних рішень [5, с. 21].

Отже, автоматизація обліку та звітності в умовах воєнних дій є надзвичайно важливою, зважаючи на необхідність забезпечення ефективного управління ресурсами, оперативну звітність та реагування на зміни. Бухгалтерський аутсорсинг та автоматизація обліку стають ключовими інструментами для суб'єктів господарювання, які прагнуть розвивати свою діяльність на міжнародних ринках попри надзвичайні виклики, пов'язані з воєнними подіями.

Список використаних джерел

1. Даниленко Ю. Як повномасштабна війна вплинула на ІТ-індустрію. Дослідження ІТ Ukraine Association. SPEKA. URL: <https://speka.media/yak-povnomasstabna-viina-vplinu-la-na-it-industriyu-doslidzennya-it-ukraine-association-r6o7np> (дата звернення: 01.11.2023 р.)
2. Тренди бухгалтерського аутсорсингу 2023 крізь призму війни в Україні. URL: <https://itukraine.org.ua/en/accounting-outsourcing-trends-2023-through-the-ukrainian-war-lens/> (дата звернення: 01.11.2023 р.)
3. Potryvaieva N., Kozachenko L., Nedbailo I., Nesterchuk I. Digitization of accounting in management of business processes of enterprises of agro-industrial complex. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 2023. № 26 (1), p. 79-88. URL: [https://doi.org/10.56407/2313-092X/2022-26\(1\)-8](https://doi.org/10.56407/2313-092X/2022-26(1)-8) (дата звернення: 01.11.2023 р.)
4. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. №1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
5. Potryvaieva N., Palieiev A. Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 2023. № 27(3). p. 18-30. URL: <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18> (дата звернення: 01.11.2023 р.)

Ніна РЕБРИНА,
кандидат економічних наук,
викладач фахових дисциплін Відділення економіки і підприємництва
Відокремленого структурного підрозділу «Волинський фаховий коледж
Національного університету харчових технологій», м. Луцьк, Україна

СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Проблематика формування ефективного механізму стратегічного управлінського обліку в системі прийняття управлінських рішень на підприємстві є достатньо актуальною у сучасному бізнес-середовищі. Це обумовлюється, перш за все, динамічним зростання конкуренції, нестабільністю ринкових умов та інтенсивною зміною технологічної бази підприємств, що створює значні виклики для їх управлінської ланки. Разом з тим, достатньо багато організацій стикаються з проблемами у практичному використанні стратегічного обліку для забезпечення ефективного управління бізнес-процесами суб'єкта господарювання. Головною проблемою в даному аспекті виступає недостатнє розуміння принципів впровадження та реалізації стратегічного обліку як інструменту для забезпечення аналізу, контролю та вдосконалення стратегічних процесів на підприємстві. Відповідно, недостатня інтеграція стратегічного обліку в систему управління підприємством може призвести до прийняття помилкових рішень у сфері довгострокового планування, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність та стійкість підприємства на ринку. Таким чином, можна стверджувати про об'єктивну необхідність формування підходів щодо вирішення проблеми застосування стратегічного управлінського обліку в довгостроковому плануванні діяльності суб'єктів господарювання.

Необхідно зазначити, що стратегічний управлінський облік відіграє критичну роль у процесі прийняття управлінських рішень на підприємстві, оскільки впливає на всі аспекти бізнес-процесів, що на ньому відбуваються. По-перше, стратегічний облік забезпечує систематичний моніторинг та аналіз стратегічних показників та цілей, що дає змогу керівництву визначати поточний стан підприємства та забезпечує вчасну реакцію на зміни в бізнес-середовищі. При цьому стратегічний облік допомагає ідентифікувати ризики та загрози, що формуються на ринку, а також сприяє ефективному аналізу конкурентних ситуацій, що є основою для розробки та коригування стратегії підприємства.

Іншим важливим аспектом є підтримка управлінських рішень у сфері використання наявних ресурсів підприємства, бюджетування та контролю виконання стратегії. Фактично стратегічний облік надає менеджменту суб'єкта господарювання практичний інструментарій для ефективного розподілу фінансових, людських та матеріальних ресурсів у відповідності до визначених стратегічних цілей [2]. На його основі також визначається пріоритетність проектів та ініціатив, що сприяє ефективному використанню обмежених ресурсів та досягненню стратегічних цілей з врахуванням цих обмежень. Також

варто відзначити вплив стратегічного обліку на підвищення якості інформованості та взаєморозуміння персоналу та керівництва підприємства. В даному аспекті стратегічний облік надає чітку систему звітності та метрики для внутрішнього спілкування і розподілу відповідальності в рамках горизонтального та вертикального поділу праці. Це сприяє врахуванню думок та досвіду працівників при прийнятті управлінських рішень на усіх ланках управлінської вертикалі, а також забезпечує їх більше залучення до формування та реалізації стратегічних цілей підприємства.

Крім того, стратегічний облік сприяє посиленню відповідальності та відкритості в управлінні, оскільки створює механізми для контролю виконання стратегії та відстеження проміжних результатів. Зокрема, за допомогою стратегічного обліку, керівництво може оцінювати ефективність поточних господарських заходів та вчасно коригувати стратегію на основі зібраної інформації. Таким чином, робимо висновок про те, що стратегічний управлінський облік важливий не лише для формування стратегічних планів діяльності підприємства, але й для їх успішної реалізації та прийняття продуктивних та дієвих управлінських рішень. Він надає менеджменту підприємства необхідний інструментарій та інформацію для забезпечення сприятливого середовища системи управління, чим допомагає суб'єктам господарювання досягати своїх стратегічних цілей та зберігати конкурентну перевагу.

Практичним інструментарієм стратегічного управлінського обліку, що використовується для прийняття управлінських рішень на підприємстві є, перш за все, бюджетування, котре допомагає визначити, які ресурси можуть бути виділені на досягнення стратегічних цілей. Іншим важливим інструментом є балансовий показник впливу, який дозволяє визначити взаємозв'язок між різними аспектами стратегії та оцінити їх вплив на фінансовий результат підприємства [1]. Додатково, для вимірювання виконання стратегії та для моніторингу цілей та завдань підприємства використовуються системи ключових показників продуктивності. У свою чергу, традиційний SWOT-аналіз сприяє ідентифікації сильних та слабких сторін підприємства і визначенню можливостей та загроз зовнішнього середовища, що є важливим для прийняття управлінських рішень. Зрештою, стратегічне облікове звітування надає керівництву інформацію про виконання стратегії та результати роботи підприємства, що об'єктивно важливо для процесу прийняття управлінських рішень та коригування стратегії.

Таким чином, приходимо до висновку, що в системі прийняття управлінських рішень на підприємстві стратегічний управлінський облік виступає як невід'ємна частина сучасного управління бізнес-процесами, орієнтована на досягнення стратегічних цілей та зміцнення конкурентних переваг суб'єкта господарювання. Його практичне впровадження дозволяє керівництву ефективно аналізувати, планувати та контролювати стратегічні процеси, що сприяє зростанню результативності та фінансової стійкості підприємства. Отже, ефективна система стратегічного управлінського обліку

стає ключовим фактором для успішного ведення бізнесу в умовах динамічних змін сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел

1. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 74. №1. С. 61-67.

2. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Цифровізація економіки та її трансформаційний вплив на розвиток стратегічного управлінського обліку. *Економічний форум*. 2022. №2. С. 95-100.

Ірина САДОВСЬКА,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОГО ПРОСТОРУ

В умовах трансформації освітньо-професійного простору посилюються старі і з'являються нові проблеми підготовки фахівців з обліку і оподаткування. Завдання науково-педагогічної спільноти, яка причетна до підготовки майбутніх фахівців, оцінити власні ресурси і можливості, спів ставити їх з викликами сьогодення і кращими світовими практиками, і, відповідно, чітко окреслити траєкторію перспектив та їх шляхи досягнення в галузі вищої освіти.

Нещодавно уряд схвалив проєкт закону, який спрямований на посилення суб'єктності здобувачів освіти та автономію закладів вищої освіти. Проєктом закону пропонується заміна жорстких 60 кредитів в рік. Тепер здобувачі освіти зможуть більш гнучким способом розподіляти своє навчальне навантаження в межах від 30 до 80 кредитів ЄКТС в рік. В результаті таких нововведень студенти зможуть більш вільно керувати своїм часом і навіть термінами навчання. Рекомендації щодо впровадження міждисциплінарних програм на бакалаврському рівні здобуття освіти дозволять здобувачу освіти більш виважено приймати рішення щодо забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії навчання важливими освітніми компонентами для набуття професійної компетентності і програмних результатів навчання.

Пошук інноваційних методів навчання наближають українську систему освіти до європейських стандартів в умовах трансформації освітньо-професійного простору й інтеграції у міжнародну освітню та наукову спільноти.

Перспективним напрямом розвитку професії є набуття навичок і знань з діджиталізації обліку, контролю, аналізу і оподаткування. Такий підхід передбачається Стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівню за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» [1], зокрема, ЗК 11. «Навички використання сучасних інформаційних систем і комунікаційних технологій», ПР 12. «Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи і комп'ютерні технології для обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування». На нашу думку, є очевидною потребою посилення навчальних планів шляхом введення освітніх компонент, пов'язаних з вивченням теорії і практики програмування в сфері бухгалтерського обліку. Навички програмування і вільного розуміння технологій програмних продуктів допоможуть працівникам бухгалтерських служб при автоматизації облікових та бізнес-процесів. В свою чергу, це вплине на покращення якості і оперативності інформаційної підтримки управлінських рішень. При цьому бухгалтер буде не

лише в традиційній ролі користувача інформаційних систем, а зможе вирішувати окремі завдання програмування облікових рішень.

Всесвітнім економічним форумом відзначено важливість підготовки конкурентоспроможного фахівця із знаннями і навичками використання ІТ-технологій. На форумі сформовано такий набір soft skills на майбутні п'ять років: (у порядку зниження актуальності): 1) аналітичне мислення та інновації (Analytical thinking and innovation); 2) активне навчання (Active learning and learning strategies); 3) комплексне вирішення проблем (Complex problem-solving); 4) критичне мислення та аналіз (Critical thinking and analysis); 5) стійкість до стресів та гнучкість (Resilience, stress tolerance, and flexibility); 6) творчість, оригінальність та ініціативність (Creativity, originality, and initiative); 7) лідерство та соціальний вплив (Leadership and social influence); 8) міркування та вирішення проблем (Reasoning, problem-solving, and ideation); 9) емоційний інтелект (Emotional intelligence); 10) технологічне проектування та програмування (Technology design and programming) [2].

З наведеного вище чітко прослідковується тенденція до розширення меж професійного поля фахівця з обліку і оподаткування. Тому, поряд із посиленням знань в сфері цифровізації, є потреба у введенні нормативних освітніх компонент, за допомогою яких здобувачі освіти будуть набувати компетентності з консалтингу в частині інформаційного забезпечення альтернативних управлінських рішень: тактичних та стратегічних, та визначення ефективності, ризиків і наслідків прийняття управлінських рішень.

Професійну підготовку фахівців з бухгалтерського обліку і оподаткування доцільно досліджувати як систему, яка поєднує елементи міждисциплінарного характеру у відповідності з функціональними посадовими обов'язками та у контексті інтеграції до Європейського простору вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 07 – Управління та адміністрування, спеціальність 071 – Облік і оподаткування: наказ Міністерства освіти і науки України від 19.11.2018 р. № 1260. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/071.pdf>
2. The Future of Jobs Report 2020. The World Economic Forum. Retrieved from URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf

Світлана СЛЮСАР,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління
Університету Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, Україна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах цифровізація та перехід на передові технології є важливими процесами у розвитку оподаткування та інших сфер. Електронні сервіси в системі податкового менеджменту спрямовані на підвищення ефективності роботи податкових органів, спрощення процедур розрахунку, декларування та сплати податків, отримання консультацій для платників податків та досягнення цифровізації. Дозволяє за лічені хвилини подати податкову декларацію з будь-якої точки світу за наявності електронного цифрового підпису. Усі ці сервіси вже деякий час успішно працюють, але все ще потребують вдосконалення та функціональної диверсифікації.

Ера діджиталізації змінила спосіб функціонування економіки, змусивши змінити суспільство, освіту та науку, фінансові відносини, державне управління тощо. Те саме стосується податкових органів як органів державного управління, ефективність яких значною мірою залежить від рівня цифровізації. Сучасні програмні рішення, онлайн-платформи, широке використання цифрових технологій та Інтернету дозволяють податковим органам працювати ефективніше та ефективніше акумулювати податкові надходження. Таким чином, сьогодні цифрова трансформація є головним викликом реформи податкової служби.

Цифровізація податкового менеджменту – це зміна, спричинена широким використанням сучасних технологій, обладнання та розумних пристроїв, розвитком Інтернету та електронного урядування. Запровадження нових цифрових інструментів, практик та рішень може сприяти покращенню обслуговування платників податків при збереженні показників економічної ефективності та зменшити навантаження на платників податків щодо виконання податкових зобов'язань. Загалом можна сказати, що розвиток цифровізації, впровадження новітніх технологій та розробка нових аналітичних інструментів допомогли значно підвищити ефективність адміністрування податків.

Діджиталізація впливає на довідкову документацію лише через спрощення отримання платниками податків інформації про податкове законодавство. Суб'єкти господарювання можуть отримувати доступ до даних у режимі реального часу, усуваючи необхідність купувати численні паперові посібники та пояснення. Оскільки інновації у сфері оподаткування запускаються практично щодня, своєчасний моніторинг можливий лише за допомогою цифрових технологій. Діджиталізація породжує специфічні питання в практиці фіскальної взаємодії податкових органів і підприємницьких структур, які потребують теоретичного обґрунтування.

Сьогодні світовий досвід доводить, що збір та адміністрування податків здійснюється в умовах формування та трансформації нових цифрових парадигм. Трансформація податкового менеджменту на цифрові технології в різних країнах світу досягла певного прогресу, який базується на електронному обміні документами, електронному обліку, електронних транзакціях, електронному аудиту та електронній оцінці та поділяється на: 1. Подавати податкову звітність в електронному вигляді. 2. Електронний облік, за якого компанії зобов'язані подавати цифрові результати, такі як рахунки, особливо в режимі реального часу. 3. Електронне зіставлення, коли уряд зіставляє дані між податками та, можливо, між покупцями та продавцями. 4. Електронні перевірки, тобто цифрові податкові перевірки, особливо мають часові обмеження щодо відповідей компанії. 5. Електронна оцінка, податкові органи часто відхиляють податкові звіти [5]. Натомість вони аналізують дані, надані платниками податків, визначають суми податку та знімають кошти з банківських рахунків компаній без оскарження висновків.

У багатьох країнах подання податкових декларацій та іншої податкової інформації в електронному форматі стало звичним явищем. Наступним етапом у розвитку цифрового податкового менеджменту є перехід на електронні рахунки-фактури для кожної операції, впровадження електронного аудиту та поступове впровадження податковими органами розрахунку сум податку на основі отриманих даних без необхідності заповнення податкових форм [4]. Результати показують, що близько 75% адміністрацій впроваджують стратегії цифрової трансформації. У більшості випадків (66,7% від загальної кількості податківців) стратегія розрахована на 3-5 років. Що стосується України, то податківці заявляють, що їхні стратегічні цілі включають розвиток цифровізації. Сьогодні місія Державної податкової служби України – стати повністю прозорим, сучасним та технологічним податковим органом, який надає платникам податків якісні та зручні послуги, ефективно управляє податками, зборами та платежами, не терпить корупції [3].

З метою сприяння якісному обслуговуванню платників податків та забезпечення ефективності адміністрування податків українські податкові органи впровадили низку електронних сервісів, зокрема [2]: електронний кабінет; дізнайся більше про свого бізнес-партнера; загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс; сервіс «Пульс» ДПС; електронна звітність. Крім того, платники податків можуть скористатися різноманітними послугами за допомогою Національного цифрового порталу та мобільного додатку «Дія». В Україні електронне адміністрування податків також демонструє тенденцію до зростання (рисунок).

Відтак, за даними ДПС України, у 2022 р. платники податків надіслали до податкових органів в електронному вигляді 550 075 836 документів, що на 13 % більше порівняно з попереднім періодом. Зазначимо, що кількість електронних документів у 2020 р. значно зростає: майже на 34 % порівняно з 2019 р., очевидно, через поширення пандемії коронавірусу COVID-19. Найбільшу частку в структурі електронного документообігу займає податкова звітність. Кількість суб'єктів господарювання, які починають подавати електронну звітність, також

зростає, хоча й меншими темпами: на 3 % у 2021 р. та на 7 % у 2022 р. порівняно з попереднім періодом [1].

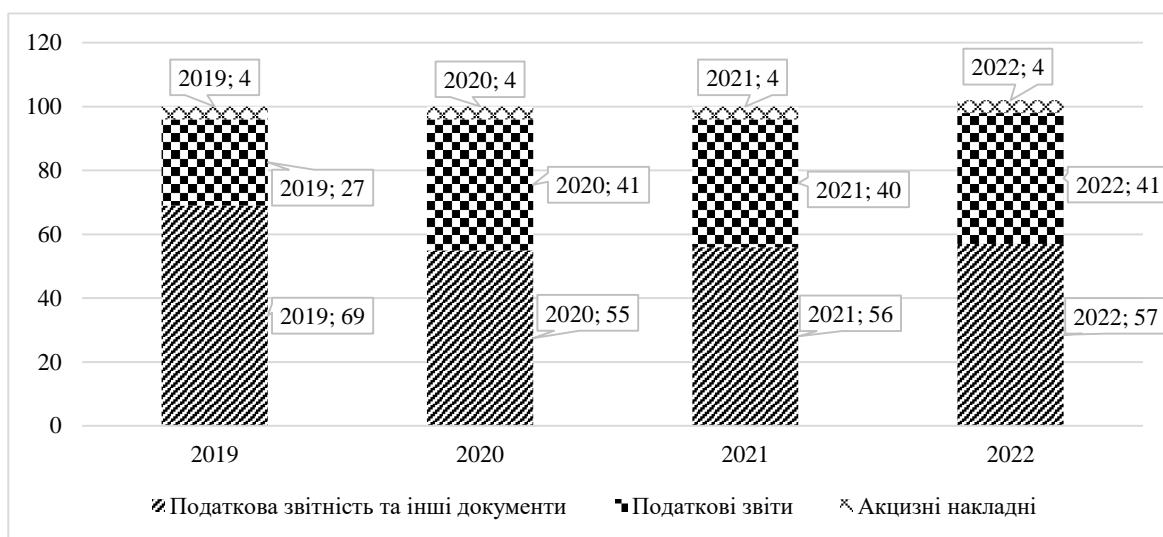

Рис. Структура та динаміка електронних документообігів у податковій сфері України

Джерело: побудовано на основі [1].

У цьому контексті зростає потреба у запровадженні та вдосконаленні електронних сервісів для платників податків. Сьогодні в Україні онлайн-система декларування зведена до оцифрування паперових декларацій з кількома додатковими функціями, такими як автоматичний розрахунок і заповнення особистих даних. Запровадження технології попереднього подання та використання інтерактивної онлайн-системи визнано доцільним та забезпечить можливість заповнення звітності, супроводження консультацій платників податків, подання звітності та сплати податків в режимі онлайн.

Підсумовуючи, зазначимо, що впровадження діджитал-технологій у роботу податкових органів передбачає значні витрати, але з часом держава від них отримає користь за рахунок економії часу та підвищення ефективності боротьби з податковою злочинністю. Боротьба з ухиленням від сплати податків у країнах із високорозвиненою тіньовою економікою дозволяє заощадити значні кошти та збільшити податкові надходження до бюджету.

Список використаних джерел

1. Звіти про виконання Державного бюджету України за 2019-2022 рр. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>.
2. Електронні сервіси. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi>.
3. Наказ ДПС України від 22.11.2021 № 965 «Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2022-2024 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0965912-21#Text>.
4. How governments are expanding their tech toolboxes for tax collection. EY. URL: https://www.ey.com/en_sk/tax/how-us-tax-reform-may-carry-hidden-costs-for-workers.
5. Tax authorities are going digital. Stay ahead and comply with confidence. 2017. URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/digital/ey-tax-authorities-are-going-digital.pdf.

Алла ТКАЧЕНКО,
кандидат економічних наук, доцент
Черкаського державного бізнес-коледжу,
м. Черкаси, Україна

Тетяна ХАРЕНКО,
директор Департаменту фінансової політики
Черкаської міської ради,
м. Черкаси, Україна

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

З кожним роком, а особливо в сучасних умовах вітчизняного господарювання поглиблюється проблема в організації проведення внутрішніх перевірок бюджетних установ та комунальних підприємств, які є розпорядниками і одержувачами бюджетних коштів та належать до сфери управління виконавчих органів місцевого самоврядування в Україні. У зв'язку з введенням Бюджетним кодексом України програмно-цільового методу, паспорти бюджетних програм та звіти про їх виконання повинні містити об'єктивні висновки про виконання результативних показників. І саме цю об'єктивність здатні забезпечити лише органи внутрішнього аудиту, які є гарантами дієвості національної системи внутрішнього контролю.

Данна проблематика залишається існувати і обговорюватись в колі теоретиків і практиків науковців-дослідників таких як: Огійчук М. Ф., Рагуліною І. І., Новіковим І.Т., Рагуліною М.М, [2] Рудницьким В.С., Петрик О.А., Дорош Н.І., Стефанюком І.Б., Рубан Н.І., Шевчуком В.О., Мамишевим А.В., Рядінською В. О., Костенко Ю. О., Петренко Г. О. [3] та іншими вже давно, але від цього питання не стає менш проблематичним, вирішеним, цікавим і популярним.

Розпочатий процес запровадження внутрішнього аудиту як складової системи державного внутрішнього фінансового контролю для вдосконалення діяльності органів державного сектору, підвищення рівня культури державного управління мав початок з Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 р. згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 № 158-р.

Надалі, в сучасних умовах господарювання все гостріше постає питання дослідження внутрішнього аудиту в бюджетній сфері і в останні роки набуло особливої актуальності. Так, експерти проекту «ЄС для підсилення державних фінансових систем місцевих урядів» за підтримки Європейського Союзу у 2020 році розробили матеріали «Внутрішній аудит: від теорії до практики» для розпорядників бюджетних коштів місцевих бюджетів. Метою зазначеного є надання методичної підтримки керівникам, внутрішнім аудиторам і працівникам державного сектору із внутрішнього аудиту. Де сформульовано що внутрішній аудит спрямований на удосконалення системи управління,

запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй установ, а також на поліпшення внутрішнього контролю. [1]

В Бюджетному кодексі України зазначено, що для здійснення внутрішнього аудиту розпорядник бюджетних коштів в особі керівника утворює самостійний структурний підрозділ внутрішнього аудиту, що є підпорядкованим і підзвітним безпосередньо такому керівнику [4].

Отже, створення структурного підрозділу внутрішнього аудиту, як ефективного органу, уповноваженого для здійснення контролю та проведення перевірок, який має надавати незалежні висновки та рекомендації за результатами перевірок керівникам бюджетних установ. В результаті такого впровадження це дасть змогу запобігти фактам незаконного, неефективного використання коштів місцевого бюджету та запобігти виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності структурних підрозділів, бюджетних установ та комунальних підприємств що належать до сфери управління місцевого самоврядування. Працівники внутрішнього аудиту в Україні можуть мати сертифікати внутрішнього аудитора, виданий Міністерством фінансів України та/або міжнародним Інститутом Внутрішніх Аудиторів (IIA) [6].

Керівник державного органу чи бюджетної установи, яка належить до сфери управління такого органу, несе персональну відповідальність за функціонування цих елементів європейської моделі ДВФК за ієрархією підзвітності керівників усіх рівнів управління. Тобто керівники мають організувати й забезпечити належний рівень функціонування як внутрішнього контролю без винятку в усіх бюджетних установах та державних органах. [5].

Проте, на сьогодні створення структурного підрозділу для внутрішнього аудиту у бюджетній сфері в Україні більше є вимогою міжнародних організацій та значно менше є внутрішньою необхідністю управлінського персоналу.

Список використаних джерел

1. Внутрішній аудит : від теорії до практики : практ. пос. / Експерти Проекту «ЄС для підсилення державних фінансових систем місцевих урядів». 2020. Decentralization: вебсайт. URL : <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/557/30.03.2020.pdf> (дата звернення : 29.10.2023).

2. Огійчук М. Ф., Рагуліна І. І., Новіков І. Т., Рагуліна М. М. Внутрішній аудит: навч. посібник. Вид. 5-те, перероб. і допов. Київ : Алерта, 2022. 390 с.

3. Рядінська В. О., Костенко Ю. О., Петренко Г. О. Організаційно-правові аспекти внутрішнього аудиту в державному секторі економіки. Юридичний науковий електронний журнал. № 7/2020. URL : http://www.lsej.org.ua/7_2020/76.pdf.

4. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Офіційний веб-портал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> дата звернення : 29.10.2023).

5. Ружанський О. Нормативно-правове забезпечення внутрішнього аудиту в публічному управлінні системою Державної служби України з надзвичайних ситуацій . Науковий вісник: Державне управління. 2023. № 1(13) С. 123-138

6. Наказ Міністерства фінансів України від 27.03.2014 № 347 «Про затвердження форми звітності № 1-ДВА «Звіт (зведений звіт) про результати діяльності підрозділу внутрішнього аудиту», пояснювальної записки до звіту (зведеного звіту) та інструкції про їх складання та подання» Офіційний веб-портал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0410-14#n237>

Дар'я ТРАЧОВА,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра
Моторного, м. Запоріжжя, Україна

Вячеслав ТРАЧОВ,
приватний дослідник, м. Мелітополь, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО НАВЧАННЯ В ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТАХ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Цифрові трансформації бізнес-процесів вимагають одночасної зміни і в такої вагомій їх складовій, як бухгалтерський облік. В систему бухгалтерського обліку поступово інтегруються такі елементи, як інтернет речей, великі дані, хмарні обчислення, штучний інтелект, розумне виробництво, машинне навчання, та блокчейн. Використання цих елементів розширює коло інформації, якою оперує бухгалтерський облік і відповідно інформації, яку він акумулює. Саме це зумовило необхідність використання машинного навчання в швидкому оновленні діджитал-інструментів обліку, аналізу та контролю бізнес-процесів.

Машинне навчання (МН, Machine Learning, ML) — великий підрозділ штучного інтелекту, що вивчає методи побудови алгоритмів, здатних навчатися. Більш точне визначення терміну «навчання» дав набагато пізніше Т. М. Мітчелл: каже, що комп'ютерна програма навчається на основі досвіду E по відношенню до деякого класу задач T і заходи якості P , якщо якість вирішення завдань з T , вимірний на основі P , поліпшується з набуттям досвіду E [1].

Результатом машинного навчання можна вважати виявлення критичних аномалій у бізнес-процесах. Прогнозовані аномалії можна поділити на два основні види. Перший - це різка зміна певної характеристики - зниження прибутку чи збільшення кількості скарг. Але до аномалій також можна віднести ситуацію, коли за хвилеподібної зміни рівня продажу товарів, стадія мінімального значення показників з якихось причин затягується і не повертається до зростання. І цей момент потрібно зафіксувати та вжити оперативних заходів.

Також машинне навчання цього типу активно використовується в сфері безпеки даних і включає моніторинг систем і даних компанії на предмет несанкціонованих дій. Це може бути спроба злому, несанкціонований доступ до конфіденційних даних, шкідливі атаки та інші загрози розкриття даних. Для виявлення таких загроз часто використовується саме аналіз даних. Системи моніторингу та виявлення аномалій можуть в реальному часі аналізувати та виявляти незвичайні чи підозрілі активності. Коли такі загрози виявляються, компанія може вживати заходів щодо їх нейтралізації та запобігання витоку даних або пошкодженню систем. Такі заходи можуть включати блокування доступу зловмисників, відновлення систем і аналіз причин атак.

Швидка мінливість нормативного регулювання спонукає до автоматизації створення елементів програмного забезпечення, а саме використання алгоритмів машинного навчання для створення програмних елементів без значної участі людини. Як правило основними результатами роботи машинного навчання в цій сфері є оперативне створення форм, звітів, шаблонів та інших елементів програмного забезпечення. Основою для створення цих елементів можуть бути тексти нових законів і правил, які вимагають відповідного програмного забезпечення для їх реалізації. Автоматизація цього процесу дозволяє суттєво скоротити час, необхідний для втілення змін в життя. Крім того, це може знизити ризик людських помилок, пов'язаних із внесенням змін до програмного забезпечення вручну.

Для практичної підтримки операційних процесів в обліку актуальним є сервіс автоматичних консультації в сфері обліку і оподаткування, який використовує технології машинного навчання для аналізу даних та надання експертних порад у сферах податків та бухгалтерії. Система може бути навчена на основі як законів так і даних з досвіду фахівців у цих галузях. Автоматичний консультант здатний надавати рекомендації з податків, бухгалтерського обліку, обліку фінансів та інших аспектів, пов'язаних із фінансовим управлінням, при цьому його відповіді завжди будуть ґрунтовані на актуальних законах. Це дозволяє підприємствам та фізичним особам отримувати експертні поради без необхідності звертатися до професійних консультантів, що особливо важливо для малих та середніх підприємств та приватних осіб.

Список використаних джерел

1. Mitchell T. M. Machine Learning: McGraw-Hill, 1997. URL: <https://www.cin.ufpe.br/~cavmj/Machine%20-%20Learning%20-%20Tom%20Mitchell.pdf>;
2. Machine Learning, ML. IT-Enterprise – your one-stop ecosystem for digital transformation | it.ua. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/machine-learning> (дата звернення: 03.11.2023).

Наталія ТРУСОВА,
доктор економічних наук, професор
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного університету імені
Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна

Юлія НЕЖИД,
доктор філософії (PhD) з менеджменту
Державного біотехнологічного університету, м. Харків, Україна

Олена МЄШКОВА,
головний бухгалтер
Таврійського державного агротехнологічного університету імені
Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кожен день повномасштабної війни, яку 24 лютого 2022 р. розв'язала російська федерація проти України змушує кожного громадянина, кожне підприємство не залежно від галузі діяльності, жити в новій реальності – в умовах воєнного стану. Військові дії охопили всі сфери життя, завдають та, на жаль, продовжують завдавати непоправної шкоди та значних збитків населенню, підприємствам, навколишньому середовищу нашої країни. Зокрема, за оцінкою фахівців Міністерства економіки та Київської школи економіки (KSE) «з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальні втрати економіки України внаслідок війни з урахуванням як прямих втрат, так і непрямих втрат (падіння ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо) складають від 543 млрд дол. США до 600 млрд дол. США» [1].

В цьому контексті зазначимо, що в кризових умовах функціонування суб'єктів господарювання бухгалтерський облік відіграє важливу роль в умовах стабілізації та продовженні діяльності підприємств. Зокрема, актуальності набуває питання визначення основних особливостей обліку оплати праці в умовах воєнного стану, як однієї з найважливіших і складних ділянок облікового процесу будь-якого суб'єкта господарювання, яка потребує постійного моніторингу та врахування змін нормативно-законодавчої бази, вимагає точних і оперативних даних, щодо чисельності працівників, рівня заробітної плати, витрат робочого часу тощо.

Важливим питанням для організації обліку є визначення особливостей оформлення діяльності підприємства в простої. Така необхідність пов'язана з терористичними атаками на критичну інфраструктуру України, що в результаті впливає на повноцінну діяльність бізнесу.

Відповідно до ст. 34 Кодексу законів про працю простій визначається як «зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами» [2]. Саме впровадження воєнного стану є тією невідворотною силою, форс-мажорною обставиною, яка й визначає особливість роботи підприємства. Здійснивши документальне оформлення простою на підприємстві, при цьому згода працівника в такому випадку є необов'язковою, дозволяє роботодавцю: зменшити рівень оплати праці, але не менше 2/3 від розміру посадового окладу; звільняє роботодавця від виплати законодавчо закріпленої доплати до мінімальної заробітної плати. В бухгалтерському обліку під час оплати праці працівника в простої не з його вини оплата здійснюється мінімум двічі на місяць, та варто враховувати, що даний вид оплати праці є складовою фонду додаткової заробітної плати [3].

Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» регламентовано, що у разі порушення строків оплати праці роботодавця звільняються від відповідальності, якщо це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили [4].

Також даним Законом визначено, що роботодавець самостійно визначає порядок організації діловодства з питань трудових відносин, оформлення і ведення трудових книжок та архівного зберігання відповідних документів, але за умови забезпечення ведення достовірного обліку виконуваної працівником роботи та обліку витрат на оплату праці [4].

На період дії воєнного стану держава послабила правила нарахування єдиного соціального внеску (ЄСВ) для окремих категорій працівників. Так, тимчасово, з 1 березня 2022 р. до припинення або скасування воєнного стану в Україні та протягом дванадцяти місяців після припинення або скасування воєнного стану плату ЄСВ за себе скасовано для фізичних осіб, що здійснюють незалежну професійну діяльність, платників єдиного податку та фермерам. Фізичним особам 2-ої та 3-ої груп, юридичним особам 3-ої групи надано право не сплачувати ЄСВ за найманих працівників, які мобілізовані на військову службу до Збройних сил України (за умови, що такі роботодавці продовжують виплачувати їм заробітну плату). Такі суми будуть сплачуватися коштом державного бюджету. Запроваджено мораторій на проведення перевірок нарахування та сплати ЄСВ, а штрафні санкції з ЄСВ не застосовуватимуться на період воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення [5].

В процесі врахування основних аспектів обліку оплати праці в умовах воєнного стану варто зосередити увагу на деталізації аналітичного обліку, зокрема в Робочому плані рахунків необхідно передбачити до рахунку 661 «Розрахунки за виплатами працівникам» субрахунки третього порядку на яких буде відображено розрахунки за наступними видами: за дні перебування у відрядженні, за невідпрацьований час, за перебування у простої, інші нарахування. Вважаємо, що така деталізація аналітичного обліку посилить рівень точності та оперативності обліку та зміцнить інформаційну складову бухгалтерського обліку.

Отже, можна зробити висновок, що ділянка обліку оплати праці є досить складною та важливою для облікового процесу, що, своєю чергою, вимагає постійного вивчення законодавчих змін з метою уникнення невідповідностей у розрізі нарахування та виплати заробітної плати, здійснення нарахувань на заробітну плату, удосконалення аналітичного обліку тощо.

Перспектива подальших досліджень полягає в розробці ефективних механізмів, щодо удосконалення обліку оплати праці в умовах воєнного стану та післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Прямі збитки, нанесені інфраструктурі України в ході війни, складають майже \$63 млрд. Загальні втрати економіки \$543-600 млрд. *Kyiv School of Economics*. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd/> (дата звернення: 30.10.2023).

2. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII : станом на 1 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 30.10.2023).

3. Про затвердження Інструкції зі статистики заробітної плати : Наказ Держ. ком. статистики України від 13.01.2004 р. № 5 : станом на 24 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text> (дата звернення: 30.10.2023).

4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX : станом на 19 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 30.10.2023).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 30.10.2023).

Тетяна ФОМІНА,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету
м. Кропивницький, Україна

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ПОТОЧНИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Внутрішній контроль – це процес постійного впливу на об’єкти через відстеження відхилень та корекції управлінських рішень задля приведення фактичного стану об’єктів до бажаного [1, с.13].

Фінансові інвестиції мають вагомий вплив на розвиток підприємства. Вони є складовою джерел додаткового доходу, впливають на контроль діяльності інших підприємств та сприяють отриманню економічних, фінансових та соціальних вигід.

Стаття 1160 «Поточні фінансові інвестиції» Балансу (Звіту про фінансовий стан) призначена для відображення фінансових інвестицій, які підприємства мають намір утримувати протягом періоду, що не перевищує року та які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів). Крім того, у даному рядку знаходять місце довгострокові фінансові інвестиції, котрі підлягають погашенню протягом 12 місяців із дати балансу. Еквіваленти грошових коштів (грошей) – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості [2].

Внутрішній контролер повинен перевірити наявність на підприємстві фінансових інвестицій та правильність їх віднесення до відповідних видів:

- довгострокові фінансові інвестиції (у тому числі які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств та інші фінансові інвестиції) – рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»; рядки 1030 і 1035 розділ I «Необоротні активи» Балансу (Звіту про фінансовий стан);
- поточні фінансові інвестиції – рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції»; рядок 1160 розділ II «Оборотні активи» Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Внутрішньому контролеру необхідно переконатись, щоб у статті 1160 «Поточні фінансові інвестиції» обліковувалась інформація із субрахунку 352 «Інші поточні фінансові інвестиції», за дебетом якого відображається придбання (надходження) поточних фінансових інвестицій, за кредитом – зменшення їх вартості та вибуття.

Розпочинати перевірку даного об’єкту необхідно із з’ясування правильності первісної оцінки фінансових інвестицій. Фінансові інвестиції первісно оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку за собівартістю. Собівартість фінансової інвестиції складається з ціни її придбання,

комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансової інвестиції.

Якщо придбання фінансової інвестиції здійснюється шляхом обміну на цінні папери власної емісії, то собівартість фінансової інвестиції визначається за справедливою вартістю переданих цінних паперів. Якщо придбання фінансової інвестиції здійснюється шляхом обміну на інші активи, то її собівартість визначається за справедливою вартістю цих активів. Дивіденди, відсотки, роялті та рента, що підлягають отриманню за фінансовими інвестиціями, відображаються як фінансовий дохід інвестора, крім випадків, коли такі надходження не відповідають критеріям визнання доходу, встановленим П(С)БО 15 «Дохід».

При перевірці оцінки фінансових інвестицій на дату балансу, внутрішньому контролеру слід пам'ятати, що фінансові інвестиції (крім інвестицій, що утримуються підприємством до їх погашення або обліковуються за методом участі в капіталі) на дату балансу відображаються за справедливою вартістю. Сума збільшення або зменшення балансової вартості фінансових інвестицій на дату балансу (крім інвестицій, що обліковуються за методом участі в капіталі) відображається у складі інших доходів або інших витрат відповідно.

Фінансові інвестиції, справедливую вартість яких достовірно визначити неможливо, відображаються на дату балансу за їх собівартістю з урахуванням зменшення корисності інвестиції. Втрати від зменшення корисності фінансових інвестицій відображаються у складі інших витрат з одночасним зменшенням балансової вартості фінансових інвестицій.

При перевірці порядку відображення в обліку фінансових інвестицій у спільну діяльність внутрішньому контролеру необхідно визначитись із учасниками спільної діяльності і яким чином вона буде вестись:

- із створенням юридичної особи;
- без створення юридичної особи.

Фінансові інвестиції в асоційовані і дочірні підприємства та в спільну діяльність зі створенням юридичної особи (спільного підприємства) на дату балансу відображаються за вартістю, що визначена за методом участі в капіталі, крім випадків, наведених у пунктах 17 і 22 П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [3].

Слід пам'ятати, що кожний учасник спільної діяльності без створення юридичної особи відображає у своїх облікових регістрах (на окремих рахунках аналітичного обліку) і у фінансовій звітності: активи, задіяні у спільній діяльності, які він контролює, або свою частку у спільно контрольованих активах; зобов'язання, які він узяв для провадження цієї діяльності; свою частку в будь-яких зобов'язаннях, узятих разом з іншими учасниками щодо цієї діяльності; дохід або витрати, набуті в процесі спільної діяльності. Активи, задіяні в спільній діяльності без створення юридичної особи, не відображаються фінансовими інвестиціями учасників такої діяльності. Вклади, внесені у спільну діяльність без створення юридичної особи, відображаються у складі іншої довгострокової заборгованості або розрахунків з іншими дебіторами залежно від строку, на який укладено договір про спільну діяльність.

Внутрішній контролер повинен переконатися за якою вартістю поточні фінансові інвестиції відображено в обліку (включені за собівартістю, за справедливою вартістю, за амортизованою собівартістю).

При перевірці порядку ведення аналітичного обліку необхідно пересвідчитись, що він ведеться за видами фінансових інвестицій із забезпеченням можливості отримання інформації про інвестиції як на території країни, так і за кордоном.

На заключному етапі перевірки необхідно встановити правильність відображення операцій із поточними фінансовими інвестиціями на рахунках бухгалтерського обліку. Слід пам'ятати, що рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції» кореспондує за дебетом з кредитом рахунків: 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал», 41 «Капітал у дооцінках», 42 «Додатковий капітал», 46 «Неоплачений капітал», 50 «Довгострокові позики», 60 «Короткострокові позики», 64 «Розрахунки за податками й платежами», 68 «Розрахунки за іншими операціями», 73 «Інші фінансові доходи», 74 «Інші доходи»; та за кредитом з дебетом рахунків: 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 31 «Рахунки в банках», 41 «Капітал у дооцінках», 42 «Додатковий капітал», 85 «Інші затрати», 97 «Інші витрати».

Список використаних джерел

1. Внутрішній контроль процесів матеріального забезпечення в системі управління підприємством : Монографія / Т.В. Фоміна, О.Б. Пугаченко ; за редакцією Г.М. Давидова. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 200 с.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ М-ва фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 31.10.2023)

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» : наказ М-ва фінансів України від 26 квіт. 2000 р. № 91. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> (дата звернення 31.10.2023)

Наталія ЦАРУК,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Відокремленого підрозділу НУБіП України
«Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин, Україна

ОРІЄНТИРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ У ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

Завдання повоєнного відновлення економіки України призведе до змін в багатьох секторах: проекти відбудови будинків і об'єктів інфраструктури будуть розроблятися з врахуванням сучасних норм проектування та інноваційних технологій будівництва; в оновленні енергосистеми країни важливе місце буде відводитися засобам захисту мереж та трансформаторних підстанцій; виробництво сільськогосподарської продукції враховуватиме екологічні стандарти ЄС та зміну ринків збуту; пріоритетом соціального захисту стане забезпечення ветеранів та учасників бойових дій. Зміни також торкнуться і такої здавалося б стабільної складової управління як бухгалтерський облік, зокрема у галузі тваринництва. Таке наше передбачення базується на результатах аналізу глобальних трендів розвитку зеленої економіки та зусиль ЄС щодо забезпечення сталого розвитку.

Відомо, що боротьба з глобальним потеплінням передбачає спільні зусилля країн щодо скорочення викидів парникових газів. Дослідження Greenpeace показало, що в європейських країнах галузь тваринництва продукує 17% загального обсягу викидів парникових газів. Зокрема, за період з 2007 по 2018 рік викиди від тваринництва збільшилися на 39 млн тонн CO₂ (+6%). При цьому тварини, яких вирощують на європейських фермах, продукують 502 млн тонн CO₂ на рік [1].

Отже, скорочення викидів парникових газів в галузі тваринництва сприятиме досягненню кліматичних цілей. Однак, цього неможливо досягти без вдосконалення методів вирощування і відгодівлі тварин, і відповідно, системи обліку результатів їх практичної реалізації. Важливо також зафіксувати обсяги викидів парникових газів та інших побічних продуктів виробництва, що негативно впливають на навколишнє середовище, щоб оцінити результативність вжитих заходів.

За даними опитування, проведеного в рамках проекту Climatelinks, лише 5 із 140 опитаних країн, що розвиваються, мають методи вимірювання, звітності та верифікації парникових газів (MRV: measurement, reporting, verification), які фіксують скорочення викидів, пов'язані зі збільшенням продуктивності худоби або вдосконаленням управління сільським господарством. Більшість країн використовують звітність «Рівня 1» на основі кількості тварин. У результаті країни могли повідомляти лише про пом'якшення, досягнуте шляхом зменшення кількості тварин, навіть якщо вони досягали пом'якшення за рахунок змін у практиці їх вирощування. Враховуючи, що 92 країни включили викиди від

тваринництва до своїх національно визначених внесків, країни зацікавлені в якнайшвидшому вдосконаленні методів MRV [2].

Методи MRV були концептуально напрацьовані в рамках Балійського плану дій, узгодженого під час глобальних переговорів, що відбулися у 2007 році в Індонезії. Учасники переговорів прийшли до наступного спільного розуміння: «дії щодо пом'якшення наслідків зміни клімату – головним чином скорочення викидів парникових газів – має бути реалізовано у спосіб, який можна вимірювати, звітувати та перевіряти» [3].

Якщо переходити від концепції до конкретних методів на практиці, то очевидно, що функціональні можливості щоб виявити, виміряти, задокументувати та розкрити у звітах зусилля щодо скорочення викидів парникових газів має лише бухгалтерський облік. Звідси, першим орієнтиром його удосконалення є поглиблення функціональності (зокрема, розширення меж предмету і переліку об'єктів обліку, удосконалення методів вимірювання і документування завдяки інноваційним технологіям) на основі врахування концепції MRV. Фактично, маючи перелік завдань, що сформований в рамках Балійського плану дій, удосконалений облік у тваринництві повинен надати практичний інструментарій їх вирішення. Цю тезу підтверджують результати українських і зарубіжних науковців. Зокрема Н. Ель-Хаге Скіалабба [4] стверджує, що впровадження методів MRV потребує удосконалення обліку в галузі тваринництва на всіх стадіях: від процесів вирощування тварин, транспортування і споживання продукції тваринництва до шляхів утилізації відходів. Д.В. Людвенко вважає, що інформаційні потреби екологічно свідомого суспільства щодо функціонування підприємств тваринництва неможливо задовольнити без удосконалення практики формування і розкриття в інтегрованій звітності облікових показників [5].

В період повоєнного відновлення для українських аграрних підприємств важливо буде залучити іноземні інвестиції, зокрема з країн ЄС. Фінансування відбудови, на яке Україна розраховує і яке ЄС і країни-донори вже зобов'язалися забезпечити, включатиме процедури, пов'язані з впровадженням принципів зеленого відновлення, запровадження циркулярної та розвиток цифрової економіки. Логічно очікувати, що інвестори оцінюватимуть впровадження українськими аграрними підприємствами стійких практик, таких як органічне землеробство, агроекологія, агролісоводство та суворіші стандарти добробуту тварин. Отже, другим орієнтиром удосконалення обліку у тваринництві є інформаційні запити європейських інвесторів, які актуалізують питання розроблення організаційно-методичних підходів до формування облікових показників звітності про сталий розвиток.

Погоджуємося, що дослідження запитів заінтересованих споживачів інформації є першочерговим завданням перед початком формування набору показників звітності про сталий розвиток. При роботі з інформацією важливого значення набуває проблема визначення заінтересованих споживачів і задоволення їх потреб [5].

Третім орієнтиром удосконалення обліку у тваринництві, на нашу думку, є стрімкий розвиток інноваційних технологій вирощування і відгодівлі тварин,

що само по собі спрощує алгоритми збору і передачі даних в систему обліку. Сьогодні все більше фермерів в країнах, що розвиваються, впроваджують надійні та доступні технології, які допоможуть їм у повсякденних завданнях управління та гарантують точний та безперервний моніторинг окремих тварин та розширяють можливості фермера підтримувати контакт з окремими тваринами, щоб запобігти проблемам здоров'я, благополуччя та управління. В цьому аспекті облік перестає бути лише інформаційною системою фінансового управління, він еволюціонує, запозичуючи інструменти із ІТ-сфери, продукуючи як фінансові, так і нефінансові дані.

Таким чином, вітчизняний облік у галузі тваринництва має потенціал до удосконалення, що обумовлено глобальними тенденціями активізації міжнародних зусиль щодо забезпечення сталого розвитку та широкомасштабного впровадження інновацій у сфері управління виробничими процесами. Огляд останніх досліджень в базах Scopus та Web of Science показує, що традиційне сприйняття обліку у тваринництві як інструменту виміру витрат і обсягів виробленої продукції залишилося у минулому. Все частіше облік розглядається як інструмент оцінки екологічності виробництва, соціально-економічних ефектів, результативності стійких практик. Очевидно, що зростає і його роль в оцінці зусиль щодо скорочення викидів парникових газів тваринницькими фермами.

Список використаних джерел

1. Farming for failure. How European animal farming fuels the climate emergency. Greenpeace, 2020. URL: <https://storage.googleapis.com/planet4-eu-unit-stateless/2020/09/20200922-Greenpeace-report-Farming-for-Failure.pdf>
2. White J., Gurwick N. Improving accounting for livestock emissions and emission reductions. *Climatelinks*, December 4, 2018. URL: <https://www.climatelinks.org/blog/improving-accounting-livestock-emissions-and-emission-reductions>
3. Wartmann S., Larkin J., Eisbrenner K., Jung M. Knowledge Product. Elements and Options for National MRV Systems based on the Autumn School of the International Partnership on Mitigation and MRV “MRV – today, tomorrow and the future”. *The International Partnership on Mitigation and MRV*, August 2013. URL: https://carbon-turkey.org/files/file/docs/Elements_and_Options_for_National_MRV_Systems.pdf
4. El-Hage Scialabba N. Chapter 14 - Full-cost accounting for decision-making related to livestock systems. In *Managing Healthy Livestock Production and Consumption*. 2022. pp. 223-244. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-823019-0.00026-X>
5. Людвенко Д. В. Інформаційні потреби екологічно свідомого суспільства щодо функціонування підприємств тваринництва. *Облік і фінанси*. 2020. № 4(90). С. 22-29. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4\(90\)-22-29](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4(90)-22-29)

Юлія ШЕНДЕРІВСЬКА,
виконавчий директор
ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів
і фінансистів АПК України», м. Київ, Україна

Олена ВОЛОШИНА,
головний бухгалтер ТДВ «Інститут обліку і фінансів»,
м. Київ, Україна

ВІЙСЬКОВИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Із 05.01.2023 року набув чинності Порядок № 1487 [2], що регламентує правила ведення військового обліку. Відповідно до цього Порядку роботодавець повинен забезпечити персональний військовий облік кожного працівника чоловічої статі (виняток становлять лише чоловіки, яких виключили з військового обліку). Для цього при прийнятті на роботу роботодавець отримує від працівника відповідний військово-обліковий документ. Завдання роботодавця - перевірити наявність відмітки про взяття на військовий облік у територіальних центрах комплектування (далі - ТЦК), органах СБУ або підрозділах Служби зовнішньої розвідки. Що стосується жінок з медичною або фармацевтичною освітою, які ще не перебувають на військовому обліку в ТЦК, то до кінця 2026 року їх можна працевлаштовувати як невійськовозобов'язаних.

Військовий облік зобов'язані вести державні органи, органи місцевого самоврядування, заклади освіти і медичні заклади, підприємства (установи, організації), в т. ч. неприбуткові (громадські організації, благодійні фонди та ін.). Водночас, військовий облік можуть не вести юридичні особи, у який немає в штаті жодного призовника/ військовозобов'язаного/резервіста, фізичні особи – підприємці.

З метою ведення персонального військового обліку державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації здійснюють: перевірку у громадян України під час прийняття на роботу (навчання) наявності військово-облікового документа, визначеного у пункті 20 Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, або відображення в електронній формі інформації, що міститься в таких документах, які можуть пред'являтися (надаватися) з використанням мобільного додатка Порталу Дія [2].

За нехтування вимогами до ведення військового обліку штраф можуть накласти на керівника підприємства. За порушення порядку ведення військового обліку - як на керівника підприємства, так і на особу, відповідальну за ведення військового обліку відповідно до наказу.

Справи про порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію і, відповідно, справи щодо порушення роботодавцями правил військового обліку як складової такого порушення розглядають ТЦК. Від

їхнього імені розглядають справи про адміністративні правопорушення і накладають адміністративні стягнення керівники ТЦК (стаття 235 КУпАП) [1].

Адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - два місяці з дня його виявлення (ст. 38 КУпАП) [1].

Порушенням законодавства у частині військового обліку вважається:

- неподання до ТЦК списків громадян, які підлягають приписці до призовних дільниць;
- не ведення Списків персонального військового обліку/відомостей оперативного обліку;
- прийняття на роботу призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які не перебувають на військовому обліку;
- незабезпечення оповіщення працівників про виклик до ТЦК/не вручення повістки за розпорядженням ТЦК;
- неподання до ТЦК повідомлень, передбачених Порядком 1487;
- неподання відомостей про осіб, які порушують Правила військового обліку.

Таким чином, питання військового обліку є важливою складовою організації трудових відносин на підприємствах різних організаційно-правових форм і має повністю відповідати нормативно-правовим актам режиму воєнного стану. Поруч із цим налагоджений кадровий облік, у т.ч. військовозобов'язаних, відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності, стійкості та безпеки як самих підприємств, так і держави загалом.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 25.10.2023).
2. Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів: постанова КМУ № 1487 від 30.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.10.2023).

Валентина ЯРОВА,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

КРИЗА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

На території України відбуваються повномасштабні воєнні дії, наслідком яких стали руйнація цивільної (будинки, школи, лікарні, садочки, будинки дитячої творчості, автогаражні кооперативи), транспортної та економічної інфраструктури, криза електроенергії, масштабна вимушена міграція.

Одним із важливих чинників, що спричинив надзвичайно складні умови функціонування бізнесу в нинішніх умовах, є криза трудових ресурсів, пов'язана із вимушеною міграцією висококваліфікованого персоналу у більш безпечні місця, із призовом в армію. Ситуація з персоналом характеризується роботою на умовах скорочення зарплати. Частина персоналу відправлена у відпустку, частина – скорочена, частина працює на умовах скорочення заробітної плати. Сільське господарство – інноваційна галузь, якій потрібні спеціальні професійні кадри, які володіють навичками управління сучасною інноваційною технікою і обладнанням у рослинництві і тваринництві (робочі професії і майстри виробничих процесів), які мають необхідні знання для роботи на елеваторі, сучасному комбайні, управління кормороздавачем у тваринництві тощо.

Аналітичну частину кризи робочої сили ми представили, використовуючи результати дослідження стану та потреб бізнесу за рік повномасштабної війни, «яке проводиться в межах Ініціативи для відновлення економіки України, яка реалізується Центром розвитку інновацій, Офісом з розвитку підприємництва та експорту, Національним проектом Дія.Бізнес та Advanter Group. Опитування проводиться за сприяння Програми розвитку ООН в Україні в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки ЄС» [1, 2].

Порівнюючи з 23.02.2022 р. майже протягом усього досліджуваного періоду найбільшою була частка персоналу, скороченого станом на поточний момент. При середньому рівні 23,8%, значення її коливається від 20% у червні до 28% у вересні 2022 р. Хоча за квітень – червень 2023 р. питома вага скорочених працівників зменшується з 26% до 22,6% (на 3,4%), рівень її залишається високим.

Середнє значення частки працівників, які працюють на умовах скорочення заробітної плати, становить 21,8%. У динаміці цього показника за рік простежується позитивна тенденція до скорочення: з 27% у червні 2022 р. до 17,9% у червні 2023 р. (на 9,1%).

Найменшу питому вагу займають працівники, відправлені у відпустку. Можна зазначити, що рівень прихованого безробіття з червня 2022 р. по червень 2023 р. зменшився на 6,8% і становить 13,2%.

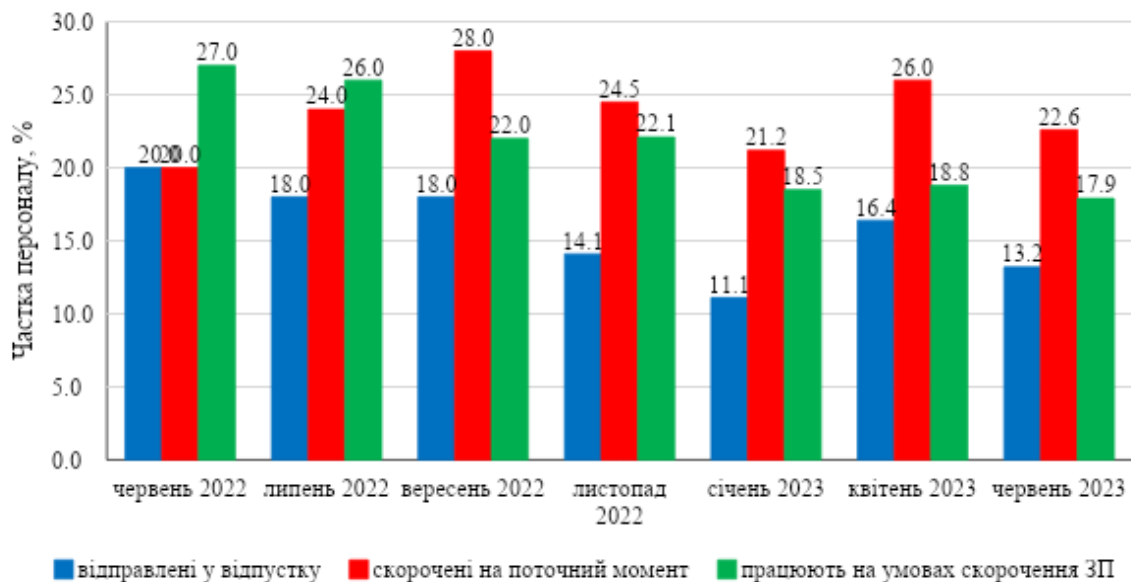

Рис. 1. Результати онлайн опитувань підприємців щодо ситуації з персоналом в Україні, по відношенню до 23.02.2022 р.

Джерело: складено автором за даними [1], [2].

Облікову частину інформаційного забезпечення аналізу ситуації з персоналом функціонуючого в умовах війни бізнесу, можна представити такими змінами.

1) Спеціально введено процедуру призупинення трудового договору - тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором (Закон №2136) [3].

2) Трудовим законодавством передбачено дистанційну роботу, як можливість підтримувати економіку країни та продовжувати працювати під час воєнного стану.

3) Законодавством введено нову особливу форму трудового договору з нефіксованим робочим часом, коли роботодавець надає і оплачує роботу, а працівник її виконує - лише за наявності такої роботи [4].

Список використаних джерел

1. Дослідження стану та потреб бізнесу за рік повномасштабної війни. URL: <https://business.dia.gov.ua/cases/iniciativi/doslidzenna-stanu-ta-potreb-biznesu-za-rik-povnomasstabnoi-vijni>.

2. Дослідження стану бізнесу в Україні. Червень 2023. URL: https://business.dia.gov.ua/uploads/6/32044-biznes_2023_hvila_12.pdf.

3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2136. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЛІ07113А>

4. Трудовий договір з нефіксованим робочим часом: особливості укладення. URL: <https://prokadry.com.ua/article/15598-trudoviy-dogovir-z-nefiksovanim-robochim-chasom-2022>

Світлана ЯЦИШИН,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнського національного університету,
м. Тернопіль, Україна

ВІДБУДОВА УКРАЇНИ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Війна – це темна година для людства. І зараз вона в Україні. Але вже тепер потрібно думати про те, як відбудувати її після війни. Це важливо для довгострокового виживання країни: планування наперед та підготовка сьогодні врятують життя та підвищать шанси на успіх. Крім того, ці кроки дадуть мільйонам українців надію, що після жахів війни є світло в кінці тунелю.

Під час збройного конфлікту найбільше страждають економіка країни, (особливо промисловість) та освіта підростаючого покоління, рівень якої не може в таких умовах не погіршитися. Саме на них, в першу чергу, мають спрямовуватися дії держави [1].

Держава має взяти на себе відновлення загальнодержавної інфраструктури (відбудова зруйнованих мостів, ремонт пошкоджених доріг, енерго- та газомагістралей в тому числі на основі обіцяних іноземними партнерами цільових інвестицій у державні підприємства із все більшим залученням українських підрядних будівельних організацій, замість аналогічних зарубіжних компаній).

Однак, для гарантованого відновлення країни після збройного конфлікту та її подальшого сталого розвитку, необхідна постійна міжнародна допомога на кшталт плану Маршала, за яким відновлювалися європейські країни після Другої Світової війни. Саме такій підхід країн Європи має підтвердити її бажання прийняти Україну до ЄС.

Відновлення України буде викликом не лише для України, але й для світу. Оцінки вартості реконструкції різняться від 349 млрд дол. [5] до 1.1 трлн. дол. [4] – остаточні цифри не будуть відомі до кінця війни (оскільки наразі не можливо оцінити людські втрати та економічні збитки на територіях, окупованих країною агресором).

Чимало наукових праць присвячено вивченню процесів реструктуризації економіки країн після воєн і військових конфліктів. Ці дослідження свідчать, що усі багаті на сьогодні європейські країни використовували для повоєнної відбудови своїх економік одну і ту ж саму стратегію – вони відмовлялися від сировинної орієнтації на користь переробної промисловості та обов'язково проходили через період, коли емуляція була їх головним пріоритетом. При цьому Програма відновлення Європи (більш відома як План Маршалла) є найуспішнішим проєктом розвитку в історії людства враховуючи ту кількість країн, яким за допомогою цього плану вдалося вибратися з бідності.

Зараз до першочергових напрямків відновлення соціально-економічного стану країни після збройних конфліктів можна віднести інновації в техніко-економічній, індустріальній, аграрній та науково-освітянській діяльності.

Дії уряду зосереджено на процесах відновлення в період війни, локомотивом яких є вітчизняний бізнес. Механізми, що впроваджуються, спрямовано на сприяння розвитку бізнесу, на постійну адаптацію до сучасних потреб інструментів фінансування бізнесу всіх сегментів у вигляді кредитних та грантових програм. Зокрема, уряд постійно запроваджує заходи відновлення економіки на деокупованих територіях; підтримки вітчизняного виробника; розвитку галузей та напрямів, які дають найбільший економічний ефект, генерують високу додану вартість і мають стати рушіями зростання економіки. Завдяки державній підтримці підприємці створюють робочі місця для ВПО та розвивають індустріальні парки [1].

Оскільки після початку військових дій значної кількості підприємств просто не існує, а будівництво принципово нового науково-виробничого комплексу потребує, по-перше, дуже великих асигнувань, по-друге, пошуку і виділення значної території у межах міста під можливу забудову, по-третє, відволікання значної кількості трудових ресурсів, так необхідних для відбудови зруйнованих міст і селищ, доцільним є розгляд можливості використання існуючих, але у силу різних причин вже не працюючих підприємств та науково-виробничих комплексів у менш постраждалих від військових дій містах [2].

Наступним етапом відновлення економіки України після завершення військового конфлікту має стати перехід до стратегії сталого розвитку. Під сталим розвитком країни розуміють баланс інтересів економічного, соціального, демографічного, екологічного та духовного напрямків розвитку та конкурентоспроможність країни в умовах п'ятого та шостого технологічних укладів та якості життя населення на рівні розвинених країн.

Узагальнення висновків окремих міжнародних резолюцій надає можливість підтвердити розуміння ролі інновацій для сталого розвитку у межах публічної політики [3]. Аналіз зазначених позицій, зокрема Резолюції Парламентської асамблеї ОБСЄ «Стратегічне прогнозування в галузі науки, техніки й інновацій в інтересах сталого розвитку», надає можливість виділити основні завдання з управління інноваційним компонентом у контексті сталого розвитку та повоєнного відновлення:

- використання нових технологій, цифрової економіки і науки у вирішенні проблем відновлення;

- використання нових технологій як інструменту створення нових робочих місць та можливостей розвитку, що збільшують попит на цифрові навички та знання, що, в свою чергу, формує необхідність оволодіння цифровими навичками та знаннями для того, щоб суспільства могли адаптуватися та одержувати вигоду від технологічних змін;

- стратегічне прогнозування для забезпечення відповідності технологій запитам і потребам у різних галузях;

- заходи зі стратегічного прогнозування та оцінювання мають допомагати директивним органам і зацікавленим сторонам у здійсненні Порядку денного в

галузі сталого розвитку на період до 2030 р. завдяки виявленню труднощів і можливостей, які можуть бути розглянуті зі стратегічного погляду, і що тенденції в галузі розвитку інновацій слід аналізувати з урахуванням більш широких соціально-економічних умов [3].

З метою реалізації такого плану необхідно, щоб прямі капіталовкладення, які йтимуть на технічне переозброєння та інші інновації, надходили саме в реальний сектор економіки. За такого підходу можна сподіватися на відтворення умови колишньої регіональної спеціалізації України відповідно до природно-ресурсного, науково-технічного та економічного потенціалів конкретної території з додаванням до них деревообробки, народних промислів, різних видів туризму та ін.

Зараз українці відстоюють свою незалежність, але потрібно пам'ятати, що битви виграє військо, а війни – економіка. Інноваційні ідеї, інвестиції, нестандартні рішення та аналіз помилок приведуть до економічного процвітання, щоб не лише утримувати кваліфіковані кадри від еміграції, але й надати багатьом стимул повернутися на Батьківщину.

Таким чином, існує цілком реальна надія на відновлення національної економіки країни після позитивного для України закінчення військового конфлікту на принципах інтелектуально-інноваційного сталого розвитку пріоритетних напрямків.

Список використаних джерел

1. Діяльність під час воєнного стану. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-nalogi-i-otchetnost-10-voennoe-polozhenie>
2. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini>
3. Center for Economic Strategy. 2022. «Україна після перемоги: Бачення України 2030» Available at <https://ces.org.ua/ukraine-after-victory/>
4. Ukraine Reconstruction May Cost \$1.1 Trillion, EIB Head Says. URL: <https://www.bnnbloomberg.ca/ukrainereconstruction-may-cost-1-1-trillion-eib-head-says-1.1781648>
5. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. Washington, D.C. : World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/099445209072239810/P17884304837910630b9c6040ac12428d5>

Науково-практичне видання

**ОБЛІК ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ: НОВАЦІЇ – 2023**

**Збірник тез учасників Першого бухгалтерського
воркшопу-стажування**

(26 жовтня – 03 листопада 2023 р., м. Київ)

Видано в авторській редакції

Комп'ютерний набір та верстка: *Василішин С.І.*
Технічний редактор: *Шендерівська Ю.Л.*
Відповідальний за випуск: *Василішин С.І.*

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2065 від 18.01.2005 р.

Підп. до друку 03.11.2023. Формат 60*84^{1/16}. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 5,8. Тираж 50 пр. Об'єм даних 1,9 Мб
